

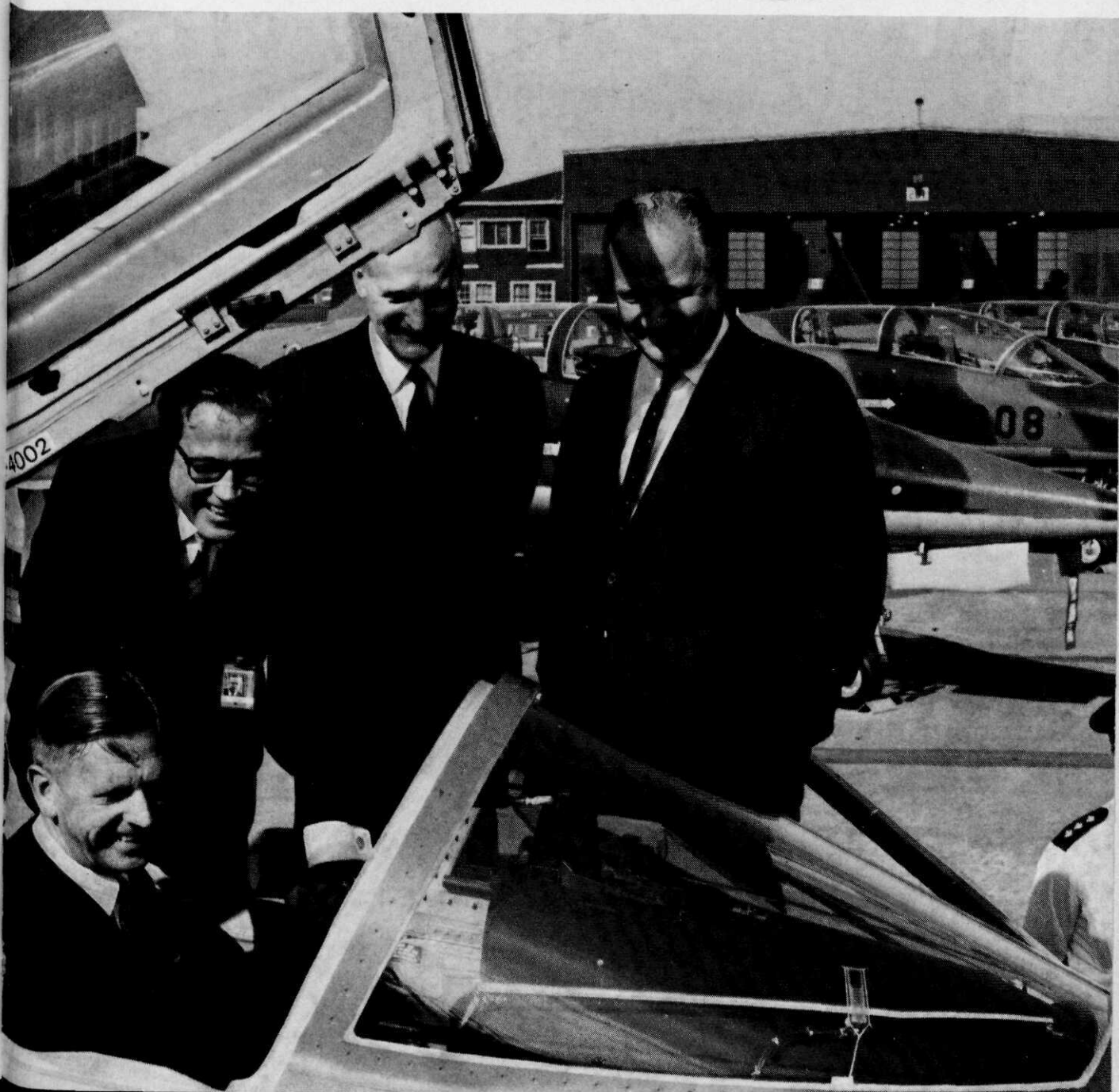
138e jaargang - december 1969 - nr 12

de militaire spectator

KON. MIL. RESERVE
BIBLIOTHEEK
Kasteelplein 10
BREDA

waarin opgenomen de officiële mededelingen van de
Koninklijke Landmacht en de Koninklijke Luchtmacht

de militaire spectator

12

JAARGANG 138
DECEMBER 1969

maandblad, waarin opgenomen
de officiële mededelingen van
de Koninklijke Landmacht en
de Koninklijke Luchtmacht

Uitgave van

MOORMANS PERIODIEKE PERS N.V.

lid van de Nederlandse Organisatie
van Tijdschrift Uitgevers (NOTU)

Directie, Redactie, Administratie en Advertenties:
Zwarteweg 1 - Den Haag - tel. (070) 18 23 55 en 64 29 55
giro 4 47 15

Hoofdredacteur:

F. Touber
Brigade-Generaal der Infanterie (gsb)

Adjunct-hoofdredacteur:

S. van der Pol
Commodore van de Koninklijke Luchtmacht

Redactie:

L. P. van Oppen
Luitenant-Kolonel der Infanterie (gsb)

J. C. M. Smits
Kolonel der Fuseliers (gsb)

M. W. A. Weers
Luitenant-Kolonel van de Koninklijke Luchtmacht

ir. T. A. van Zanten
Brigade-Generaal van de Technische Staf

Abonnementsprijs: f 24,96 per jaar (incl. BTW)
buitenland: f 30,00 per jaar
losse nummers: f 2,34 (incl. BTW)

Advertenties: contractprijzen op aanvraag

NADRUK VERBODEN

DE MILITAIRE SPECTATOR 138(1969)(12)541 ... 602

INHOUD

Officiële mededelingen

542 Uit de Landmacht- en Luchtmachtorders
Mededelingen van de Inspecteur der
Opleidingen

Redactioneel gedeelte

- 543 Crisisbeheersing en flexible response
- 545 Nederlandse gedachten over vrede en
veiligheid, ontspanning en neutraliteit,
door drs. F. C. Spits, Res. Luitenant-
Kolonel voor Speciale Diensten der In-
fanterie
- 553 Nieuwe uitgave
- 554 Genesis and development of U.S. foreign
aid, by George F. Harkins, Lieutenant-
Colonel USAF
- 559 De mens in de Koninklijke Luchtmacht
in de jaren '70, door drs. J. M. Ronden,
Luitenant-Kolonel van de Koninklijke
Luchtmacht
- 562 De image van het Pentagon, door G.
W. Boerman, Majoor van de Konink-
lijke Luchtmacht
- 571 Nieuwe uitgave
- 572 Gevechtssystemen, door G. H. van Koes-
veld, Majoor der Infanterie
- 576 Operationele logistiek (1), door W. J.
Loos, Majoor der Artillerie (gsb)
- 582 Dutch defence minister says others will
copy NATO cuts
- 583 Meningen van anderen
- 583 Antwoord op mening van anderen
- 584 Uit de vakpers

Bij de omslagfoto:

Minister van defensie W. den Toom neemt te Montreal
het eerste voor de Koninklijke Luchtmacht gebouwde
NF-5 tactische gevechtsvliegtuig in ontvangst; tweede
van rechts de Nederlandse Ambassadeur in Canada,
Th. H. Bot

541

Officiële mededelingen

Koninklijke Landmacht en Koninklijke Luchtmacht

Uit de Landmacht- en Luchtmachtorders

LaO 69014. Praktische diensttijd beroepsofficieren landmacht.

LaO 69015. Regelen inzake ontheffing uit de functie en huiswaarts zenden van militaire ambtenaren der Koninklijke Landmacht.

LaO 69016. Statuut korporaalsmess.

LaO 69017. Beschikking Koninklijke Marechaussee 1969.

LaO 59023. Herkenningsplaatjes (herdruk i.v.m. wijziging).

LaO 56078. Kenteken militaire motorrijtuigen (herdruk).

LaO 69018. Wijziging boekwerk Regelingen inkomsten militairen Koninklijke Landmacht en Koninklijke Luchtmacht.

LaO 69019. Wijziging inkwartieringstarieven.

LaO 69020. Regeling betreffende de administratie van de welzijnszorggelden bij de onderdelen van de Koninklijke Landmacht.

LaO 69021. Verkrijgbaar stellen van kantinegoederen ten behoeve van de officiers-, onderofficiers- en korporaalsmesses.

LaO 69022. In persoon deelnemen aan verkiezingen.

LaO 69023. Voorschrift reizen en oefeningen buitenland (r.o.b) (herdruk).

Lamed 062-61. Wet Immunisatie militairen (herdruk).

Lamed 069-64. Het hijsen van de Nederlandse vlag van departementen en andere rijksgebouwen.

Lamed 030-69. Ontslag dienstplichtigen wegens algemene diensteindiging.

Lamed 031-69. Toepassing regeling vervoer voor rijksrekening van verlof of bewegingsvrijheid.

Lamed 032-67. Inlevering van militaire kleding en uitrusting.

Lamed 035-69. Wijziging Regeling inkomsten buitenland 1962.

Lamed 036-69. Aanmelding voor de opleiding tot
Lamed 532-69. vlieger bij de Koninklijke Luchtmacht.

Lamed 533-69. Hogere Technische Vorming van officieren der Koninklijke Luchtmacht cursus 1970.

Mededelingen van de Inspecteur der Opleidingen

Opgave van nieuwe voorschriften en wijzigingen *

7e Opgave van wijzigingen op VS 2-980, 1e en 2e druk.

(Verdere vorming officieren). De wijzigingen betreffen herzieningen van de leerstof t.b.v. de A- en de B-vorming voor officieren van het dienstvak van de technische dienst.

VS 2-1170, 2e druk. Het beheer en het gebruik van gebouwen, werken en terreinen voor de Koninklijke Landmacht en de Koninklijke Luchtmacht. De 1e druk is hiermee vervallen. Vervanging werd noodzakelijk aangezien de 1e druk (uitgegeven onder de titel „Kazerneeringsreglement”) geheel is verouderd.

VS 2-1355, 2e druk. Handleiding technisch specialisten. De vele wijzigingen in de opleidingsgangen en de door CGS verstrekte opdrachten maakten deze herdruk noodzakelijk. De 1e druk blijft voorshands van kracht als persoonlijk voorschrift voor de technisch specialisten.

VS 2-1381. Algemeen oefenvoorschrift. Hiermee vervalt VR 2-1381. In dit voorschrift worden aanwijzingen gegeven voor het voorbereiden, ontwerpen en leiden van oefeningen ten einde een zo groot mogelijk oefenrendement alsmede eenheid van opvatting te verkrijgen.

VS 6-751, 3e druk. Het artillerieschietkamp. De 2e druk is hiermee vervallen. De gewijzigde bepalingen betreffende het gebruik van diverse munitiesoorten, de invoering van gemechaniseerd geschut en verandering in de bepalingen inzake de veiligheidssectoren maakten een herdruk van het voorschrift noodzakelijk.

GI 7-514-A. Pistoolmitrailleur UZI, algemeen en veiligheidsmaatregelen.

GI 7-514-B. Handleiding voor het onderhoud van de pistoolmitrailleur UZI.

GI 7-514-C. Gebruiksaanwijzing behorende bij GI 7-514-A en -B. Deze geprogrammeerde instructietekstboeken beogen de conventionele lessen betreffende de wapenleer UZI te vervangen.

Aanvullingsblad nr 4 op VS 27-2, (VGVK-10). Wetten en besluiten betreffende het militaire straf- en tuchtrecht. Wijziging vindt hiermee plaats van de bij de Wet op de Krijgstucht behorende bijlage inzake de toepassing van de bijkomende straf van „inhouding van geldelijke militaire inkomsten”.

VS 44-580. Bediening van de mitrailleur Browning. 50 inch, M55, tl. Hiermee is VS 9-580 vervallen. Aangezien in de technische handleiding TH 9-580 o.m. de beschrijving van het materieel is opgenomen, die ook in het vervallen voorschrift voorkwam, is deze in het nieuwe voorschrift achterwege gelaten.

* Technische handleidingen en zuiver administratieve aangelegenheid niet opgenomen.

Crisisbeheersing en flexible response

* * In het editoriaal in het november-nummer werden enkele strategische begrippen in het kort behandeld. In vervolg daarop stellen wij nog twee begrippen aan de orde die in het middelpunt van de belangstelling staan. De Nota inzake het NAVO- en Defensiebeleid van 1968 besteedde reeds aandacht aan de aanvaarde strategische theorie van de flexible response en de onlangs verschenen Memorie van Toelichting op de Defensiebegroting voor 1970 neemt het begrip crisisbeheersing in beschouwing. Omdat de memorie wijst op de samenhang tussen crisisbeheersing (ter voorkoming van een gewapend conflict) en de militair-strategische theorie van de flexible response [1] bezien wij thans beide begrippen gezamenlijk.

De nota en de memorie bevatten instructieve lectuur. Niettemin blijft er nog wel wat te vragen. Enkele vragen zouden kunnen zijn:

— is de flexible response een handzame strategie?

— is het zo, dat deze militaire conceptie van het aangepaste antwoord ten uitvoer wordt gelegd als men te voren een crisis niet heeft kunnen voorkomen, vervolgens deze niet heeft kunnen beheersen, met andere woorden: als de vredespolitiek heeft gefaald? óf kan de flexible response reeds tot werking komen in een vroeger stadium, bv. in geval zich tijdens een crisis militaire incidenten voordoen?

— moeten wij in een crisis sabelgekletter horen, militaire manifestaties op touw zetten ten einde de tegenstander ervan te overtuigen dat wij desnoods bereid zijn tot militaire actie over te gaan?

Op de eerste vraag antwoordt Charles Douglas-Home ontkennend [2], bewerende dat de strategie „cannot be adequately or realistically implemented on the ground”. Hoewel hij ten onrechte een strategische conceptie hanteert als een tactisch recept (op grond van een analyse van een mogelijke tactische situatie concludeert hij dat de theorie weinig flexibel is voor de troepen), slaat hij de spijker op de kop als hij naar voren brengt dat aanvaarding van deze strategie een vergroting van de conventionele capaciteit vooraf had behoren te gaan, want de ter verhoging van de nucleaire drempel gecreëerde flexi-

ble-responsetheorie (een lage drempel is ongehoofwaardig en schrikt niet af) houdt deze voorwaarde inderdaad in. Elementen van de flexible response zijn: onmiddellijke tegenactie in geval van agressie, een toestand waarin het initiatief bij de tegenpartij is; een andere situatie: NAVO neemt het initiatief en tracht de tegenstander voor de keus te stellen door te gaan met zijn agressie of deze te beëindigen; een situatie gekenmerkt door inzet van het gehele militaire potentieel. Dit laatste element wordt slechts toegepast als het evident is dat de NAVO met vernietiging wordt bedreigd. In dat geval is er voor de NAVO geen mogelijkheid meer flexibiliteit te betrachten.

Het is denkbaar dat vernietiging dreigt zonder dat de vijand nucleaire middelen heeft ingezet. Wil de NAVO zich in een dergelijke situatie kunnen handhaven zonder naar het nucleaire wapen te grijpen, dan zal het bondgenootschap zijn conventionele middelen zeer sterk moeten maken [3]. De uitleg van de theorie van de flexible response is niet dat de drie genoemde elementen achtereenvolgens in praktijk worden gebracht. Gezamenlijk vormen zij de „flexible range of appropriate response”, waaruit — afhankelijk van karakter en omvang van de agressie — de eigen wijze van optreden wordt gekozen.

Hoewel escalatie van een vorm van „direct defense” naar inzet van het totale potentieel (conventioneel en nucleair) niet is uit te sluiten, laat de strategie de mogelijkheid van laatstgenoemde inzet reeds in het begin van een onverhoopt militair conflict geheel open.

Ten aanzien van de vraag, of de flexible response reeds in een crisis toepassing kan vinden, wordt opgemerkt dat, evenmin als deze strategische theorie is ontworpen om tactisch te worden gebruikt, zij onverkort kan worden toegepast in een crisissituatie (waarin elke escalatiekans ware te vermijden). Zo komen wij meteen op de vraag hoe wij in een crisis moeten manoeuvreren.

Zeker kunnen wij onze vastbeslotenheid tonen door te demonstreren met onze conventionele strijdkrachten. Er moet dan wel een redelijke kans zijn dat zo'n demonstratie het gewenste

resultaat zal opleveren. Een demonstratie die alleen maar prikkelend werkt vergroot het risico van militaire incidenten, en die kunnen escaleren. Generaal Beaufre (Institut Français d'Etudes Stratégiques, Parijs) meent inderdaad dat in crises voor onze conventionele strijdkrachten een demonstratieve rol is weggelegd [4]. Prof. Martin (University of London King's College) is daarvan niet overtuigd [5] en prof. Löwenthal (Freie Universität, Berlijn) is van mening dat in crises geen troepenbewegingen met uitsluitend een demonstratief doel behoren plaats te hebben. Slechts als wij voornemens zijn tot militaire actie over te gaan hebben volgens hem troepenbewegingen zin [6].

Waar in deze het gelijk ook moge liggen: voor het controleren van crises zijn handhaving van de „nuclear deterrent” en het stationeren van sterke conventionele strijdkrachten op de juiste lokaties noodzakelijkheden.

Literatuur

1. *Rijksbegroting voor het dienstjaar 1970. Hfdst. X — Defensie. Mem. v. Toelichting*, nr 2, blz. 2.
2. C. Douglas-Home — *The inflexible response. The Times* (1969)(11 april).
3. S. van der Pol — *Het onzekere signaal. Mil. Spect.* **138**(1969)(7)317.
4. *Afschrikking en Ontspanning* (congresverslag). Staatsuitgeverij, Den Haag (1969)185.
5. Zie 4., blz. 189.
6. Zie 4., blz. 207.

Nederlandse gedachten over vrede en veiligheid, ontspanning en neutraliteit

drs. F. C. Spits

Res. Luitenant-Kolonel voor Speciale Diensten der Infanterie

De opvattingen, die in een nationale gemeenschap over begrippen als vrede en veiligheid, ontspanning en onzijdigheid leven en die hun weerslag vinden in het buitenlandse beleid, zijn, meer dan wij ons veelal bewust zijn, verankerd in traditie en historie. Zo is ook het Nederlandse buitenlandse beleid in hoge mate door onze positie in het verleden bepaald. Deze was sinds eeuwen gekenmerkt door het bijzondere feit, dat de ons omringende staten ten eerste bij onze onafhankelijkheid en het behoud ervan waren betrokken. Noch Engeland, noch Frankrijk, noch ook het in de tweede helft van de 19e eeuw tot eenheid gekomen Duitsland, konden ieder voor zich dulden dat ons, geostrategisch zo gunstig gelegen, land binnen de invloedssfeer van een der andere werd gebracht. Terecht werd daarom ons land de hoeksteen van het Europese veiligheidsstelsel genoemd, een rustpunt in het Europese evenwichtsmechanisme.

Het feit, dat wij als bufferstaat fungeerden, legde ons bijzondere verplichtingen op. Wij waren daardoor gehouden tot neutraliteit. Wij dienden ons van politieke verbintenissen, van het aangaan van verplichtingen jegens één van de grote nabuurstaten te onthouden. Onze rol in de Europese staatkunde moest ter wille van het evenwicht een lijdelijke zijn, onafhankelijk van de ons omringende landen en naar geen zijde gebonden.

Het gevolg van deze uitzonderlijke omstandigheid was een introverte, vrijwel geheel op de binnenlandse problemen gerichte politiek. Onze machtspositie, die door het rijke overzeese bezit een niet te verwaarlozen factor was, brachten wij in het internationale spel van krachten niet tot gelding. Onze houding was die, welke Plato reeds op geheel andere gronden voor het gedrag der staten had aanbevolen: die van *apragmose*, van onthouding in buitenlandse aangelegenheden, van het afstand nemen van elke beïnvloeding van externe machtsverhoudingen.

Dit gepreoccupeerd zijn met interne problemen had een bedenkelijke kant. Het vervreemde ons van de werkelijkheid en leidde ertoe de interna-

tionale samenleving als een grotere nationale gemeenschap te zien, in dezelfde mate geïntegreerd als deze en dezelfde eenheid en samenhang vertonend. Beginselen en regels, die in de nationale gemeenschap hun waarde hadden bezwezen, zouden ook in het grote internationale geheel van toepassing zijn. Ook daar zou immers het algemene belang prevaleren. Zoals de betrekkingen tussen de individuen, zo waren die tussen de volken. Als in een groter gemeenbest zouden zij door een gemeenschappelijk ideaal van vreedzame samenwerking geleid, in een harmonie, die hen allen opnam, verenigd zijn.

Een coöperatieve statengemeenschap

In het beeld van deze coöperatieve wereld konden als gevolg van tegenstrijdige belangen conflicten niet ontbreken. Maar gegeven het feit, dat de staten als redelijk reagerende eenheden konden worden beschouwd, zouden deze geacht kunnen worden voor rationele oplossing vatbaar te zijn. Die opvatting van een wereld waarin vrede zou heersen, wanneer men er zich maar ernstig toe zette, was niet alleen in treffende overeenstemming met de aard van ons volk, dat door de Duitse historicus *Rachfahl* „eine Verkörperung des gesunden Menschenverstandes, der rationalistischen Aufklärung” is genoemd, maar evenzeer in de lijn van een traditie die met *Grotius* was begonnen en in vele volkenrechtsgeleerden van internationale reputatie een voortzetting zou vinden. In „*De iure belli ac pacis*”, waarin aan het volkenrecht vorm werd gegeven, had *Grotius* de wereld de voorstelling van een rechtvaardige statengemeenschap voor ogen gesteld. Dat denkbeeld zou in bredere lagen van ons volk een voedingsbodem vinden. Het verklaart waarom door vrijwel alle hedendaagse stromingen en partijen niet alleen de opvatting van een wereldrechtsorde met vuur en ijver wordt verdedigd, maar ook, tegen alle blijken van het tegendeel in, voor verwezenlijking vatbaar wordt geacht.

Het spreekt vanzelf dat in de conceptie van een wereld, waarin coöperatie, vrede en ontspanning niet enkel als tactiek en middel hun betekenis hebben, maar meer nog als het supreme doel van alle politiek zijn gedacht, aan de uitoefening van geweld maar een zeer geringe plaats is toebedeeld. Ook dit is in de lijn der traditie. Reeds Frederik de Grote stelde vast: „La Hollande est pacifique par principe, et guerrière par accident”. Heel onze geschiedenis staat in het teken van verzet tegen de geringste inspanning op militair gebied. Het is niet overdreven te stellen, dat wij gedurende de 19e en het begin van de 20e eeuw in vertrouwen op onze waterlinie over geen weermiddel beschikten, dat de naam van leger verdiende.

Deze weerstand tegen de inrichting van een uit politiek oogpunt doelmatige defensie kan niet, althans niet alleen, uit zuinigheidsoverwegingen worden verklaard. In een als coöperatief gedach-

te wereld moet immers het gebruik van geweld niet alleen op rationele, maar ook op morele gronden worden verworpen. Oorlog dient in die gedachtengang als een aberratie, vrede als de normale toestand, te worden beschouwd. Omdat oorlog als zodanig geen historisch-politieke noodzakelijkheid is, noch als onafwendbaar moet worden aanvaard, is een verbreking van de vrede dan ook niet als een onder omstandigheden onvermijdelijke politieke handeling te kwalificeren, maar als een laakbare en strafbare daad, die algemene verachting verdient. Op de statengemeenschap rust de morele verplichting deze wandaad te straffen en in die zin is het gebruik van geweld gerechtvaardigd. Elke oorlog dient derhalve een punitief karakter te dragen. In overeenstemming daarmee is ook het krijgsparaat slechts een technisch instrument ter bestrijding van de criminele elementen in de internationale samenleving, een rationeel middel, dat als afschrikking van irrationele agressie is gedacht. Het zou dus ook bepaald onjuist zijn de krijgsmacht een politieke taak toe te wijzen en te begrijpen als politiek instrument. Zijn taak is een politieke en op herstel van de geschonden rechtsorde gericht.

Coöperatie versus machtspolitiek

Heel deze gedachtenconstructie, die ondanks de cesuur van 1940-'45 nog steeds het credo van de linkse partijstromingen is en die mutatis mutandis ook door de centrumpartijen wordt aanvaard, gaat terug op de premisse, dat de

internationale samenleving door redelijke en zedelijke normen wordt beheerst. Niet ontkend wordt, dat ze ook het toneel van politieke conflicten en machtsstrevingen is, maar deze kwalijke verschijnselen worden als het resultaat van een niet-wezenlijke, incidentele ontwikkeling gezien, gedragen en teweeggebracht door onvolgroeide, niet tot democratische wasdom gekomen regimes en ook gedoemd met die regimes te verdwijnen. Daarom moet een scherp onderscheid tussen coöperatieve en machtspolitiek worden gemaakt. Niets zou verderflijker zijn dan samenwerking en ontspanning als expediënt te hanteren of als integrerend deel van de machtsstrijd te zien, als uiting van het streven naar behoud en verovering van macht.

Het onvermogen om in categorieën en termen van macht en machtsstructuren te denken — macht geldt zonder meer als abject en machts-evenwicht als een met de werkelijkheid strijdige inventie — blijkt in het bijzonder uit de niet tot wankelen te brengen overtuiging, dat vrede niet het resultaat van de machtsverhoudingen is, maar een gevolg van goede wil en intentie. Vandaar dat met betrekking tot het buitenlandse beleid als postulaat wordt gesteld, dat het zich op de mogelijkheden tot ontspanning en niet op de machtsrelaties richt. Vrede ontstaat immers als de wil tot vrede aanwezig mag worden geacht.

Politiek moralisme

Waar deze vredeswil ontbreekt, wordt dan ook niet aan bedreigde en in gevaar gebrachte interne of externe machtsposities gedacht, maar worden kwaadaardige bedoeling en opzet aangenomen. Onmiddellijk kan dus de schuldvraag worden gesteld en de agressor worden aangewezen. Omdat elk inzicht in het politieke krachtenveld ontbreekt en macht geen relevante factor is, worden de grote internationale strijdvragen tot beginselkwesties verheven en tot vragen van recht en moraal gereduceerd. Doet de noodzaak zich voor zelf een standpunt in te nemen, dan leidt dit — in de volksopinie althans — niet tot een afweging van nationale belangen, maar tot de eenvoudiger vraag of het recht wordt gediend, de vrede bevestigd, de vrijheid bevorderd. Er is dan ook geen aangelegenheid, die de publieke opinie meer heeft bewogen dan de gebondenheid aan Portugal en Griekenland in de NAVO. Dat in ernstig te nemen kringen de voortzetting van ons lidmaatschap van dat van

die landen afhankelijk wordt gesteld, moet in dat licht worden gezien. Het komt voort uit de rotsvaste overtuiging, dat het buitenlandse beleid niet op grond van concrete belangen als veiligheid en prestige dient te worden gevoerd, maar op basis van beginselen en ideologische affiniteiten.

Er is hier dus een woekering van de moraal ten koste van de politiek, die een rechtstreeks gevolg is van onze eeuwenlange politiek van onthouding. Ze heeft tot een mateloze overschatting van onze morele invloed geleid en een behoefte om te getuigen, die overigens van onschuldige aard was, omdat de machtsmiddelen ontbraken om aan dat getuigen kracht bij te zetten. Daardoor ontkwamen we aan het gevaar, dat macht corrupteert en bederft, doch vervielen in die andere dwaling, dat onmacht een moreel overwicht geeft. Ongetwijfeld houdt dit superioriteitsbesef verband met een andere traditie, die in het calvinisme met zijn leer van bijzondere bestemming en uitverkiezing is verankerd en die op onze volksaard en cultuur een duidelijk stempel heeft gedrukt. Daardoor kon de gedachte ontstaan dat, aangezien onze politiek vrij was van de zonden van hebzucht en heerszucht, wij gepredestineerd waren de wereld naar een betere toekomst te leiden en tot lichtend voorbeeld te zijn. Voor de Pacifistisch-Socialistische Partij, die zich het geweten der natie waagt te noemen, is het een krachtig motief om uittrekking uit de NAVO te bepleiten. Waar de grote mogelijkheden geen uitweg meer zien, zou aan de kleine mogelijkheden de kans zijn geboden om ver van de machtsstrijd en daarboven verheven met zinvolle en bevrijdende alternatieven te komen.

Na deze theoretische inleiding zal in het volgende globaal worden aangegeven hoe deze beginselen in de praktijk van de politiek hun uitwerking hebben gevonden. Daarbij zal niet zozeer de — volstrekt verouderde — partij-indeling worden gevolgd, als wel de meer wezenlijke groepering naar overtuiging en politiek temperament. Hierbij zal blijken hoezeer de in het voorgaande geschetste typering, het op de voorgrond tredende politiek-moralistische element in een veelheid van schakeringen en nuances vertegenwoordigd is, het sterkst uiteraard in het zogeheten linkse radicalisme, maar ook, ofschoon meer verbaal en in vrijblijvende zin, in de, een meerderheid vormende, groeperingen en stromingen van het centrum. Hoewel de werkelijkheid meer het beeld geeft te zien van een spectrum van vervloeiende

en verschrompelende kleuren zou toch de volgende schematische indeling tot meer begrip kunnen leiden.

1. Het linkse radicalisme

De gewoonlijk als links aangeduide politieke richtingen gaan van de opvatting uit, dat de spanningen in de wereld, die onweerhoudbaar in een vernietigende oorlog tot ontlasting zullen komen, niet door de Sovjet-politiek zijn veroorzaakt maar door het beleid van het Westen, dat in stijgende mate door een fervent anticommunisme wordt beheerst. Heel de Sovjet-politiek moet als zelfverweer en antwoord op die uitdaging worden begrepen, die met Hiroshima manifest werd en in de „koude oorlog” haar voortzetting vond. Gedurende die periode heeft de Sovjet-Unie oprecht naar ontspanning gestreefd. Ook momenteel is ze volstrekt vredelievend. Volgens een recente opiniepeiling nam 30% der geënquêteerden aan, dat de Sovjet-Unie nooit een bedreiging heeft gevormd; 53% meende dat dit ook nu niet het geval was).

Op grond van het feit, dat de Sovjet-intenties niet op agressie zijn gericht, heeft de NAVO met betrekking tot de defensie van Europa geen functie. Ze heeft die ook nimmer gehad, omdat de veiligheid van Europa nooit in gevaar is geweest. Haar *raison d'être* is veeleer in de handhaving van *interne veiligheid* gelegen, de verdediging van de maatschappelijke orde, de bescherming van het kapitalistische stelsel, de instandhouding van het militair-industriële complex. Dit is met name een belang van de Verenigde Staten, die met de NAVO hun hegemonie in Europa en de aanwezigheid van hun troepen aldaar legitimeren. Krachtens de gesloten verdragen is hen het recht toegekend in de bij de NAVO aangesloten Europese landen te interveniëren en bij een dreigende linkse overwinning een staatsgreep uit te voeren. In Griekenland is dit reeds geschied; in Italië dreigde het te gebeuren. In en door de NAVO is Amerika tevens in staat in Portugal een fascistisch bewind in het zadel te houden en in Duitsland de invloed van de NPD te versterken. (Dit laatste werd volgens dezelfde opiniepeiling door 16% der geënquêteerden onderschreven). Ter rechtvaardiging van deze repressieve politiek en om te voorkomen, dat enig land voor een socialistische maatschappijstructuur zou opteren, wordt in de Sovjet-Unie kunstmatig *een vijand gecreëerd*. Ook hiertoe draagt de NAVO op

doelmatige wijze bij door de bewapeningswedloop in stand te houden en een opeenvolging van crises in het leven te roepen, die reeds vele malen de spanningen tot gevaarlijke hoogte deden stijgen. Deze crises waren bovendien erop berekend de bewapeningsindustrie aan miljardenorders te helpen en werden door militairen, die het beleid van de NAVO bepalen, in scène gezet.

Een bron van onveiligheid vormt de NAVO voorts door de inclusie van het revanchistische Duitsland, dat door zijn aanspraak op alleenverteenwoordiging, de niet-erkenning van de Oder-Neissegrens, de weigering om met het non-proliferatieverdrag afstand van het kernwapen te doen, een bedreiging voor de Sovjet-Unie vormt. Deze bedreiging krijgt een verscherpt en geëxaspereerd karakter, doordat Duitsland met zijn sterke landstrijdkrachten en zijn generaals in de voornaamste sleutelposities de NAVO beheerst. (De vraag of de NAVO de ontspanning in Europa belemmert werd door 14% van de onder-vraagden bevestigend beantwoord.)

Er is een directe *relatie tussen onveiligheid en onvrijheid*, tussen de mate waarin de NAVO de Sovjet-Unie bedreigt en het gewicht van de druk, die deze op de volken in haar machtsbereik legt. Dit verband kwam in het verloop van de koude oorlog bij herhaling tot uiting. Zo was de vernietiging van de democratische partijen in Oost-Europa het antwoord van Stalin op „containment”, de staatsgreep in Tsjecho-Slowakije (1948) op de aankondiging van het Brusselse verdrag. Heel de overweldiging van Oost- en Midden-Europa moet in het licht van gerechtvaardigd zelfverweer worden gezien. „Situaties als die in Oost-Duitsland (1953), Hongarije (1956), Tsjecho-Slowakije (1968), zullen zich steeds weer herhalen”, aldus een rondschrijven van het Interkerkelijk Vredesberaad, „zolang de machtsblokken blijven bestaan”. Om dergelijke interventies te voorkomen en het proces van diversiteit in de Sovjet-sfeer te versnellen zullen wij aan de Russische veiligheidsbehoefte tegemoet moeten komen door de *status quo* in Europa, met name de DDR, te erkennen. (Zoals bekend heeft de Partij van de Arbeid een desbetreffend besluit reeds genomen. Tijdens een in het voorjaar van 1969 gehouden congres heeft ze de volkenrechtelijke erkenning van de DDR in een stemverhouding van 3 op 2 zonder restricties aanvaard.)

Het voornaamste argument, waarmee de resolutie werd verdedigd en een meerderheid gewon-

nen, was de bewering, dat met erkenning de zaak van vrede en ontspanning werd gediend. Zij zou de politiek van de machtsblokken doorbreken. Bovendien zou de weg worden geëffend voor de totstandkoming van een *Europees Veiligheidsstelsel*, waarvoor reeds een basis in een autonoom netwerk van bilaterale verdragen van culturele en economische aard was verkregen. Deze zouden op korte termijn door militaire akkoorden moeten worden gevolgd, die tot de afsluiting van non-agressieverdragen, de inrichting van kernvrije zones, de bevordering van troepenreducties zouden leiden. Al deze onderwerpen zouden op de agenda van een Europese veiligheidsconferentie moeten worden geplaatst om als grondslag van een door de supermachten te garanderen collectief veiligheidsstelsel te dienen.

De opbouw van een dergelijk systeem en de ontwikkeling van een orde, die de West- en Oosteuropese landen zou omvatten, zou Europa uit de dodelijke omarming van de VS bevrijden en ruimte scheppen voor een bundeling van alle linkse en radicale krachten ter verandering van de maatschappelijke structuur. Met de vorming van dit eenheidsfront van progressieve krachten zou de Oost-Westtegenstelling tot het verleden behoren. In het dan socialistische Europa zou een geheel nieuwe geesteshouding ontstaan die, met verwerping van het denken in termen van macht en geweld, de voorwaarden voor de bevestiging van een internationale rechts- en statenorde zou vervullen.

Het gedachte Europese systeem zou ter schraging ook van deze rechtsordering als een regionale onderbouw van de *Verenigde Naties* moeten fungeren. In die richting zouden onafhankelijk van het Europese eenheidsstreven meer directe initiatieven te ontwikkelen zijn, die tot uitholling en ondermijning van de NAVO zouden kunnen bijdragen. Hier dient aan denkbeelden als alternatieve dienstplicht te worden gedacht die, door de rekrut de keuze tussen dienstdiening in een NAVO- of VN-contingent of ook civiele dienstverlening te laten, langs indirecte weg zou bewerken, dat Nederland niet aan zijn NAVO-verplichtingen zou kunnen voldoen.

2. De moralistische conceptie

Binnen het kader van de stromingen, die het politieke klimaat in overwegende mate bepalen, valt een meer „links” gerichte naast een

„rechts” georiënteerde stroming te onderscheiden. Beide onderschrijven de stelling, dat er voor ontspanning geen alternatief is en de politiek van het bruggenbouwen ook na Tsjecho-Slowakije niet mag worden gestaakt. Maar over de vraag wat de grenzen en mogelijkheden en vooral ook het perspectief van voortgezette ontspanning zou zijn, gaan de wegen uiteen. Waar de ene richting de vredesgezindheid en -bereidheid als het wezenlijke ziet, acht de andere een grote mate van gedetermineerdheid aanwezig. Daarom zou, in te categorische termen misschien, t.a.v. de benadering van het vraagstuk van een moralistische en een meer realistische stroming kunnen worden gesproken.

De eerste, waartoe wij ons in het volgende zullen bepalen, stelt, als duidelijk te onderscheiden strategieën, coöperatie naast machtspolitiek. Zij ziet détente als het alternatief van een politiek, die van machtsstegenstellingen en het denken in machtsblokken uitgaat. Deze heeft tot polarisering, tot ondraaglijke spanningen, tot een opeenvolging van crises geleid. Met een voortgezette politiek van coöperatie, toenadering, ontspanning, zoals die na Cuba is geïnitieerd, zouden de gevolgen van dit fatale proces kunnen worden weggenomen en de grondslagen voor een stabielere vrede gelegd.

Een dergelijk doel als resultaat van een constructieve strategie voor de vrede is realiseerbaar, omdat de onderlinge vrees, het wederzijdse wantrouwen, dat ook na beëindiging van de koude oorlog nog doorwerkt, op fictieve gronden berust. Tot het ontstaan van die vrees heeft in eerste instantie het ter beschikking komen van kernwapens bijgedragen. Onder invloed van die wapens, maar meer nog door de wijze waarop die invloed is begrepen, is een zodanige toestand ontstaan, dat angst als een heilzaam element werd beschouwd. Angst, het vermogen om angst te verwekken en te bestendigen werd de belangrijkste factor van macht. Op die grondslag berustte in de internationale samenleving de vrede.

Het was ook vrees, die de Sovjet-Unie tot ingrijpen in Tsjecho-Slowakije bewoog, vrees voor het Westen, vrees voor haar veiligheidspositie. Dat er voor die vrees geen enkele reden bestond, dat heel die veiligheidsobsessie door niets gemotiveerd was, doet weinig terzake. Niet het feit, dat het Westen tot vrede geneigd en defensief is, is belangrijk, maar de perceptie van dat feit.

Het is om die reden, dat het ontspanningsoffen-

sief moet worden voortgezet. De vrees moet worden weggenomen, het wantrouwen doorbroken. Met eindeloos geduld moet worden aangetoond, dat onze vredeswil oprecht is. Een dergelijke houding kan slechts ten goede werken. Ze zal de vredeskrachten in het Sovjet-blok versterken en de Sovjet-leiding tot een positieve houding bewegen. Door een escalatie van vrede-lievendheid zal tenslotte een ontspannen verhouding ontstaan, die tot een andere dan op machtsrelaties gegrondveste vrede zal leiden.

Aannemende dat op deze wijze door het wegnemen van onbegrip en misverstand de vrede als het ware geforceerd zou worden, zou interne ontspanning in het Oostblok als gevolg van een dan niet meer te duchten proces van liberalisering spoedig volgen. Hierin, in deze te voorziene ontwikkeling is een aanwijzing gelegen voor de door het Westen te volgen tactiek. In het kader van het ontspanningsbeleid zou naar een intensivering van contacten, van handelsbetrekkingen en culturele relaties moeten worden gestreefd, omdat deze immers bij uitstek ertoe geschikt zijn bestaande gevoelens van vijandigheid en misverstanden uit de weg te ruimen. Maar deze toenaderingspolitiek tegenover het Oostblok zou zich op het dominerende element daarin, op Moskou moeten richten. Het emancipatiestreven in Oost-Europa kan immers als een autonoom proces worden beschouwd. Het heeft van het Westen geen aanmoediging nodig, omdat het onweerhoudbaar zal zijn. Waarom dan, als vóór Tsjecho-Slowakije, de indruk te wekken in troebel water te vissen? Door er uitdrukkelijk afstand van te nemen — en dit houdt verwerping van het bilateralisme in, en de noodzaak van een multilaterale benadering; ook de landen van het Warschau-Pact dienen immers als een coherent geheel te worden beschouwd — en door er blijk van te geven de interne *status quo* te willen respecteren, zou aan de Russische argwaan en achterdocht de grond zijn ontnomen. Opnieuw zou, en niet met vredesbetuigingen alleen, het bewijs zijn geleverd, dat het de Westelijke landen met hun vredesstreven ernst is.

Een ander afdoend bewijs zou zijn gelegen in de bereidheid de territoriale status quo formeel te erkennen. In feite is deze na Hongarije en expliciet met de nadere verklaring van Johnson over de oplossing van het Duitse probleem reeds erkend. Hiermee zou aan het veiligheidsstreven van de Sovjet-Unie, dat haar in de Tsjechoslowaakse crisis deed handelen, op toereikende wijze tegemoet zijn gekomen.

Erkenning van de status quo impliceert de volkenrechtelijke *erkenning van de DDR* en de formele aanvaarding van de Oder-Neissegrens. Een niet-erkenning van de DDR heeft als nadeel, dat zij een verbetering en normalisering der betrekkingen tussen Oost en West blokkeert. Bovendien belast ze de Bondsrepubliek met het odium van revanchisme.

Tegen een erkenning *zonder meer* zijn echter ernstige bezwaren aan te voeren, nog afgezien van het feit, dat een Nederlandse beslissing dienaangaande weinig zinvol zou zijn. Een erkenning zou namelijk de viermogendhedenverantwoordelijkheid voor Berlijn nog verder ondermijnen. Hierdoor zou ten aanzien van de status van de stad, de gevaarlijkste crisishaard in Europa, onzekerheid ontstaan, en onzekerheid met de mogelijkheid van miscalculatie vormt de ernstigste bedreiging van de vrede.

Voorts zou een dergelijke erkenning aan Duitsland moeten worden opgedrongen. Dat het hierdoor gewekte ressentiment een bron van agitatie zou vormen, valt licht te voorzien. Bovendien zou een erkenning, als ze niet geclausuleerd was, nog niet automatisch tot verbetering van de betrekkingen leiden.

Aan een erkenning zou dus een reeks van voorwaarden moeten worden verbonden. Deze zouden in een regeling van de Berlijnse kwestie moeten voorzien, die de veiligheid en levensvatbaarheid van de stad zou garanderen. Bovendien zou herstel van de betrekkingen tussen beide Duitse staten op elk daarvoor in aanmerking komend gebied gewaarborgd moeten zijn.

Hiermee zou door toenadering van de beide delen van Duitsland en die van Europa de weg worden geëffend naar een *veiligheidssysteem*, dat niet in de verdeeldheid, maar in de verbondenheid van Europa zijn grondslag zou vinden. Het huidige stelsel, dat op een verdeling van de wereld in machtsblokken berust, kan, zolang macht de wereld regeert, niet worden gemist, maar de vrede behoeft een stabielere basis. Het machtsevenwicht is niet alleen wankel, het heeft ook door de afschrikkingselementen waarop het steunt een moreel bedenkelijke kwaliteit. Daarom mag het niet als een onontkoombaar noodlot worden beschouwd.

De eenheid van Europa en de vestiging van het daarop steunende stelsel kunnen zich echter slechts onder bescherming van de Verenigde Staten voltrekken. Het is de voorwaarde voor de overwinning van status quo en anarchie; het zoeken van de dialoog met het Oosten in overleg

met de Amerikaanse bondgenoot. De op hereniging van Duitsland en Europa gerichte politiek is in het verloop van het ontspanningsproces slechts te verwezenlijken als de Atlantische en Europese instituties, de sterkste troef van het Westen, voorshands gehandhaafd blijven.

Daarom kan het Nederlandse lidmaatschap van de NAVO niet discutabel zijn. Een ontbinding van het bondgenootschap zou tot meer spanningen, meer conflicten, meer risico's leiden. Ook het compromitterende gezelschap van dictatoriaal geregeerde staten als Griekenland en Portugal kan geen reden tot uittreding zijn. Niettemin dient het huidige stelsel als een noodverband te worden beschouwd. Slechts als uitgangspunt van het streven naar een Europees veiligheidsstelsel in het geheel van een in het volkenrecht gegrondveste orde kan het rechtvaardiging vinden.

3. Het politieke realisme

De stromingen van het centrum, die wij de realistische hebben genoemd, zien de bron van onvrede en spanningen niet in het anticommunisme gelegen, dat sinds lang uit de tijd is, noch ook in de vrees van Sovjet-Rusland voor zijn veiligheidspositie, maar in de *interne* verhoudingen in het communistische blok, dat zich, naar zij aannemen, in een chronische crisissituatie bevindt. Deze situatie is mede een gevolg van de achter ons liggende periode van ontspanning (1963-1968) die, doordat er in beide werelden weer ruimte kwam voor interne kritiek, tot een ideologische herfiguratie heeft geleid. Het resultaat van deze heroriëntering was, dat door en tijdens het verloop van een proces van polarisering, dat zich binnen het machtsgebied van beide blokken voltrok, het Oost-Westantagonisme in ideologische zin op de achtergrond raakte. Ten dele is het door een nieuwe tegenstelling vervangen, die in beide kampen door een in scherpte toenemend conflict tussen de krachten van conservatief behoud en radicale vernieuwing tot uitdrukking kwam.

In Tsjecho-Slowakije werd dit vernieuwingsproces en daarmee de mogelijkheid tot openlijker samenwerking met het Westen met militaire middelen gestuit, naar de Sovjet-leiding beweerde, omdat de veiligheidsbelangen van het Warschau-Pact in gevaar werden gebracht. Dit is een onhoudbare bewering. Allereerst omdat de invasie plaatshad op een moment, dat het toenaderingsproces in volle gang was, hetgeen tot

uitdrukking kwam in de Amerikaanse, Britse en Belgische troepenreducties. Voorts ook omdat zelfs een democratisch Tsjecho-Slowakije krachtens geografische ligging en traditie — de historische tegenstelling tussen Slaven en Duitsers — wel gehouden zou zijn op Rusland te steunen en aansluiting bij dat land te blijven zoeken. Wat dit aangaat bevindt het zich in een volstrekt andere positie dan Hongarije, dat sinds eeuwen een, tegen Wenen gerichte, op Berlijn afgestemde politiek heeft gevoerd.

De werkelijke reden was die, welke reeds in de 19e eeuw de Tsaristische regering tot herhaalde interventie in Hongarije en Polen bewoog. Het was niet angst voor agressie; het was angst voor de vrijheid, angst voor de stabiliteit van de regimes in Oost-Berlijn en Warschau en zelfs voor die van het eigen regime. Zou de democratiseringsbeweging van Praag naar Oost-Berlijn overslaan, dan zou het gevaar niet denkbeeldig zijn, dat ze zich met revolutionair élan over Midden- en Oost-Europa zou verbreiden. Het was om die reden, dat de Sovjet-regering haar tankdivisies naar de Tsjechische hoofdstad zond. Niet Praag, maar Moskou zou het tempo van liberalisering bepalen.

Aan de actie, die er dus op gericht was een erosie van het Sovjet-regime te voorkomen, werd door de afkondiging van de Brezjnef-doctrine canonieke waarde verleend. De Sovjet-Unie behoudt zich het recht voor in een socialistisch land te interveniëren en ontzegt daarmee aan elk land, dat geacht wordt tot het socialistische gemenebest te behoren, het recht van neutraliteit. Hiermee werd, aannemende dat de doctrine een defensieve strekking had, een politieke barrière rondom die landen gelegd.

Om voorts voor deze politiek van afscherming en repressie rechtvaardiging te vinden en de aanwezigheid van Sovjet-troepen in Tsjecho-Slowakije en andere Oosteuropese landen te legitimeren, werd het gebeuren in Tsjecho-Slowakije als een door vijandelijke machten aangespannen samenzwering, als een machinatie van Amerikaanse imperialisten en Duitse revanchisten voorgesteld. Er blijkt hier dus van een relatie tussen onveiligheid en onvrijheid, die het spiegelbeeld vormt van die welke door het linkse radicalisme t.a.v. de Westelijke wereld werd geconstateerd. Onveiligheid is ook hier een functie van onvrijheid. Ter beveiliging van het Sovjet-regime en de handhaving van een dominerende positie in Oost- en Midden-Europa wordt *een vijand gecreëerd* en ter afleiding van

interne spanningen een conflictsituatie kunstmatig in leven gehouden. Daarbij wordt echter, om een confrontatie te vermijden waaruit niet meer te beheersen crises zouden ontstaan, zodanig gemanipuleerd en een zo grote mate van prudentie in acht genomen, dat de spanningen een bepaald niveau niet overschrijden.

In de hier gegeven gedachtegang heeft dus het in het gareel houden van de landen van het Warschau-Pact prioriteit. Het streven naar verbetering van de betrekkingen met het Westen is er ondergeschikt aan. Ook het ijveren voor de wereldrevolutie en de handhaving van het leiderschap in de communistische wereld moet voor de overwegende betekenis van deze doelstelling wijken.

Dit alles leidt tot de conclusie, dat er een limiet aan ontspanning is gesteld. Anders dan het Westen, dat in ontspanning een werkzaam middel ziet om tot verbetering van de betrekkingen, tot een oplossing van de bestaande problemen, tot duurzame vredesarrangementen te komen, kent de Sovjet-Unie er slechts beperkte waarde aan toe. Wel is ze bij ontspanning geïnteresseerd voor zover deze er door klimaatsverbetering toe kan bijdragen de bewapeningslast te verminderen, een nieuwe bewapeningswedloop af te remmen, door maatregelen van wapenbeheersing een ongewilde oorlog te voorkomen en is ze bij de moeilijkheden aan haar oostgrens met rust in Europa gebaat. Ook kan zij de landen, die binnen haar invloedssfeer zijn gelegen, niet afsluiten voor Westerse wetenschap en technologie. Maar hiermee zijn de grenzen, waartoe zij wil gaan, in grote lijnen gegeven. Een werkelijke ontspanning met het Westen is haar belang niet en kan dat bij het bestaan van fundamentele verschillen in maatschappelijke structuur ook niet zijn.

Het zijn deze maatschappelijke verschillen, die de mate van ontspanning tussen het machtsgebied van de Sovjet-Unie en West-Europa bepalen. Op dat vlak is het, dat zich de eigenlijke confrontatie voltrekt. De diplomatieke en militaire relaties vormen er slechts de weerspiegeling van.

De verschillen kunnen in de eerste plaats als een tegenstelling van pluraliteit en centralisme worden begrepen. Dit onderscheid is ontstaan doordat in de Westelijke landen het proces van vernieuwing en modernisering in een langdurig tijdsverloop spontaan tot stand is gekomen en gegroeid; in de landen van het Sovjet-blok daarentegen is dat proces eerst in recente tijd en

van bovenaf geïnitieerd en vervolgens in zijn verdere ontwikkeling beraamd, gepland en geleid. Deze geforceerde ontwikkeling moest tot interne spanningen leiden, die hun neerslag in het buitenlandse beleid hebben gevonden. Het vormt de verklaring voor de stalinistische omringelingspsychose en de opeenvolgende campagnes van verdachtmaking en haat.

Behalve dit kwalitatieve verschil is er ook een gradueel verschil in ontwikkeling tussen de landen ter weerszijden van de demarkatie, dat een gevolg is van de zoveel latere industrialisering van de landen beoosten die lijn. Met uitzondering van Tsjecho-Slowakije kan geen van deze landen een vergelijking met de rijkere levensmogelijkheden en hogere levensstandaard van het Westen doorstaan. Dit geldt in het bijzonder voor Rusland, dat het beeld van een half ontwikkelde samenleving, van een maatschappij in overgangsfase geeft te zien, nog niet modern en niet meer primitief. Deze achterstand zou tot een kritische instelling en tot opstandigheid leiden als de mogelijkheid tot vergelijking niet door afscherming en indoctrinatie drastisch zou worden beperkt.

Zo vormt West-Europa door het enkele feit van zijn bestaan een bron van gevaar. Het is wat de subversieve werking van het voorbeeld is genoemd, het latente vermogen tot aantasting en ondermijning van vreemde instellingen en tradities, het teweeg brengen in andere landen van revolutie en verzet; ongewild en misschien zelfs onbewust. Het voegt aan de gewone, de conventionele vormen van machtsontplooiing, de diplomatieke en militaire, een andere en nieuwe dimensie toe.

Dit gevaar werd voor de veiligheid en stabiliteit van het Sovjet-regime des te groter naarmate het Westen zich er met meer ijver toe zette naar ontspanning te streven. De Sovjet-regering moest zich wel uit zelfbehoud tegen die infectieuze invloed weren door de stroom van informatie en toerisme in te dammen. Met het toenemen van de interne spanningen begon ze echter meer en meer het toenaderingsstreven als een duistere toelegering te zien, een sinister complot, dat de grondslagen van haar regime en haar machtspositie in Midden- en Oost-Europa ondermijnde en aan het wankelen bracht. Mazuroc, lid van het Politbureau, sprak van kennelijke imperialistische penetratie en export van de contrarevolutie. Zelfs werd na de 21e augustus Bonn gesommeerd zijn conciliante politiek met betrekking tot Oost-Europa te staken.

Het was duidelijk, dat de politiek van détente had gefaald. Ontspanningspolitiek had de spanningen doen stijgen. Blijkbaar was de veronderstelling, dat vredeswil en goede intenties automatisch tot vrede leiden — het uitgangspunt van vele Nederlandse partijen — een onjuiste premisse geweest. De fout was in de geringe aandacht voor machtsverhoudingen en structurele factoren gelegen en in het dwingende en tot op zekere hoogte determinerende karakter van die factoren. Als gevolg ervan kon de misvatting ontstaan, dat niet de machtsconstellatie, maar de gezindheid van de besluitvormers doorslaggevend zou zijn, het feit of ze tot de „duiven” of „haviken” konden worden gerekend.

Waarschijnlijk zal, zoals gewoonlijk, ook hier de waarheid in het midden liggen. Het is de bekende tegenstelling van utopie en realiteit. De mogelijkheden van vrede en ontspanning zijn aan grenzen gebonden, die door de weerbarstige werkelijkheid van weinig meegevende, moeilijk beïnvloedbare machtsstructuren worden bepaald.

Het is de verdienste van het politieke realisme, dat het in een land, waar voor de realiteit van macht in de internationale verhoudingen zo weinig begrip is — op het terrein van de binnenlandse politiek weet het er in de praktijk wel weg mee — aandacht voor deze werkelijkheid vraagt. Het voorkomt daarmee, of tracht althans te voorkomen, dat de discussie over ontspanning in een eindeloos gezwimel ont-aardt.

Zoals het dit vraagstuk ziet zijn het in het bijzonder de interne verhoudingen in het Oostblok, die de sleutel tot begrip kunnen geven. In die verhoudingen ligt de bron van alle conflict. Het feit, dat de Sovjet-regering, wát ook de mate van haar vredelievendheid is, aan interne consolidatie prioriteit geeft — en de geschiedenis van het communistische Rusland, te beginnen met Brest-Litowsk, draagt er voortdurend de bewijzen voor aan — maakt werkelijke ontspanning tot een betrekkelijk begrip.

Slechts als er in het machtsgebied van de Sovjet-Unie veranderingen zijn opgetreden in de zin van een ontwikkeling van het communisme in democratische zin — hetgeen ook naar Marx een historische onvermijdelijkheid is — is de wezenlijke voorwaarde voor echte ontspanning aanwezig. Daarom dienen wij ook niet te schromen dit proces op beheerste en te verantwoorden wijze aan te moedigen en voortgang te

geven. Het brengt het risico mee, dat de inerte spanningen en daarmee de vijandigheid jegens het Westen worden vergroot, maar gegeven de prudentie van de Sovjet-politiek is dat risico beperkt en aanvaardbaar. Bovendien is het van voorbijgaande aard en bergt het mogelijkheden voor toekomstige vrede in zich.

Omdat een politiek van ontspanning tot vermeerdering van contacten kan leiden en daar-

door tot verruiming van de mogelijkheid tot beïnvloeding van het emancipatieproces dient deze politiek te worden gehandhaafd, maar men dient zich ervan te doordringen, dat deze ontspanningspolitiek tot spanningen leidt, dat ze, m.a.w., een strategie is, die slechts op de lange duur de vrede kan brengen. Vooreerst zal ze een voortzetting van de koude oorlog met andere middelen zijn.

Nieuwe uitgave

Guerrillas in Latin America — The technique of the counter-state, door L. Mercier Vega, 246 blz. Uitg.: The Pall Mall Press Ltd, Londen, 1969. Prijs: 45 s.

Het Hoofd van het Instituto Latinoamericano de Relaciones Internacionales te Parijs heeft een goed boek geschreven over de vele guerrilla-activiteiten in Zuid-Amerika. Het bestaat uit drie delen. Deel 1 (Chemistry and Alchemy) begint met het weergeven van drie revolutionaire proclamaties, oproepen tot toepassen van geweld van respectievelijk Camilo Torres (Columbia, januari 1966), het Nationale Bevrijdingsleger van Bolivia (april 1967) en van de Movement of the Revolutionary Left (Peru, juli 1965). Alle drie de oproepen kwalificeert schr. als vaag, hoogdravend, kinderlijk simplificerend en gekenmerkt door gebrek aan enige distinctie. Hoewel alle guerrillaleiders zich marxist noemen is nergens een poging te onderkennen tot bewustmaking van de massa. Alle teksten komen van de hand van jonge intellectuelen, die hun grieven spuien en deze neerleggen voor de deur van de onrechtvaardige maatschappij. Interessant is het resultaat van 'schrijvers onderzoek naar de herkomst van de guerrillastrijders, die hij onderscheidt in pamfletenschrijvers en theoretici en guerrilla-frontstrijders. Eerstgenoemden (de professionele revolutionairen) beschreef Régis Debray en ook de socioloog Orlando Alborno, die de Venezuela-revolutie kenschetste als „Central University-inspired”. De frontstrijders zijn, behalve studenten, afkomstig van de reguliere strijdkrachten en de lagere middenklasse. Dat guerrillabenden vaak tot criminele actie overgaan (terreur, berovingen), komt voort uit de behoefte aan voedsel en geld. Opvallend is dat de guerrillaleiders steeds hameren op de noodzaak zeer orthodoxe en rechtlijnige militaire methoden toe te passen. Voorbeelden: het handboek geschreven voor de Mexicaanse guerrilla's deelnemende aan de Cubarevolutie, dat absolute discipline eist, strikte gehoorzaamheid, respect voor de hiërarchie, stramme militaire houding en mili-

taire groet; ook Guevara's handboek beklemtoont de uiterlijke discipline, detailleert eindeloos over het leven in de maquis en over te leggen contacten, doch gaat in enkele generaliserende paragrafen met losse hand voorbij aan werkelijke problemen als tactisch optreden en logistiek.

De auteur beschrijft ook de theorie en techniek van de contraguerrilla, waaraan echter in deze beschouwing voorbij moge worden gegaan.

Deel 2 (The national situations) behandelt de guerrilla in acht Latijnsamerikaanse landen: Venezuela, Argentinië, Columbia, Guatemala, Bolivia, Brazilië, Paraguay en Peru. In deze landen is de invloed van de Sovjet- en Chinese bemoeiing en van inheemse extreem linkse activiteit verschillend. Er is nauwelijks coördinatie tussen de guerrilla's in de respectieve landen. Steeds komen degenen die leiding geven overwegend voort uit studentenkringen en uit de stedelijke middenklasse.

Deel 3 (Documents) bevat een — zeer oninteressant — guerrilladagboek (een eentonig verhaal van voedselzoekten, verkenningen, onderlinge ruzies en „executies” van medestrijders) en enkele verslagen van guerrilla-acties en contraguerrilla-acties. Nadat reeds in de inleiding van het boek duidelijk het verschil is aangegeven tussen partizanen — vechtende voor een aangevallen staat — en guerrilla's — vechtende ter vestiging van een nieuwe staat — moet de lezer tot het eind toe wachten om de gedachte techniek van het begin, de ontwikkeling, het slot van de guerrilla, gevolgd door de vestiging van een civiele organisatie van de nieuwe „counterstate”, te vernemen. Enkele passages uit Guevara's boekje „La Guerre de Guerrillas” dienen daartoe. Op de laatste bladzijde wordt Che Guevara's afscheidsbrief aan zijn ouders gereproduceerd. Een kort, zeer menselijk document van een bescheiden idealist, niet gespeend van een sympathiek aandoende zelfspot, die zich zelf een slechte arts doch niet zo'n slecht soldaat acht.

Vega's boek wordt ter lezing aanbevolen.

F.T.

Genesis and development of U.S. foreign aid

George F. Harkins

Lieutenant-Colonel USAF

The concept of one nation providing military assistance to another probably originated as soon as man had organized into social units which recognizably fulfilled the functions of government. Such assistance would have evolved quite naturally from alliances formed for defense, conquest, or national selfinterest.

These early beginnings can be discerned in the Iliad, where the Greek city-states pooled resources in their coalition against Troy; and in the Bible, as the tribes of Israel joined — separated — and rejoined forces in response to a kaleidoscopic pattern of wars, invasions, and internal revolts.

In our own revolt against England, the assistance provided to the Colonies by France, in money, munitions, and naval forces, came at a crucial point and may well be considered as the pivotal point of ultimate victory and independence.

The concepts of providing military assistance in time of peace, or of providing non-military assistance at any time, are less readily recognizable since the ultimate benefits to the donor are

less apparent and require a much longer view of historical perspective.

Our generation has witnessed the fruition of these latter concepts on a scale which would have been dismissed as fantastic as recently as a quarter-century ago. The Foreign Assistance programs of the United States, directly or indirectly, affect every nation and the majority of the individuals in the world today. Socially, psychologically, and economically, laws and policies promulgated in Washington impact upon the Indian peasant, the Congolese tribesman, the Egyptian fellahin, and the European businessman. Even behind the Iron Curtain, through action and reaction to our programs, life is affected.

Although it is obvious that these programs have been pursued because they serve the ultimate objectives of the United States, they also reflect a degree of altruism and genuine concern for the future well-being of all men which has little parallel in history. Military Assistance programs have been designed to provide the means, and to share the burdens, of maintaining security forces to resist external aggression and internal subversion.¹ Economic Assistance programs have been designed to aid peoples of less developed countries utilize their natural resources, improve their living standards, realize their individual aspirations for education and human dignity, and to establish responsible governments.²

In the period prior to World War I, the United States was a debtor nation and was dependent upon European investors as a source of capital funds. However, as hostilities intensified in Europe, a radical change in world power and financial relationships was initiated. Increasingly, the Allied Powers turned to the American farmer and manufacturer for the products necessary to support the populations and armies at war. Trade increased impressively and, within a year of the outbreak of hostilities, the entire fabric of our economic life was altered. Exports to the Allied

The author's military and educational background

Born: December 1916.

Education: Public Schools, New York.

Graduated: 1937 Pratt Institute Science and Technology.

Major: Chemical Engineering.

In addition to military service schools, also attended University of Southern California 1949, University of New Mexico 1958, George Washington University 1964-65, and University of Maryland 1962-63.

Entered military service: 1941.

Commissioned: Chemical Warfare Service 1942.

Served in Caribbean and South America during World War II. Left service 1947.

Recalled to service 1952.

Instructor, USAF Command and Staff College 1952-55. Served Logistics Staff US Forces Japan; USAF Special Weapons Center, Research and Development Command; and Hq USAF.

Served with Military Assistance Advisory Groups Korea, Saudi Arabia and presently assigned Director Materiel, USAF, MAAG Spain.

¹ U.S. Senate, Committees on Foreign Relations and Foreign Affairs of the Senate and House of Representatives — *Legislation on Foreign Relations*. Joint Committee Print, 89th Cong., 1st Sess. (1965) p. 7.

² See ¹.

countries increased from \$ 825 million in 1914 to \$ 3214 million in 1916.³

To finance the increasing flood of purchases, European investors found it necessary to liquidate their American holdings and, as this source of funds became exhausted, to seek credit from American investors. By the time the United States entered the war, over \$ 2 billions had been lent to the Allied nations by the American public.⁴ When the United States joined the conflict, American aid dollars, principally in the form of loans directly to the foreign governments, began to flow abroad for the first time; approximately \$ 7.0 billion was loaned before the Armistice, while over \$ 3.2 billion was advanced in the post-war period.⁵ Nevertheless, at that time, foreign aid was only vaguely regarded as an integral part of United States foreign policy. American experience with this „war” and „peace” debt rapidly disenchanted the average citizen with any form of foreign assistance. By 1921, the debts were in arrears and although negotiations led to resumption of payments, it was only by additional borrowings in the United States that reparations could be financed. The Great Depression of the early Thirties ended even this simple method of repayment.⁶

Subsequently, American foreign policy was torn between the forces of isolationism and opposition to the rising dictatorships in Europe. The balance was tipped in 1940 after Hitler's armies had overrun much of Western Europe. Fifty destroyers were transferred to Great Britain in exchange for base rights in British territories and represented the first tentative steps toward a policy of Grant Aid Military Assistance. By March 1941, when the Lend Lease Program was enacted, the United States had become firmly committed as the „arsenal of democracy”. Lend Lease sidestepped the ultimate problems of loan repayments by eliminating the concept of international dollar loans. Payment was to be made in similar materials, or other goods, within a reasonable time after the close of hostilities.⁷

The program was accelerated after the United States was attacked in December 1941, and by

the war's end, goods valued at more than \$ 48.5 billion had been delivered. The British Empire (\$ 32.0 billion), the Soviet Union (\$ 11.0 billion), and France (\$ 3.0 billion) were the principal recipients.⁸

Expectations that the defeat of Germany and Japan would end international tensions were rudely shattered as early as 1946 when Stalin flatly stated that international peace was impossible „under the present capitalist development of the world economy,” and soon confirmed these words with actions.⁹

The Soviet eagerness to fish in the troubled waters of the economically devastated areas of Europe and Asia was amply demonstrated. Communist-instigated civil war in Greece; pressures on Turkey to relinquish control of the Dardanelles; an abortive Soviet attempt to annex Iranian territory; expulsion of the Chinese Nationalists from the Asiatic mainland by the Chinese Communists; the takeover of democratic Czechoslovakia; and the attempted seizure of Berlin by means of the Blockade, drew the lines of demarcation and firmed the American resolve to resist the Communist Bloc's self-proclaimed intention of dominating the world. Countermeasures were obviously called for and the U.S. policy of containment slowly emerged.

The Communist threat was two-pronged—military conquest and internal subversion — therefore United States response must be geared to parry both these thrusts — military assistance to counter armed aggression and economic assistance to infuse new life and economic vitality to resist the Communist infection.

Threats against the national integrity of Greece and Turkey provided the initial opportunity to counter Soviet maneuverings in Europe when, in 1947, the United Kingdom indicated its assistance to Greece would be terminated due to serious financial difficulties at home. President Truman's response was prompt and set forth what has become known as the „Truman Doctrine” when he asked Congress for \$ 400 million to provide military and economic assistance because:

I believe it must be the policy of the United States to support free peoples who are resisting attempted subjugation by armed minorities or by outside pressures. I believe that we must assist free peoples to work out their own destinies in their own way. I believe that our help should be primarily through

³ S. E. Morison and H. Steele Commager — *The Growth of the American Republic*, Vol. II (5th ed., rev.). Oxford University Press, New York (1962) p. 551.

⁴ See ³, pp. 552-553.

⁵ U.S. Air Force — *Information and Guidance on Military Assistance* (9th ed.). U.S. Air Force, Washington (undated), p.1.

⁶ See ³, pp. 604-607.

⁷ See ⁵, p. 2.

⁸ See ⁵.

⁹ See ⁵, p. 3.

*economic and financial aid, which is essential to economic stability and orderly political processes.*¹⁰

Congressional response was equally prompt and the Greek-Turkish aid program in 1947 became the first post-war foreign aid program employing American men, money, and materiel in direct confrontation of the Communist threat. It was to be the forerunner of many programs to many peoples.

Later in the year, Secretary of State Marshall advanced a proposal for additional economic assistance to Western Europe to forestall the threat of economic collapse. Despite \$ 14.5 billion U.S. post-war rehabilitation assistance in the period immediately after the war, Western Europe faced a financial crisis and, economically weakened, was ripe for Communist takeover. Once more, Congressional response reflected the determination to prevent further Communist penetration. The European Recovery Program, or Marshall Plan, as it is more commonly known, was enacted into law in April 1948. Over a three year period, \$ 12.5 billion was advanced to participating nations and the foundations of Western Europe's present economic strength and prosperity were firmly established.¹¹

Each ensuing Communist move was countered with a program designed to bolster the military forces of the threatened nation and then to increase the economic capability of the people. In the Far East, Nationalist China, Japan, the Philippines, and Korea were all recipients. Latin America, the Near East and Southeast Asia were also included in Military and Economic Assistance programs. Since most programs were proposed on an individual basis, in response to some threat or crisis, there was little coherence between them and administrative responsibility was diffused through various government agencies with relatively little coordination.¹² In 1949, the Mutual Defense Assistance Act, designed to draw together the individual Military Assistance programs, was enacted into law. The principles embodied in this Act still constitute the heart of our military aid programs and served as the predecessor to the Mutual Security Act of 1951. Arms shipments to Western Europe under the Mutual Defense Assistance Act commenced in early 1950 and the assistance being furnished other countries

under previous programs were consolidated under this single program.¹³

Although the 1949 Mutual Defense Assistance Act combined the defense-related aid programs, economic and technical assistance programs continued under the administration of individual Federal agencies with a consequent lack of coordination and commonality of direction. To correct these shortcomings, Congress, in 1951 consolidated all foreign aid programs into a single legislative package under the Mutual Security Act. A subsequent administrative reorganization, in 1955, clearly delineated the separation of military and other forms of assistance. Overall administration remained with State while functions involving military aspects were assigned to the Department of Defense. A semi-autonomous agency — the International Cooperation Administration — was created within the Department of State to administer all other technical and economic programs.¹⁴

Thus, within six years after the termination of World War II, we can trace the evolution of U.S. Foreign Aid programs and policies.

Originally conceived on a case-by-case basis in sporadic response to immediate Communist threats, objectives slowly clarified and programs were unified to provide a central thrust in support of Free World goals. Order was evolved from administrative chaos and an administrative organization affording top-level coordination was established.

During this period and for some years to come, the most pressing need was for military assistance; consequently a somewhat greater emphasis and higher level of funding were directed toward these ends.

For a decade, the fundamental patterns established in the Mutual Security Act of 1951 remained in force in furtherance of the basic foreign policy objectives outlined by President Truman in his historic message to Congress on March 12, 1947.

As we entered the decade of the Sixties, we could, in retrospect, consider the results of foreign aid programs with some measure of pride. While, on a day-to-day basis, there were frustrations, inefficiencies, and abortive efforts, the longer view revealed solid accomplishments in the post-war period. Communist aggression in Korea had been thwarted; military forces in the Free World had improved impressively; and a series of mutual

¹⁰ President Truman, 1945-1953 — *Message to Congress* (1947) (March 12).

¹¹ See ⁵, p. 3.

¹² See ⁵, p. 5.

¹³ See ⁵, p. 5.

¹⁴ See ⁵, pp. 4-8.

defense and political alliances — NATO, SEATO, CENTO, and the OAS — coupled with the nuclear retaliatory forces of the Strategic Air Command, made overt aggression by the Soviet and Chinese Communists tantamount to national suicide. Additionally, economic aid given to the industrialized nations in the post-war period, had lifted these economies to levels of prosperity hitherto undreamed of. A revitalized Germany and Japan were now solidly with the West and were making significant military and economic contributions to the Free World effort.

The first prong of the Communist threat was blunted!

It was now time to shift emphasis to blunting the second. Realization that the growing strength of the West dimmed Communist chances of successful military conquest led the Bloc nations to intensify their efforts toward economic penetration and internal subversion. Since the economically backward nations offered the most fertile field for Communist domination, the Sino-Soviet bloc made a considerable effort to extend their influence in these nations by means of economic grants, credits, and technical assistance. Beginning in 1954 with a credit of \$ 11 million to Afghanistan, the annual total of bloc aid reached \$ 1.165 billion in 1960 with a cumulative total since 1954 of \$ 3.6 billion. The total number of countries that were recipients of bloc aid was 24 by the end of 1960 and the United Arab Republic, India, and Indonesia accounted for almost two-thirds of this amount. Significantly, in the Western Hemisphere, Cuba received \$ 245 million and Argentina \$ 104 million.¹⁵

Obviously, this large Communist economic and technical effort was a development which the United States could not ignore. It was equally important that the United States not engage in a frantic competition to outbid the bloc's offers of aid. To be truly effective, United States aid must be timely, vigorous, and responsive to shortterm as well as long-term considerations.

On March 31, 1961 President Kennedy established a Task Force on Foreign Economic Assistance to work out the program, legislation, and organization best adapted to the new concepts which were set forth in his Message to Congress earlier that month.¹⁶

¹⁵ U.S. President's Task Force on Foreign Economic Assistance — *An Act for International Development* — Summary Presentation, June 1961. U.S. Gov. Printing Office, Washington (1961) pp. 185-189.

¹⁶ President Kennedy, 1961-1963 — *Special Message to Congress*. (1961) (March 22).

The long range objectives of the new program were summarized when the President stated:

*We are launching a Decade of Development on which will depend, substantially, the kind of world in which we and our children shall live.*¹⁷

The recommendations of this Task Force, subsequently enacted into law as the Foreign Assistance Act of 1961, placed a new direction and emphasis on economic assistance for developing nations. Development grants, chiefly for education and development of human resources, were continued where necessary but development loans were to be the heart of the new program. Experience had shown that loans tended to minimize sensitivities experienced in a donor-donee relationship and that the obligation to repay was an inducement to effective execution of development programs. It was further recognized that foreign aid could not be endless and external aid was effective only when it was a complement to self-help. U.S. aid was increasingly designed to provide incentives for countries to take steps that only they themselves could take; to become capable of continuing their growth out of their own resources and from commercial borrowings.¹⁸ The vital role of American private enterprise in fostering the growth of the less developed countries through contributions of capital, managerial skills, and institutional changes was especially emphasized.¹⁹ At the same time, it was realized that potential risks of a non-business nature were higher and longer periods of time might be involved before returns were realized on invested capital.

The Act provided specific tools to compensate for these factors and to create a climate more favorable for the private investor. Guarantees against inconvertibility of foreign currencies; loss due to expropriation by a foreign government; and loss due to war, revolution, or insurrection were provided.²⁰ Provisions for loans, reducing the amount of private funds exposed to risk, could make the difference between having a private investment or not. Therefore the Act took such factors into account by authorizing loan terms which could be varied to suit the individual circumstance, and on certain high-priority projects, authorizing departures from ordinary com-

¹⁷ See ¹⁶.

¹⁸ See ¹⁵, pp. 8-14.

¹⁹ See ¹⁵, pp. 101-111.

²⁰ U.S. Congress — *The Foreign Assistance Act of 1961, Public Law 195*. 87th Cong., 1961. Part I, Title III.

mercial and banking practices when such departures were warranted as the most effective instrument of assistance.²¹ To provide help in locating investment opportunities, Government assistance, in „feasibility studies” which involve the gathering of the basic data necessary for the decision whether or not to make an investment, can be partially financed by the United States.²²

The pattern established by the Foreign Assistance Act of 1961 remains the operative one today.

²¹ See ²⁰, Titles I and II.

²² See ²⁰, Title IV.

Military assistance is still a necessary part of our foreign aid programs; economic assistance, however, provides the long range objectives and ultimate goal of raising underdeveloped nations to the point where they can successfully resist internal threats of revolt and subversion. The basic policy of Congress, and its faith in the capabilities of the private enterprise system, are quite evident in the provisions of the Act which offer unique investment opportunities to the American businessman in return for risks undertaken in support of the ultimate foreign policy objectives of the Nation.

AANWIJZINGEN VOOR MEDEWERKERS

Wij verzoeken u om uw bijdragen in te leveren in enkelvoud, getypt met een marge van ten minste 3 cm, met dubbel regelafstand en voorzien van uw naam, adres en evt. gironummer. Bijdragen voor de rubriek „Meningen van anderen” echter in duplo in te zenden.

Bij het opgeven van geraadpleegde literatuur dienen de respectieve verwijzingen als volgt te worden opgesteld: bij boeken: Auteur - titel. Uitgever, plaats, jaar, blz.; bij tijdschriften: Auteur - naam tijdschrift. Jaargang, jaar, nummer, blz.

Voorts eventuele schetsen of tekeningen en foto's niet tussen de tekst aan te brengen, doch wel aan te geven, waar deze

illustraties tussen die tekst moeten worden opgenomen. Men voege tekeningen en schetsen afzonderlijk bij, in Oost-indische inkt en op teken- en calqueerpapier. Letters en cijfers moeten daarbij zo groot worden getekend, dat zij na verkleining duidelijk leesbaar blijven. Daartoe moeten zij, na verkleining, nog ten minste 1 mm groot zijn. Men houde er daarbij rekening mee, dat tekeningen en schetsen als regel, bij reproductie, worden verkleind tot 7,4 cm breedte, bij uitzondering tot ten hoogste 15 cm breedte. Toevoeging van schetsen en afbeeldingen, respectievelijk foto's, verhoogt de aantrekkelijkheid van uw artikelen ten zeerste, vooral indien zij origineel zijn.

De mens in de Koninklijke luchtmacht in de jaren '70

drs. J. M. Ronden

Luitenant-Kolonel van de Koninklijke Luchtmacht

Hoewel de Koninklijke Luchtmacht reeds lang jaarlijks commandantenbijeenkomsten houdt, werd in 1968 voor het eerst een symposium gehouden. Dit symposium, „De Koninklijke Luchtmacht in de jaren '70”, stelde de vraag: „is er in de jaren '70 nog een luchtmacht nodig en zo ja, hoe zal die dan eruit moeten zien?”. Na interessante beschouwingen van o.a. Ambassadeur Boon, prof. Van den Beugel en Air Chief Marshal Walker werd onder meer geconcludeerd dat — voor zover althans kon worden voorzien — het einde van de behoefte aan een luchtmacht als onderdeel van onze bijdrage aan de NAVO, bepaald niet in zicht was.

Op 23 en 24 april 1969 hield de Koninklijke Luchtmacht haar tweede symposium; ditmaal was het onderwerp „De mens in de Koninklijke Luchtmacht in de jaren '70”. Reeds in het aller-eerste stadium van voorbereiding bleek dat dit symposium wel twee dagen zou moeten duren en ook de avond van de eerste dag zou gaan vullen, want het zich bezinnen op de mens vraagt immers niet alleen om een bezinning op verscheidene aspecten van de mens doch ook om voldoende tijd voor discussies.

Het programma zag als volgt eruit.

1e dag

Openingswoord, door Lt.-Gen. A. B. Wolff.

Probleemstelling, door Lt.-Gen. B. H. Slager.

Motivatie, satisfactie en moreel, door prof. dr. M. J. M. Daniëls.

Leeftijdsgroepen in moderne samenleving, door prof. dr. H. A. Hutte.

De invloed van de automatisering op de mens, door ir. H. J. de Heer.

Paneldiscussie.

Zedelijke vorming en militaire ethiek, door prof. dr. L. J. van Holk.

2e dag

Politiek-maatschappelijke vorming, door H. J. Neuman.

Militair en maatschappij, door dr. J. S. van Hessen.

Paneldiscussie.
Gezag en gezagsaanvaarding in het bedrijfsleven, door mr. A. D. Vas Nunes.

Leiderschap en leiderschapsvorming, door prof. dr. M. Albinski.

Paneldiscussie.

Samenvatting: De mens in de KLu in de jaren '70, door prof. dr. M. Albinski.

Sluiting symposium, door Lt.-Gen. A. B. Wolff.

Prof. dr. M. Albinski had zich bereid verklaard de paneldiscussies te leiden en aan het eind van de tweede dag het geheel samen te vatten. De keuze en onderlinge samenhang van de diverse inleidingen is eenvoudig te verklaren. In de krijgsmacht wordt nogal veel en spontaan over fundamentele begrippen, zoals moreel en motivatie, gesproken zonder dat men zich realiseert hoe belangrijk deze begrippen zijn en welke consequenties eruit voortvloeien. Zo wordt ook veelal zo gemakkelijk over jeugd en leeftijdsgroeperingen gesproken zonder dat men erbij stilstaat dat men zich qua opvattingen wel eens zou kunnen vergissen. Ook het begrip automatisering is een modewoord geworden, doch welke invloed gaat er van de automatisering uit op de mens? Wij spreken — en in verscheidene opzichten is ons beoordelingssysteem daarop gebaseerd — van militaire deugden, doch bestaat er een militaire ethiek en welke zijn dan de consequenties v.w.b. de zedelijke vorming? Mag of moet de militair aan politiek doen en wat valt er te zeggen over zijn politiek-maatschappelijke vorming? Vormt de militaire leefwereld inderdaad een aparte kaste in onze samenleving, zoals zo dikwijls wordt beweerd? Hoe is de relatie tussen militair en maatschappij? Er wordt in onze tijd zoveel gesproken over gezagscrisis, over ontwikkelingen op het gebied van het gezag in het bedrijfsleven en over nieuwe inzichten t.a.v. leiderschap en leiderschapsvorming, doch wat is er in feite gaande en wat kunnen wij daarvan dan leren? Zoals uit het programma blijkt waren dit de onderwerpen en problemen die op dit symposium werden ingeleid en ter discussie werden gesteld.

Van de belangrijkheid van dit symposium getuigde de aanwezigheid van Z.K.H. Prins Bernhard bij de openingszitting op de eerste dag en de gehele tweede namiddag. Eveneens woonden de politieke chefs, de minister van defensie W. den Toom en de staatssecretaris Luchtmacht A. E. M. Duynstee, het symposium gedeeltelijk bij. Er waren ongeveer 400 officieren-deelnemers, onder wie de gehele KLu-top en een aantal genodigden, afkomstig van de KM en de KL en van de militaire belangenorganisaties. Zo was o.a. ook een afvaardiging van KLu-cadetten van het cadettenkorps KMA aanwezig. Vooral deze jongeren zijn

uiteraard bijzonder geïnteresseerd in wat over de mens in de KLu in de toekomst te zeggen valt. Het symposium werd gehouden in het officierscasino te Soesterberg, de bakermat van de Nederlandse Luchtvaart.

Dat er in de korte periode van luchtvaartgeschiedenis niet alleen grote ontwikkelingen hebben plaatsgevonden op het terrein van de techniek doch ook op dat van de mens, bleek reeds spoedig uit de inleidingen. Het viel op dat de aandacht van de deelnemers ondanks het drukke programma bijzonder groot was en tot het laatst gespannen bleef. De tijd was kennelijk rijp voor een dergelijk symposium. Hoewel het symposium geen directe praktijkoplossingen voor allerlei bestaande en komende problemen bood — dat was ook de bedoeling niet — werden de deelnemers wel interessante inzichten voorgelaten, die vaak werden gevolgd door nog interessantere discussies en gedachtenwisselingen met het panel van inleiders. De symposiumvoorzitter, Generaal-Majoor W. M. van den Bosch, moest ter wille van het tijdschema telkens weer de discussie voortijdig afbreken. Sommige aanwezigen werden misschien voor het eerst, anderen vermoedelijk bij herhaling, betrokken bij zaken van grote importantie die direct te maken hebben met de KLu van nu en die van de toekomst, maar waarvoor bij de dagelijkse werkzaamheden veelal geen tijd en gelegenheid is op een diepere en meer zinvolle wijze erop in te gaan. Op dit symposium werd langdurig en deskundig „gewroet” en de deelnemers kregen heel wat „bagage” mee die ze achteraf in alle rust nog eens zullen moeten uitpakken, sorteren en toepassen. Maar óók — de Bevelhebber Lt.-Gen. Wolff zei het nadrukkelijk bij de sluiting — moet het gehoorde worden uitgedragen aan hen die dit symposium niet bijwoonden en door allen dient erover worden nagedacht. Dan eerst zal blijken dat de grote inspanning en het vele denkwerk dat ervoor is verricht niet tevergeefs zijn geweest. Tevens zal dan duidelijk worden dat de Koninklijke Luchtmacht met dit in de krijgsmacht opmerkelijk initiatief een visie heeft geëtaleerd die aantoonde dat deze militaire organisatie in alle opzichten aan de tijd wil voldoen.

De enige schaduw die over dit symposium viel was het wegens ziekte uitvallen van de heer Neuman, zodat het programma hieraan werd aangepast en er, zij het als gelukkige bijkomstigheid, discussietijd werd gewonnen. Na zijn herstel heeft de heer Neuman zijn inleiding op de luchtmachtstaf voor een kleiner gehoor gehouden, zodat zijn

bijdrage toch behouden bleef. Tegelijk met de volledige tekst van alle overige bijdragen van het symposium, waaronder ook begrepen de op de bandrecorder opgenomen discussies, is zijn inleiding opgenomen in het inmiddels verschenen symposiumtekstboek dat 129 bladzijden telt en is voorzien van een voorwoord van de BDL. Aan alle deelnemers aan het symposium en aan alle officieren van de KLu is een exemplaar van dit tekstboek ter verdere bestudering en bezinning aangeboden.

Reeds bij de voorbereiding werd beseft dat het symposium alleen dan optimale vruchten zou afwerpen indien reeds te voren maatregelen zouden worden genomen om de verdere bestudering en bezinning zo effectief mogelijk te doen zijn. Vandaar dat de BDL besloot vier werkgroepen in het leven te roepen waarvan elk een groot deelgebied van het te bestuderen terrein kreeg toegewezen. Wanneer men zich bezint op de op het symposium behandelde materie en op de consequenties hiervan v.w.b. het toekomstige personeelsbeleid en de personeelszorg, de toekomstige bedrijfsvoering, de opleiding, het onderwijs en de vorming in de komende jaren, alsmede het toekomstig militair-zijn in een militaire organisatie met een eigen militaire doelstelling, dan is het begrijpelijk dat er een werkgroep „militaire motivatie”, een werkgroep „mens en bedrijf”, een werkgroep „personeel” en een werkgroep „opleiding, onderwijs en vorming” werden benoemd. Een overkoepelende coördinatiecommissie onder voorzitterschap van Generaal-Majoor J. W. Thijssen kreeg de opdracht de werkgroepactiviteiten te begeleiden en te coördineren. Elk der werkgroepen telt 7 leden, in de werkgroepen hebben behalve ervaren commandanten, personeelsofficieren en geestelijke verzorgers, ook psychologen, een jurist, een medicus, een ingenieur, een psychiater en een econoom zitting. Het ligt in de bedoeling dat de coördinatiecommissie vóór het einde van 1969 verslag zal uitbrengen van het dan bereikte studieresultaat van de werkgroepen, waarna de BDL verdere richtlijnen zal geven.

Ongetwijfeld zullen echter deze studies, nu zij eenmaal op gang zijn gekomen, in de komende jaren moeten worden voortgezet en steeds verder worden uitgediept. Men kan trouwens stellen, gezien het tempo waarin zich vele veranderingen voltrekken en zich blijven voltrekken, dat wij in de toekomst zullen moeten blijven studeren. Het KLu-symposium 1969 heeft aangetoond dat de

krijgsmacht niet alleen de inbreng van de oudere wetenschappen (techniek, medicijnen, rechten, enz.) behoeft, doch ook en zeker niet minder de inbreng van de menswetenschappen.

Ook in deze zin heeft het symposium een nieuwe deur geopend. De Bevelhebber was na afloop de eerste van alle deelnemers die in deze duidelijke taal sprak door als hoogste chef te verklaren dat

voor hem, na wat hij die twee dagen had aangehoord, deuren waren opengegaan naar vertrekken die hij zeker niet zal schromen te betreden. Toen de BDL door iemand van de pers werd gevraagd of er nog een volgend symposium zou komen gaf hij ten antwoord: „ik hoop het”. Hij sprak, zo lijkt ons, deze woorden beslist namens de gehele Koninklijke Luchtmacht.

BANDEN 1969

De geheel linnen banden voor de jaargang 1969 worden binnenkort in bewerking genomen en kunnen reeds worden besteld. De prijs bedraagt f 5,35.

Levering uitsluitend na vooruitbetaling per giro (nr 44715) of per postwissel. Bestellingen te richten aan:

MOORMANS PERIODIEKE PERS N.V.
Zwarteweg 1 - Den Haag

De image van het Pentagon

G. W. Boerman

Majoor van de Koninklijke Luchtmacht

Zoals wij Nederlanders ons parlementaire bestel vaak aanduiden als „het Binnenhof”, zo pleegt men in de gehele wereld de Amerikaanse defensietop aan te duiden met „het Pentagon”. Aldus identificeert men dit gigantische gebouw te Washington met de binnen zijn muren zetelende organisatie, in wezen met de in die organisatie belichaamde macht. Daarmee krijgt het Pentagon een specifieke overdrachtelijke betekenis, het resultaat van een automatische associatie van de naam Pentagon met de macht van het gehele Amerikaanse defensieapparaat. Deze associatie is mogelijk doordat men zich van die macht een persoonlijke voorstelling heeft gevormd, welk beeld in het brein ligt opgeslagen onder het trefwoord „Pentagon”. Een dergelijk geestesbeeld noemt men tegenwoordig „image”.

Het uit het Angelsaksische taalgebied overgenomen van iets of iemand heeft, gevormd door de Nederland. Het bezit een speciale betekenis, door de marketingexpert drs. F. F. O. Holzhauser omschreven als „een complex beeld dat men van iets of iemand heeft, gevormd door de werkelijke eigenschappen van het object of subject in kwestie te zamen met de persoonlijke manier van waarnemen en interpreteren”. Deze omschrijving van „image” toegepast op het object „Pentagon” levert de volgende algemene uitgangspunten voor een beschouwing.

a. Daar een image per definitie complex en subjectief van aard is, zal niet worden gepoogd de image van het Pentagon te ontleden; veeleer is het interessant om te achterhalen hoe die image is ontstaan en te onderzoeken hoe deze zich heeft ontwikkeld.

b. De „werkelijke eigenschappen” van het Pentagon kunnen worden aangemerkt als concrete en abstracte hoedanigheden. Als concrete hoedanigheden zullen de karakteristieken van het bouwwerk zelf gelden; als abstracte hoedanigheden zullen de machtsfuncties van de in het bouwwerk zetelende defensietop worden aangemerkt.

De concrete hoedanigheden

Introductie

Aan de vooravond van de Tweede Wereldoorlog behoorden de Verenigde Staten in militair opzicht nog tot de derderangsmogendheden. Toen in Europa de oorlogsdreiging zich steeds duidelijker ging aftekenen, bleek men in de Nieuwe Wereld slechts over een schamele krijgsmacht te beschikken. Ultimo 1938 bestond het Amerikaanse leger uit ca. 186.000 man, waarvan omstreeks 20.000 man in het Air Corps. De marine telde 119.000 man. De vloot was weliswaar moderner uitgerust dan het leger, doch in vergelijking met Hitlers moderne oorlogspotentieel (o.a. 3 miljoen man en 5000 vliegtuigen) of de krijgsmachten van Japan, Groot-Brittannië en Frankrijk was het Amerikaanse defensieapparaat toch van geringe omvang. De reden hiervan was dat het overgrote deel van het Amerikaanse volk weigerde te geloven in een ophanden zijnde oorlog en zich daarom tegen uitbreiding van de strijdkrachten toonde. Zelfs in mei 1939 bleek uit een opinieonderzoek dat nog steeds 68% van de Amerikanen overtuigd was van het uitblijven van een oorlog. Zo moest de toenmalige Chef Staf van het Leger, Generaal Craig, aan president Roosevelt rapporteren dat het Amerikaanse leger slechts de 18e plaats innam onder de legers van de landen in de gehele wereld.

Reeds in januari 1938 gaf president Roosevelt uiting aan zijn ernstige bezorgdheid over de oorlogsvoorbereidingen van Duitsland en Japan. Hij wees met grote nadruk op de noodzaak tot versterking van de nationale defensie. In datzelfde jaar werd een aarzelend begin gemaakt met een defensie-inspanning die in het begin langzaam, na Hitlers offensief in West-Europa snel, en door de Japanse aanval op Pearl Harbor sprongsgewijs, toenam tot een ongekende omvang. Van 31 december 1938 tot 31 december 1944 groeide de krijgsmacht uit tot een sterkte van 12.345.000 man, 150.000 vliegtuigen en 6800 schepen, waarvan 100 vliegdekschepen. Dank zij een ontzaglijke inspanning konden de

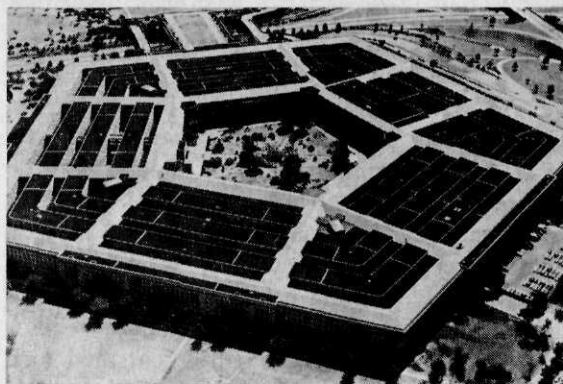
Amerikaanse strijdkrachten een overheersend aandeel hebben in de geallieerde overwinningen in Afrika, Europa en Azië. Een gedeelte van deze inspanning gold het bouwen van een gezamenlijk onderkomen voor het legerhoofdkwartier en het ministerie van oorlog. De wijze waarop dit bouwwerk tot stand kwam weerspiegelde in velerlei opzicht de wijze waarop Amerika's enorme krijgsmacht ontstond.

Ontstaan van het gebouw

Het ministerie van oorlog was, evenals het legerhoofdkwartier, verspreid over een aantal gebouwen in en nabij Washington, een ondoelmatige situatie die spoedig nadat de opbouw van de krijgsmacht op gang kwam onhoudbaar begon te worden. Deze situatie leidde tot de idee alle organen van het ministerie en het hoofdkwartier in één gebouw onder te brengen. Evenals de plannen tot uitbreiding van de defensie enige tijd daarvóór, ontmoette het bouwplan in de Senaat hevige verzet. Men zag de noodzaak ervan niet in. Ook ditmaal wist president Roosevelt de volksvertegenwoordigers van het tegendeel te overtuigen.

Het plan bood uitzicht op aanzienlijke materiële voordelen, zo betoogde hij, en als opperbevelhebber van de strijdkrachten voegde hij daaraan toe dat de centralisatie van ministerie en hoofdkwartier ook belangrijke operationele voordelen zou bieden. Inmiddels had men van legerzijde laten doorschemeren dat het gebouw zodanig zou worden uitgevoerd dat het altijd nog als hospitaal of school zou kunnen worden gebruikt indien mocht blijken dat het niet meer voor defensiedoeleinden nodig was. Tenslotte verwierf het bouwplan de goedkeuring, niet echter de voorgestelde bouwplaats, een vijfhoekig stuk grond nabij de nationale begraafplaats Arlington Cemetery. De vestiging van een kantoorgebouw op die plaats zou het landelijk schoon te veel schaden. In tweede aanleg selecteerde men een moerassig gebied, bezaaid met schuurtjes, autokerkhoven en afvalhopen, dat de naam „Hell's Bottom” had gekregen en dat reeds lang een aanfluiting voor de naaste omgeving van de federale hoofdstad was. Het nieuwe voorstel vond bij de Senaat genade.

Het ontwerp van het gebouw was geïnspireerd op de vorm van de oorspronkelijk gekozen bouwplaats en garandeerde als laagbouwcon-

Afb. 1 Het Pentagon

structie maximale ruimte. En laagbouw, d.w.z. ten hoogste vijf verdiepingen, was vereist in verband met de nabij gelegen nationale luchthaven. Een typisch sentimenteel argument was, dat de vijfhoek sterk appelleerde aan de vorm van de vroegere vestingen en forten, een bijkomstigheid waarvan men vooral in legerkringen verrukt was.

Het tempo waarmee het gebouw verrees was volkomen representatief voor de snelheid waarmee de krijgsmacht werd opgebouwd. De eerste spade ging de grond in op 11 augustus 1941. Volgens normale maatstaven zou de bouw ongeveer 4 jaar moeten hebben duren, maar de genie klaarde het karwei in 16 maanden. Er werd 24 uur per dag gewerkt; op sommige dagen waren er 13.000 arbeiders tegelijkertijd aan bezig. In januari 1943 werd 's werelds grootste en meest buitenissige kantoorgebouw opgeleverd. Op 19 februari 1943 ontving het officieel de naam Pentagon.

Bouwkundige karakteristieken

In bovenaanzicht lijkt het Pentagon (afb. 1) op een reusachtig spinneweb met zijn vijf vijfhoekige concentrische ringen, elk vijf verdiepingen hoog, onderling verbonden door spaaksgewijs lopende dwarsgangen. De basis van het gebouw vooral door zijn strakke lijn en de mijl, beslaat 13 ha of driemaal zoveel als de Grote Piramide. De netto-inhoud, die 29.000 employés ruime kantooraanpakking biedt, is driemaal zo groot als die van het Empire State Building. Behalve door zijn grootte imponeert het gebouw vooral door zijn strakke lijnen en de soberheid van uitvoering. Het geheel is een schitterend voorbeeld van functionele bouw op gigantische schaal.

De oorspronkelijke image

Zoals vermeld was het Pentagon reeds in het tekentafelstadium onderwerp van hevige discussie. Het parlementair geharrewar over bouwplan en bouwplaats voltrok zich in de voorzomer van 1941 en kreeg ruime publiciteit. Vooral door de van regeringszijde aangevoerde argumenten over de operationele noodzaak van het gebouw begon het tot vele Amerikanen door te dringen dat Amerika's deelneming aan de oorlog onvermijdelijk was. Hoewel het nog imaginaire gebouw de behoefte van het leger betrof, ontstond toch van meet af aan een gedachtenassociatie met de totale defensie-inspanning. Nadat de bouwplannen waren gefiatteerd en de bouw een aanvang had genomen, was de belangstelling van de pers ten volle gewekt. Regelmatig werd in grote opmaak verslag gedaan van de ongelooflijke vorderingen. Toen het gebouw eenmaal was voltooid, spraken zelfs de vroegere tegenstanders met enthousiasme over de verbluffende snelheid waarmee het bouwwerk was verrezen en het onooglijke gebied Hell's Bottom was verdwenen. De architectonische opmerkelijkheden en de efficiency van de indeling werden breed uitgesponnen, evenals de soberheid van uitvoering.

Zo kreeg het Pentagon al tijdens de bouw een grote beroemdheid die bij de voltooiing was uitgegroeid tot een image.

Zuiver op zijn concrete hoedanigheden beschouwd appelleert het Pentagon aan het Amerikaanse genie voor organisatie en doelmatigheid, aan de voorliefde van de Amerikaan voor het bijzondere en reusachtige. Het bouwwerk geeft een idee van kracht en stabiliteit, het weerspiegelt de enorme denkkraft, daadkracht en technologische capaciteit van de Nieuwe Wereld. De gemiddelde Amerikaan vereenzelvigde van het begin af aan het Pentagon met zijn krijgsmacht en associeerde de allure van het bouwsel met de omvang en de effectiviteit van zijn defensieapparaat. Dit is in essentie de image, voortkomend uit de concrete hoedanigheden van het Pentagon, de oorspronkelijke image. Deze is blijven voortleven en door vele niet-Amerikanen overgenomen.

De abstracte hoedanigheden

Introductie

De huidige image van het Pentagon is een image van macht, waarin twee machtsfuncties, de

politiek-militaire en de economische, centraal staan.

Vorm en hechtheid van de organisatiestructuur van het Pentagon zijn in hoge mate bepalend voor de omvang van de politiek-militaire macht in institutionele zin. De daadwerkelijke kracht van deze machtsfunctie wordt voor een belangrijk deel bepaald door de kwaliteit van het „management” in de organisatie. Daarom zal het politiek-militaire aspect van de machtsimage eerst worden gezien aan de hand van de evolutie van de Pentagon-organisatiestructuur en daarna m.b.t. de ontwikkeling van het „management” in het Pentagon.

De economische-machtsfunctie is sterk verbonden met het defensiebudget en de nationale economische constellatie. In verband hiermee zal het economische aspect van de machtsimage worden beschouwd tegen de achtergrond van de Amerikaanse defensiebestedingen in de laatste 20 jaren, welke periode voldoende representatief mag worden geacht.

De evolutie van de organisatiestructuur

Bij de ingebruikneming van het Pentagon in januari 1943 was het Amerikaanse defensieapparaat georganiseerd in twee zuilen. De ene werd gevormd door het ministerie van marine, de marine en het reeds goeddeels autonome korps mariniers; de andere zuil bestond uit het ministerie van oorlog, het leger en de al tot grote omvang uitgegroeide legerluchtmacht, die echter nog niet zelfstandig was. Aan het hoofd van elk der zuilen stond een minister die tot het regeringskabinet behoorde. Beide zuilen waren rechtstreeks ondergeschikt aan de president die, volgens de grondwet, behalve zijn politieke topfunctie tevens de militaire functie van opperbevelhebber der strijdkrachten bekleedt. De Chefs van leger en marine onderhielden rechtstreeks contact met de president en het Congres. In die structuur hadden de beide zuilen van oudsher volledig onafhankelijk van elkaar gefunctioneerd; er bestond hoegenaamd geen samenwerking of coördinatie. Alleen de president trad in voorkomend geval op als coördinator. Tussen de zuilen heerste reeds jaren een aanzienlijke en ongezone rivaliteit. Deze uitte zich steevast bij het jaarlijks gevecht om de defensiegelden. De grootste bron van controverses was „macht in de lucht”. In dat opzicht heersten zelfs binnen de zuilen grote controverses.

Uit allerlei geschriften is genoegzaam bekend dat in het Amerika van de jaren '30 het luchtwapen

gedurende lange tijd niet op waarde werd geschat, speciaal niet v.w.b. de strategische toepassingsmogelijkheden. Deze omstandigheid kwam niet alleen voort uit onbegrip, maar ook uit de vrees dat een luchtmacht zou worden opgebouwd ten koste van leger en marine en dat deze zou uitgroeien tot een autonoom krijgsmachtdeel. President Roosevelt doorbrak deze misvattingen, toen hij op 14 november 1938 \$ 200 miljoen voteerde voor de bouw van gevechtsvliegtuigen en de tegenspuiterende Chefs van leger en marine de mond snoerde met de woorden: „I can't deter the Germans with an army and warships". Deze officiële erkenning van het luchtwapen in al zijn toepassingsmogelijkheden maakte echter geen einde aan de rivaliteit of de controverse over „macht in de lucht".

Tijdens de Tweede Wereldoorlog raakte de rivaliteit wat op de achtergrond. In functioneel opzicht wijzigde de situatie enigszins. In december 1941 kwam Churchill met zijn Chiefs of Staff Committee naar Washington voor strategisch overleg. Ten einde een goede tegenhang te verkrijgen richtte Roosevelt inderhaast de Joint Chiefs of Staff op. Behalve de marine- en de legerchef moest daarin ook wel de commandant van de legerluchtmacht worden opgenomen om een tegenvoeter te hebben voor de chef van de RAF. (Deze opportunistische maatregel legde in feite de basis voor het autonoom worden van de luchtmacht). Ook de zg. Combat Commands, gevolg van de bij de conferentie van Casablanca

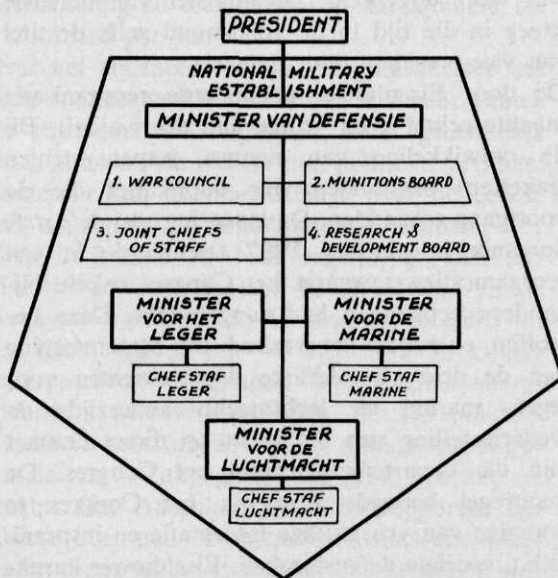
gemaakte afspraken en bestaande uit eenheden van grond- en/of zeevrijdkrachten en luchtvrijdkrachten, bleken, ondanks de vrij informele wijze van coördinatie, goed te functioneren. Niet zodra echter was de overwinning behaald of de rivaliteit stak weer in alle hevigheid op. Enkele jaren later, toen met de komst van de raketwapens „macht in de lucht" een geheel andere fase inging, zou die rivaliteit haar grootste hoogte bereiken. De schrijver Carl W. Borklund heeft de situatie treffend getypeerd:

The Army has its own air force and a small navy. The Navy has an air force and its own army (Marine Corps). The Marine Corps which also has an air force does not, however, consider itself the Navy's army. The Air Force for a long time only had an air force but lately managed to develop its own artillery (ICBM's). These groups don't get along very well when budget money is at stake which means just about all the time.

Het is deze rivaliteit die tot talrijke reorganisaties van het defensietoporgaan heeft geleid.

Vrijwel onmiddellijk na de Tweede Wereldoorlog ontstond tussen Amerika's politieke en militaire leiders strijd over de organisatiestructuur van het defensieapparaat. Reeds in 1946 leidde dit tot de conclusie dat 's lands defensie slecht werd geleid, niet beantwoordde aan de werkelijke defensiebehoefte en een bron was van verspilling door duplicatie van taken en wapensystemen. Men meende de oplossing te zien in het creëren van één enkel ministerie voor de strijdkrachten volgens het model van de „Combat Commands" uit de oorlog. In 1947 kreeg deze gedachte gestalte in de National Security Act, die o.a. de ministeries van oorlog en van marine onderbracht in het National Military Establishment en tevens het ministerie van luchtmacht creëerde waarmee de luchtmacht de status van autonoom krijgsmachtdeel verkreeg. De Pentagon-organisatie zag er toen uit als aangegeven in afb. 2. De drie ministers voor leger, marine en luchtmacht maakten deel uit van het regeringskabinet. Toen, eind 1947, had Amerika's militaire macht zich als het ware in zijn totaliteit geconcentreerd binnen de muren van het Pentagon en was daar gefuseerd met de politieke macht. De image van het Pentagon was uitgebreid met het beeld van politiek-militaire machtsconcentratie.

Spoedig bleek dat de herstructurering geen enkele garantie bood voor de werkelijke éénwording van de krijgsmacht c.q. het uitbannen

Afb. 2 De Pentagon-organisatie in 1947 (1 t/m 4 zijn „horizontale raden")

van rivaliteit en duplikatie. In plaats van twee waren er nu drie zuilen. Deze hadden echter één doel gemeen: inperking van de autoriteit van de minister van defensie. De reeds geciteerde Borklund zegt daarvan: „When they weren't shooting at one another their chief target was the Secretary of Defence”. Eerst McNamara, de achtste minister van defensie, zou een einde maken aan de controverses.

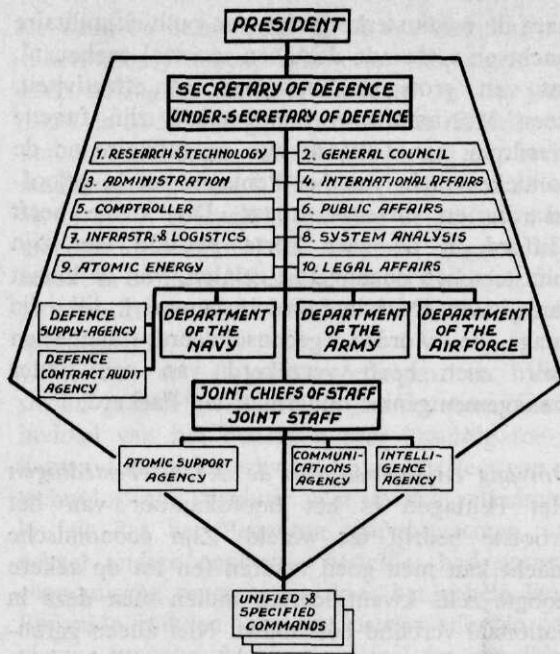
In 1949 kwam er een herziening van de National Security Act. Het National Military Establishment werd omgedoopt in Department of Defence. De ministers van oorlog, marine en luchtmacht verloren hun status van kabinetsminister. Er werd een onderminister aangesteld, evenals drie assistent-ministers. Eén hiervan werd Comptroller, belast met „budget control” want er diende voortaan één budget in plaats van drie te worden opgemaakt. Door al deze maatregelen kreeg de minister van defensie meer status, prestige en macht; speciaal de „budget-control” was belangrijk, want: „power flows where the money goes!”. Voorts kreeg de JCS een full-time-voorzitter. Dit werd Eisenhower, die in de laatste jaren ervoor was opgetreden als speciaal adviseur van de president. De machtsimage van het Pentagon onderging een aanzienlijke versteviging, vooral v.w.b. de politieke-machtsfunctie.

In hetzelfde jaar echter ondernamen de Russen hun eerste atoombomproefexplosie die in de Pentagon-bijenkorf grote consternatie verwekte. De marine kwam met het plan de strategische aanvalsmiddelen te verruimen door vliegdekschepen van 65.000 t. Terzelfdertijd lanceerde de luchtmacht een plan met als strekking de taken van alle vliegdekschepen en van de „land-based” vliegtuigen van de marine over te hevelen naar de luchtmacht die deze taken dan voornamelijk zou toevertrouwen aan de B-36. De minister van defensie torpedeerde het marineplan en aanvaardde het luchtmachtplan. Dit ontketende een zo mogelijk nog grotere consternatie dan de Russische proefexplosie. De marine verzette zich uiterst fel. De episode is bekend geworden als „de revolte van de admiraals”. Er volgde een langdurig onderzoek door de Senaat waarbij het aspect „macht in de lucht” uitzonderlijk veel aandacht kreeg. Ten slotte kreeg de marine gedeeltelijk haar zin. Het incident bewees zonneklaar dat de aloude rivaliteit nog zeer levendig was, maar ook dat er iets haperde aan de leiding in het Pentagon. Even later, op 25 juni 1950, brak de Koreaanse oorlog uit en

president Truman verschoof de gevierde George Marshall van buitenlandse zaken naar defensie. Zijn uitstekende reputatie (het Marshall-plan), zijn grote militaire en politieke ervaring en de wijsheid van zijn 70 jaren leidden ertoe dat het gehavende prestige van het Pentagon binnen een jaar was hersteld. Tot de inauguratie van Eisenhower in 1953 veranderde er verder weinig aan de situatie in het Pentagon.

Eisenhower begon met het formuleren van de „New Look”-strategie. De essentie hiervan was dat de samenstelling en de structuur van de krijgsmacht moesten zijn gebaseerd op het uitgangspunt dat de VS nooit als eerste een oorlog zouden beginnen. Dit vereiste grote veranderingen in de defensiestructuur. Men zou primair moeten beschikken over een nucleaire vergeldingsmacht, geschikt om een agressor ogenblikkelijk te vernietigen. Macht in de lucht werd absoluut primair. De structuur van de defensietop moest andermaal worden aangepast. In plaats van de horizontaal functionerende organen (Boards) kwamen verticaal functionerende organen onder leiding van assistent-ministers, zes in getal, boven de reeds bestaande drie. Voorts ontnam Eisenhower de Chefs van de krijgsmachtdelen de bevoegdheid rechtstreeks met de president of het Congres in contact te treden. De minister werd gemachtigd voortaan bepaalde taken exclusief toe te wijzen aan één van de krijgsmachtdelen om zo de duplikatie uit te bannen. De machtsimage van het Pentagon was weer uitgebreid. De minister van defensie kreeg in die tijd in de volksmond zelfs de titel van vice-president voor defensie.

De door Eisenhower geïnitieerde reorganisatie maakte echter geen einde aan de rivaliteit. Bij de ontwikkeling van nieuwe wapensystemen (raketten) ontstonden vele duplikaties die de voortgang schaadden. De lancering van de eerste Spoetnik in oktober 1957 resulteerde in een reorganisatiewet waarin het Congres enkele bijzondere bepalingen had aangebracht. Deze betroffen enerzijds het verbod tot samenvoeging van de drie afzonderlijke departementen voor leger, marine en luchtmacht, anderzijds de wederinstelling van het recht op direct contact van die departementen met het Congres. De maatregel beoogde kennelijk het Congres te voorzien van vroegtijdige informatie en inspraak m.b.t. speciale defensiezaken. Eisenhower karakteriseerde de maatregel als het creëren van legale insubordinatie; strikt genomen was het dat ook.

Afb. 3 De huidige Pentagon-organisatie (1 t/m 10 zijn assistent-ministers)

De macht van de Pentagon-politici werd erdoor verzwakt.

De reorganisatiewet van 1958 regelde voorts de positie van de JCS, die een werkelijke Joint Staff werd en in het vervolg verantwoordelijk zou zijn voor de strategische planning en de daadwerkelijke bevelvoering. Verder werd aan de politieke top van het Pentagon een directeur voor onderzoek en techniek toegevoegd; hij werd belast met het beheer van alle gelden voor ontwikkeling en onderzoek (op dat moment ca. \$ 6 miljard per jaar).

Over het algemeen had de reorganisatiewet van 1958 tot resultaat dat de militaire macht binnen het Pentagon was uitgebreid, zulks gedeeltelijk ten koste van de macht der politieke organen. Niettemin had de machtsimage over de gehele linie aan kracht en duidelijkheid gewonnen.

Toen in januari 1961 de regeringsperiode van Eisenhower eindigde was de structuur van de Pentagon-organisatie in 17 jaar geëvolueerd tot een hecht geheel dat — afgezien van enkele ondergeschikte wijzigingen — sedertdien onveranderd is gebleven (zie afb. 3). De politiek-militaire-machtsfunctie was — althans in institutionele zin — uitgegroeid tot grote omvang en kracht. Het Amerikaanse defensieapparaat beschikte over een onvoorstelbare nucleaire slagkracht die in ieders gedachten onlosmakelijk was verbonden met het institutionele machtsfenomeen van het Pentagon. De machtsimage werd

daardoor duidelijker en kreeg een wereldbeheersend karakter.

Het „management” sedert 1961

Bij het streven naar een innerlijke éénmaking van het Amerikaanse defensieapparaat had men in hoofdzaak aandacht besteed aan de structurele aspecten van de organisatie. Zo geraakte men na 17 jaar tot een gebalanceerde structuur, die op zich zelf natuurlijk een elementaire voorwaarde is voor de werkelijke éénwording van de kolossale defensietop. Van gelijke importantie is echter de wijze waarop de organisatie functioneert, of het „management”. De kwaliteit daarvan wordt over het algemeen voornamelijk bepaald door de bekwaamheden van de leiding, in het bijzonder die van de hoogste leider.

Begin 1961 haperde naar algemeen gevoelen heel wat aan het management in het Pentagon. Men had astronomische bedragen gestoken in de defensie, met name in raketwapens, maar desondanks was Amerika's strategische positie twijfelachtig geworden: er bestond een „missile gap” ten opzichte van de Sovjet-Unie, althans zo veronderstelde men. De bluf van Chroestsjof, begin 1960, over het Russische arsenaal van ICBM's, had het idee van de missile gap doen ontstaan. Gedurende zijn verkiezingscampagne had John F. Kennedy de vrees voor de missile gap flink gevoed. Al met al had de mening postgevat dat het Pentagon, ondanks de vele spectaculaire reorganisaties, nog steeds ondoelmatig werkte. Het zakelijke Amerika besepte dat doelmatigheid een feilloze graadmeter is voor de kwaliteit van de leiding. De (grotendeels vermeende) ondoelmatigheid van de defensie-inspanning werd nogal ongenueanceerd aan het Pentagon geweten en men had geen vertrouwen meer in het management binnen zijn muren. De nieuwe president heeft zich dit ongetwijfeld terdege gerealiseerd toen hij de president-directeur van de Ford Motor Company, Robert S. McNamara, benoemde tot minister van defensie. In de zeven jaren van zijn ministerschap is McNamara een legendarische figuur geworden. Hij wordt algemeen beschouwd als de knapste, de krachtigste en de meest effectieve leider die het Pentagon ooit heeft gehad. Deze „human IBM” begon onmiddellijk het „management” grondig te veranderen, waarbij twee dingen centraal stonden: beheersing van de financiën en het onderhouden van een goede communicatie. Hij introduceerde de methodiek van „functional budgeting and system analysis” (o.a. vrij

uitvoerig beschreven door Majoor KLu H. F. Enklaar in *De Militaire Spectator* 137 (1968)(9)428), en liet dit systeem hanteren door een groep jeugdige (burger)medewerkers die al snel de bijnaam „whiz kids” kregen. Op ruime schaal gebruik makend van computers wist dit team vaardig en accuraat de vereiste gegevens te verschaffen voor snelle en verantwoorde beslissingen op velerlei gebied. Het lanceerde „99 Trombones”, een lijst van 99 spoedeisende projecten die in soort varieerden van fundamentele strategische aangelegenheden tot uitgekookte aanschaffingsprocedures. Elk project kreeg een eigen Pentagon-„project manager” met gedelegeerden op elk onderdeel van de krijgsmacht ten einde het effect volledig te kunnen uitbuiten. Deze methodiek behoorde tot het Cost Reduction Program; in het kader daarvan werden enerzijds kostbare projecten in hun geheel stopgezet (een voorbeeld daarvan is het Skybolt-programma, toen werd aangetoond dat de reeds beschikbare of al in ontwikkeling genomen wapensystemen de verlangde functie even goed maar goedkoper konden vervullen), anderzijds twee of meer wapensystemen werden gecombineerd, zoals in het geval van de F111 die zowel bij de luchtmacht als bij de marine in bedrijf kwam.

Voorts begeleidde McNamara alles wat hij deed of gedaan wilde hebben met een intensieve interne communicatie. Deze vond haar exponent in de vele diepgaande persoonlijke gesprekken met zijn medewerkers van hoog tot laag. Op gezette tijden hield hij besprekingen met de politieke en militaire topfunctionarissen en indoctrineerde zorgvuldig het beleid. Spoedig had hij het Pentagon in een ferme greep. Reeds in 1963 werd het bewind van McNamara gekwalificeerd als de „McNamara Monarchy”. In de pers werd hem verweten dat hij de krijgsmacht-delen forceerde tot eenheid, de Chefs van Staven figuurlijk degradeerde door hen te passeren of te negeren in belangrijke zaken, de assistent-ministers zowel als de JCS tiranniseerde. Meer dan alle goede dingen die over zijn management zijn geschreven, demonstreerde deze beschuldiging dat McNamara er reeds in 1963 in was geslaagd de sedert zovele jaren zo vurig nagestreefde éénmaking van de krijgsmacht te bewerkstelligen. De aloude rivaliteit was vrijwel verdwenen en er was een garantie ontstaan tegen duplicatie van taken en wapensystemen. Het beeld van ondoelmatigheid had plaatsgemaakt voor een beeld van efficiency. Zo verduurzaamde McNamara

de reeds sterke image van politiek-militaire macht en verleende deze een speciaal cachet, nl. dat van grote doelmatigheid en effectiviteit. Toen McNamara in maart 1968 zijn functie overdroeg aan Clifford was de militaire en de politieke macht van het Pentagon sterk, geloofwaardig en onverwoestbaar. Die image heeft Clifford in de zeer korte periode van zijn ministerschap onaangetast gelaten. Met de komst van „havik” Melvin Laird in januari jl. lijkt die image te worden geconsolideerd, aangezien Laird zich heeft verzekerd van een ander managementgenie: onderminister Packard.

Omvang en invloed van de defensiebestedingen

Het Pentagon is het hoofdkantoor van het grootste bedrijf ter wereld. Zijn economische macht kan men goed taxeren (en tot op zekere hoogte zelfs kwantificeren) indien men deze in nationaal verband beschouwt. Niet alleen garandeert het Pentagon de Amerikaanse veiligheid als zeer elementair bestanddeel van het individuele welzijn, het koopt ook iets van vrijwel elke soort goederen en diensten die in de VS worden geproduceerd. Aldus beïnvloedt het Pentagon direct het economische welzijn van nagenoeg elke Amerikaan. De macro-economische invloed van het Pentagon is echter nog groter. Met een bezit aan kapitaalgoederen van enkele honderden miljarden dollar, een bestand van van bijna 4 miljoen vaste werknemers en een bestedingskracht van meer dan 10% van het bruto nationaal inkomen, vormt het defensiebedrijf een element van uitzonderlijke importantie in de nationale economie van de VS. Toen de Amerikaanse defensietop zich in 1947 in het Pentagon concentreerde begon deze economische macht vanuit een centraal punt te stralen. Daarmee was het economische facet van de machtsimage geboren.

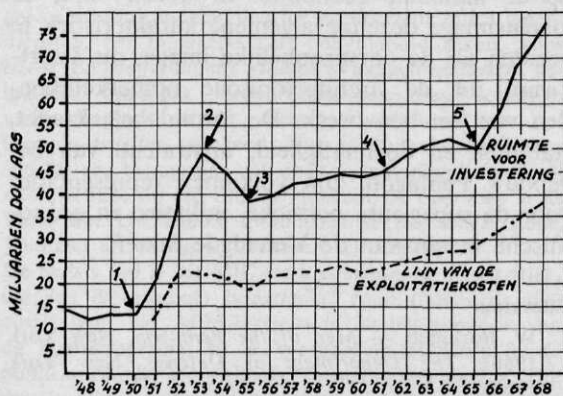
Zoals blijkt uit de in afb. 4 opgenomen grafiek beliepen de defensiebestedingen in 1948 (fiscaal jaar 1 juli 1947 tot 31 juni 1948) omstreeks \$ 12,5 miljard. De oorlog in Korea veroorzaakte een snelle stijging in de bestedingen, waardoor de economische macht van het Pentagon toenam. Na de Koreaanse oorlog keerden de bestedingen bij lange na niet terug tot het niveau van 1950. De belangrijkste oorzaak daarvan was de door Eisenhower geïntroduceerde „New Look” die, zoals reeds eerder besproken, de Amerikaanse defensie-inspanning in een geheel nieuwe fase bracht. De New Look legde het accent van de defensiebestedingen op macht in

de lucht en daarbinnen op de ontwikkeling van raketwapensystemen, ofschoon vliegtuigen een zeer belangrijk aandeel hielden. In de jaren 1954 en 1955 kreeg de luchtmacht de helft van het defensiebudget. In 1956 bedroeg het luchtmachtaandeel ruim \$ 18 miljard, vijfmaal zoveel als in 1950. (Terzelfdertijd ging de helft van het marinebudget naar Naval Aviation, dus ook naar macht in de lucht.) Deze accentverschuiving naar „macht in de lucht” luidde de technologische revolutie in.

Ofschoon de defensiebestedingen na 1955 slechts geleidelijk stegen, begon de economische invloed van het Pentagon zeer krachtig toe te nemen door een merkwaardig neveneffect van de technologische revolutie. Het op zich zelf simpele feit dat het Pentagon wapensystemen van geheel andere conceptie bestelde, had enorme economische repercussies door het gehele land. Bepaalde takken van industrie stierven af, nieuwe branches kwamen pijlsnel tot ontwikkeling. Overal zag men wegwijnende bedrijven, opbloeiende geheel nieuwe bedrijven, verplaatsing van industrieën, vestiging van nieuwe bases. Door deze stormachtige ontwikkeling groeide de economische-machtsimage van het Pentagon snel.

Toen Eisenhower in januari 1961 het presidentschap neerlegde, maakte hij in zijn afscheidsrede tot de natie voor het eerst gewag van het „military-industrial complex”. Hij legde uit dat Amerika te maken had met een geheel nieuw fenomeen: het bestaan van een defensieapparaat ter sterkte van 3,5 miljoen man alsmede het bestaan van een kolossale wapenindustrie. Vóór de Tweede Wereldoorlog had Amerika geen

oorlogsindustrie bezeten. Toen de nood aan de man kwam had de Amerikaanse producent bewezen dat hij na verloop van tijd behalve ploegijzers ook zwaarden kon smeden. Na de oorlog was, onder invloed van de koude oorlog, het besef gegroeid dat de nationale defensie niet meer kon vertrouwen op uit nood geboren improvisatie maar op een permanente, omvangrijke wapenindustrie en sterke parate strijdkrachten moest steunen. Zo was het „military-industrial complex” ontstaan, dat economisch en politiek een geweldige invloed had die tot in alle uithoeken van de natie werd gevoeld. Eisenhower waarschuwde voor die grote invloed omdat hij er een gevaar in zag voor de democratie en voor het ontstaan van de idee dat de natie alleen bestond bij de gratie van het wapentuig. Ongewild demonstreerde hij echter tegelijkertijd de enorme economische macht van het Pentagon en gaf daarmee de machtsimage nog meer relief. Zijn opvolger Kennedy kwam voornamelijk door de vrees voor de missile gap (die alras een mythe bleek te zijn) reeds in 1961 tot het zg. „no budgetceiling”-beleid t.a.v. de defensie. Hij stelde dat Amerika zijn veiligheid moest verzekeren tot elke prijs en dat op die prijs geen korting mogelijk was. Later adopteerde hij de strategie van „flexible response”, die vooral de conventionele strijdkrachten deed uitbreiden. Daardoor bleef ook in de jaren '60 het defensiebudget stijgen. Men zou verwachten dat het „no budgetceiling”-beleid moest leiden tot hogere uitgaven dan de grafiek in afb. 4 aangeeft. Hier dient te worden gewezen op het door McNamara ingevoerde Cost Reduction Program, dat de defensiebestedingen relatief met enkele miljarden per jaar terugdrong. Na een incidentele geringe daling in 1965 begon echter in 1966 een snelle stijging van de defensieuitgaven door de escalatie van de oorlog in Vietnam tot omstreeks \$ 78 miljard in 1968, meer dan vijfmaal zo hoog als in 1947. Daarmee werd de economische macht van het Pentagon groter dan ooit en het economische facet van de machtsimage werd zo mogelijk nog duidelijker.

Afb. 4 De Amerikaanse defensiebestedingen in de jaren 1964-1968

1 begin Koreaanse oorlog, 2 einde Koreaanse oorlog, 3 „missile-race” begint, 4 „no budgetceiling”-beleid, 5 escalatie in Vietnam begint

Nabeschuiving en conclusies

Uit het voorgaande is gebleken dat het Pentagon sinds zijn prilste bestaan bij voortduring in de belangstelling heeft gestaan. Uit de concrete hoedanigheden van het Pentagon is de image geboren. Zó sterk was de suggestie die uitging van zijn vormgeving, dat zelfs zijn naam eruit

voortkwam. Nog steeds is het Pentagon het grootste kantoorgebouw ter wereld, hoewel misschien niet meer het meest buitennissige gebouw. Zeker is dat het Pentagon over de gehele wereld een grote vermaardheid bezit. De essentiële elementen van de image van het Pentagon zijn reusachtigheid, kracht, macht, stabiliteit en doelmatigheid. Uit die elementen rijst de symboliek die een integrerend deel van de image is: het bouwwerk Pentagon is de gedaante van het kunnen en de macht van de Verenigde Staten, een symbool van het Amerikaanse nationale prestige.

De specifieke abstracte hoedanigheden van het Pentagon zijn de politiek-militaire- en de economische-machtsfuncties die al vele jaren de overheersende aspecten van de image van het Pentagon vormen en deze daardoor tot een machtsimage maken.

De organisatiestructuur van het Pentagon toont dat Amerika's politiek-militaire macht althans in institutioneel opzicht vrijwel volledig is geconcentreerd in het Pentagon en aldaar stevig is verankerd. Dit werd bereikt na een jarenlange worsteling die rechtstreeks voortkwam uit de tussen de krijgsmachtdelen heersende rivaliteit waarbij „macht in de lucht” steeds het centrale probleem was. Nadat in 1961 de organisatiestructuur een stabiele vorm had gekregen heeft het managementgenie van Robert McNamara de negatieve facetten snel en grondig geneutraliseerd en de positieve elementen krachtig gestimuleerd. Daarmee werd de daadwerkelijke kracht van de politiek-militaire-machtsfunctie bijzonder hoog opgevoerd. Amerika's politiek-militaire suprematie werd daardoor geloofwaardig gevestigd. Het lijkt geen twijfel dat de machtsimage van het Pentagon in het politiek-militaire aspect enkele van dezelfde kenmerken vertoont als reeds in de oorspronkelijke image waarneembaar waren, namelijk kracht, stabiliteit en doelmatigheid. Daarin mengt zich het beeld van de formidabele capaciteiten van het militaire apparaat met als exponent de nucleaire slagkracht. Aldus is „Pentagon” het woordsymbool geworden voor de politiek-militaire macht van de Verenigde Staten, een macht die tevens de ruggegraat is van de vrije wereld.

Uit de omvang en de invloed van de Amerikaanse defensiebestedingen blijkt dat het Pentagon een zeer grote rechtstreekse, haast dramatische, invloed heeft op 's lands economie. Vrijwel elke gemeenschap en het gros der gezinnen onder-

vindt die invloed. Blijkbaar kon het Pentagon gehele velden van de economie structureel wijzigen en het veroorzaakte een typische politiek-economische belangengemeenschap van uitzonderlijke kracht (military-industrial complex).

Er is wel eens gesteld dat het Pentagon meer invloed heeft op de Amerikaanse financiële politiek en op de lonen en prijzen dan de ministeries van financiën, van arbeid en van handel. Relatief gezien is dit in tal van opzichten waar. Inderdaad gaat meer dan de helft van het Amerikaanse nationale budget, d.i. ruim 10% van het bruto nationaal inkomen, naar het Pentagon. Dit bedrag wordt voor de helft besteed aan investeringen en vloeit dus regelrecht naar de industrie, waarbij het merendeel wordt belegd in „macht in de lucht”, hetgeen belangrijk bijdraagt tot het geavanceerd houden van de technologie. De machtsimage van het Pentagon v.w.b. het economische element vertoont dan ook kenmerken die in wezen dezelfde zijn als die van de oorspronkelijke image: reusachtigheid en kracht.

Samenvattend kan worden geconcludeerd dat de huidige image van het Pentagon een image van macht is waarin het politiek-militaire-machtsbeeld overheerst. Dit machtsbeeld stoelt op de zeer krachtige institutionele macht van de in het Pentagon zetelende defensietop en dankt zijn omvang en duidelijkheid mede aan de superieure nucleaire slagkracht van het Amerikaanse defensieapparaat. Speciaal voor de Amerikaan vertoont de image bovendien een zeer krachtig economisch machtsbeeld dat samenhangt met de uitzonderlijke invloed van de defensiebestedingen op de nationale economie. In wezen blijkt de machtsimage dezelfde algemene karakteristiek te bezitten als de oorspronkelijke image, die voortkwam uit de architectonische opmerkelijkheden van het bouwwerk. De formidabele kracht, stabiliteit en doelmatigheid, uitstralend van het gebouw Pentagon, zijn volkomen representatief voor de superieure politieke, militaire en economische macht van de Verenigde Staten.

Literatuur

- C. W. Borklund — *Men of the Pentagon*. New York (1966); *The Department of Defense*. New York (1968).
J. Raymond — *Power at the Pentagon*. Londen (1964).
T. W. Stanley — *American defence and national security*. Washington (1956).
J. C. Ries — *The management of defence*. Baltimore (1964).

- Th. C. Sorensen — *Kennedy*. New York (1965).
 F. F. O. Holzhauser — Image, wodka en tomatensap, attitudes en toegevoegde waarde. *Rev. Reclame* (1968) (20).
 J. F. Nicholas — Pentagon Command Post. *Army Inf. Dig.* (1957)(10).

- D. Kiker — The education of Robert McNamara. *Atlantic Monthly* (1967)(3).
 A. Yarmolinsky — How the Pentagon works. *Atlantic Monthly* (1967)(3).
 M. Kalb — What is power doing to the Pentagon? *Saturday Rev.* (1968)(16 mrt).

Nieuwe uitgave

How to control the military, door J. K. Galbraith, 95 blz. Uitg.: Vignet Books, New York, 1969. Prijs: f 3,75.

Ongeveer 22.000 bedrijven in de VS zijn voornamelijk actief op het terrein van de wapenproductie. Meer dan 200 senatoren en afgevaardigden hebben bindingen met de wapenindustrie en meer dan 2000 vroegere officieren werken alleen al voor de 95 grootste ondernemingen in de wapenindustrie. Enkele van de grootste bedrijven werken voor het Pentagon met 90% of meer van hun kapitaal. Het ministerie van defensie geeft dit jaar voor meer dan 5500 onderzoekprojecten aan de Amerikaanse universiteiten ongeveer \$ 450 miljoen uit (vgl. *Der Spiegel*, 29 sept. 1969).

De beroemde econoom Galbraith heeft in het onderhavige boekje een analyse gegeven van het ontstaan van het zg. *Military-Industrial Complex* en formuleert hierin mogelijkheden ter oplossing van het probleem; een probleem dat met één woord kan worden aangeduid: *controle*. Het *Military-Industrial Complex* (MIC) moet onder controle worden gebracht. Daarbij gaat het dan niet om een anti-militairencampagne, maar om *macht*.

De koude oorlog, de bureaucrativering, de beperkte oppositie in het Congres en daarbuiten, en de vrees voor de communisten (men denke in dit verband aan de communistenjacht van R. McCarthy in de jaren '50) leidden o.a. ertoe dat na de Tweede Wereldoorlog tot aan het einde van de jaren '60 het MIC in de VS kon ontstaan en voortbestaan. Met het MIC worden vooral het ministerie van defensie en zijn leveranciers (bv. McDonnell Douglas en Lockheed bedoeld. Volgens Galbraith moeten daartoe eveneens de inlichtingendiensten, het ministerie van buitenlandse zaken, voor zover dit departement militaire aangelegenheden behandelt, bepaalde verdedigingsorganisaties, sommige wetenschappers en de „stem der militairen” in het Congres worden gerekend. Vooral Buitenlandse Zaken speelde een belangrijke rol, daar de buitenlandse politiek vaak steunde op een militair denken. De operaties in de Varkensbaai, Libanon, Dominicaanse Republiek, Laos, Thailand en Vietnam illustreren dit duidelijk.

De laatste tijd is het MIC sterk gekritiseerd. Een kritiek, die een (voorlopig?) hoogtepunt vond tijdens de discussie over het ABM-systeem in de beginperiode van de Nixon-regering. Er is verandering gekomen in de publieke opinie, die politieke consequenties heeft. „The day is gone”, aldus de democratische senator Edward Kennedy, „when a military appropriation will be ratified in perfunctory fashion”. „The time of the blank check”, voegde senator William Proxmire eraan toe, is over” (geciteerd in *Newsweek*, 9 juni 1969).

Waarom, zo vroeg Galbraith zich af, is deze kritiek losgebarsten? Hij voert vele redenen aan, waarvan naar onze mening de belangrijkste zijn: de inefficiëntie van het nogal bureaucratische Pentagon, het uiteenvallen van de communistische eenheid, de turbulente gebeurtenissen in de VS zelf en de veranderde houding van de publieke opinie t.a.v. de buitenlandse politiek. Wat dit laatste betreft zijn Vietnam en het ABM-systeem katalysatoren in dit proces geweest. De buitenlandse politiek wordt thans, in tegenstelling tot de jaren '50, met argusogen gevolgd. De kern van de zaak is, aldus Galbraith, dat al deze veranderingen nauwelijks een wijziging hebben veroorzaakt in de politiek van het Pentagon, alsmede in de ondoorzichtige structuur van het MIC.

Welnu, om daarin verandering te brengen is macht vereist. Vandaar dat Galbraith de controle door het Congres zo beklemtoont. Te meer daar de Senaat en het Huis van Afgevaardigden in het verleden inzake militaire kwesties nogal passief zijn geweest.

Welke middelen staan ter beschikking om die controle te verwerven? Als primair doel stelt Galbraith zich voor de presidentsverkiezingen in 1972 o.a. te laten beslissen op het punt van deze controle. Daarom moet volgens hem alle kritiek worden georganiseerd en gekanaliseerd om zo veel mogelijk effect te sorteren. Daar de controle zich eveneens uitstrekt over de ontwikkeling van wapens zal de kritiek zich moeten richten op de ontwikkeling van wapens, die bijdragen aan de bewapeningswedloop of irrelevant zijn voor het militaire evenwicht. Voorts is het doel van een dergelijke controle inzake wapencontrole en wapenbeperking tot een vergelijk met de Sovjet-Unie te komen. Aldus kan de macht weer terugkomen bij het Congres. Want: „The military power has reversed constitutional process in the United States - removed power from the public and Congress to the Pentagon” (blz. 84).

Het naar onze mening belangwekkende van Galbraiths bijdrage aan de discussie rond het MIC is, dat hij ons het proces van *verzelfstandiging* laat zien alsmede de voorwaarden waaronder een dergelijk proces op gang kan komen. Er is een MIC ontstaan met eigen waarden en normen (vgl. de invloed van het Pentagon op de buitenlandse politiek) en de daaruit voortvloeiende politiek. Door Galbraith wordt, met andere woorden, het probleem van de vermaatschappelijking van de krijgsmacht aan de orde gesteld.

Voor Nederland is het boekje van Galbraith een verhaal met een moraal: voorkom het ontstaan van een Nederlands *Military-Industrial Complex* zonder een adequate politieke controle over zulk een „complex”. Ons land is tenslotte geen paradijs waarin iets dergelijks tot de onmogelijkheden behoort.

R.J.

Gevechtssystemen

G. H. van Koesveld

Majoor der Infanterie

Bij de legeropbouw wordt onze aandacht gemakkelijker getrokken naar de spectaculaire (lees kostbare) aspecten ervan. Het kan niet worden ontkend dat deze aspecten veel aandacht verdienen. De hoeveelheid aandacht die aan een onderwerp wordt besteed dient echter in overeenstemming te zijn met het belang van het onderwerp. Voor de krijgsmacht wordt dat belang niet in geld afgewogen maar in gevechtskracht. Die gevechtskracht is het eindprodukt van een zeer gecompliceerd productieproces.

Uit een optimaal georganiseerde productie van gevechtskracht (een gevechtssysteem) kan niets worden gemist zonder de opbrengst (= gevechtskracht) te schaden en overcapaciteit op een willekeurige plaats in het productieproces garandeert geen meeropbrengst. Voor een optimale productie van gevechtskracht moet men het gehele productieproces in alle bijzonderheden nauwkeurig kennen en alle fasen op elkaar afstemmen, daarbij uitgaande van de doelstelling van het gevechtssysteem: een zekere hoeveelheid gevechtskracht. In deze bijdrage wordt een aantal aspecten belicht die gemakkelijk „in de schaduw van de financiën” aan de aandacht ontsnappen.

Gevechtssysteem

Het doel van een gevechtssysteem is het produceren van gevechtskracht. Daartoe wordt een hoeveelheid personele en materiële middelen in een bepaald organisatorisch verband bijeengebracht. Gevechtskracht is een moeilijk definieerbaar begrip. Men zou kunnen zeggen — zonder daarmee een waterdichte definitie te geven — dat gevechtskracht het vermogen is tot het produceren van een zekere hoeveelheid vernietigingskracht onder bepaalde verhoudingen van tijd, ruimte en tegenstand. Bij het woord gevechtskracht is men onmiddellijk geneigd te denken aan begrippen als vuurkracht, beweeglijkheid e.d. en zich dan verder daarin te verdiepen. Zonder enige twijfel zijn dat aspecten die veel aandacht verdienen. Er zijn echter meer elementaire problemen die te gelijktijd moeten worden bestudeerd, misschien zelfs eerder. Voor een globale analyse van een gevechtssys-

teem kan men volstaan met zich te verdiepen in het simpele voorbeeld van „de soldaat” (niet te verwarren met de „simpele soldaat”).

Waaruit bestaat het gevechtssysteem dat men soldaat noemt? Zonder diepgaande studie kan men de volgende functies onderscheiden:

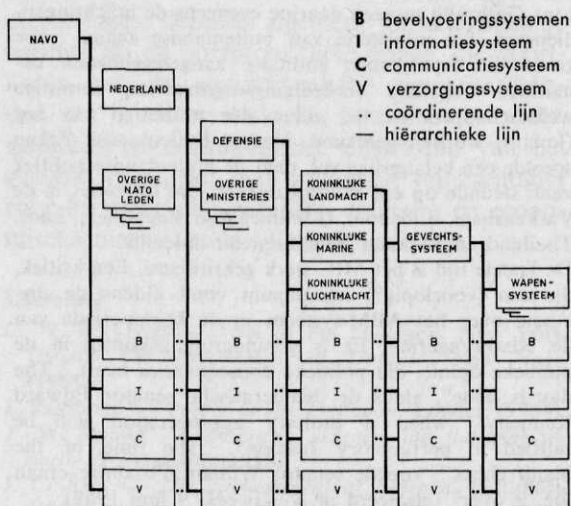
- één of meer wapenfuncties (wapens, botten en spieren);
- een bevelvoeringsfunctie (hersens);
- een verbindingsfunctie (zenuwstelsel);
- een verzorgingsfunctie (spijsvertering);
- een informatiefunctie (zintuigen).

Dezelfde functies zijn terug te vinden bij gevechtssystemen van een hogere orde (hoger echelon). Hoe groter het systeem wordt, hoe vaker het zal voorkomen dat bepaalde bestanddelen van dat systeem zich uitsluitend met één functie bezighouden.

Bij de lager geëchelonnerde (kleinere) systemen zullen bepaalde organisatie-elementen veelal een rol spelen bij verschillende functies. De hiervoor opgesomde functies zijn als het ware de zuilen waaruit alle gevechtssystemen zijn opgebouwd. In de volgende beschouwing zullen deze functies als subsystemen worden beschouwd.

Afb. 1 moge de samenhang (= afhankelijkheid) van de verschillende (sub)systemen verduidelijken. In dit schema werd ook de samenhang met niet-gevechtssystemen aangegeven, om te laten

Afb. 1

zien dat vrijwel *alle systemen dezelfde basis-subsystemen* hebben. *Kenmerkend voor het gevechtssysteem is eigenlijk alleen het wapensysteem.*

Het wapensysteem

In het schema werd slechts één gevechtssysteem weergegeven. Voor een goed begrip is het nodig zich te realiseren dat de gevechtssystemen over het algemeen zijn samengesteld uit een aantal min of meer gelijke wapensystemen en bovendien uit één of meer wapensystemen die kenmerkend zijn voor dat gevechtssysteem. Binnen het kader van ieder echelon dient men deze subsystemen te beschouwen als wapensystemen, hoewel zij veelal ieder afzonderlijk tevens een gevechtssysteem zijn. Bijvoorbeeld: een bataljon is een wapensysteem voor een brigade, maar is een gevechtssysteem op zichzelf.

De wapens vormen min of meer het zichtbare en tastbare deel van de gevechtskracht. Het is in ieder geval het deel dat het meest suggestief de potentieel aanwezige gevechtskracht tentoonspreekt. *Misschien dat daarom aan dit systeem soms onevenredig veel aandacht wordt besteed en de andere subsystemen wel eens in het gedrang dreigen te komen.*

Het bevelvoeringssysteem

Er is geen systeem denkbaar waarin niet op de een of andere wijze richting wordt gegeven aan de processen die binnen het systeem plaatshebben. De hier gebruikte term bevelvoeringssysteem is niet ideaal, maar werd gekozen omdat het vrijwel het enige „onbesmette” woord is dat in dit verband kan worden gebruikt. Een bevelvoeringssysteem moet in staat zijn de potentieel aanwezige gevechtskracht optimaal in te zetten. Het heeft geen zin prachtige middelen te bezitten wanneer de leiding niet in staat is volledig ervan te profiteren. De bevelvoering is een zaak van besluitvorming, bevelen en controle.

Ten aanzien van de besluitvorming dient men zich te realiseren dat een goed gefundeerde besluitvorming natuurlijk noodzakelijk is, maar dat de *perfectie* die dikwijls wordt nagestreefd *niet de vijand mag worden van het goede, wanneer het gaat om snelheid.*

Behalve de besluitvorming is het natuurlijk essentieel dat het besluit diegenen bereikt die het

moeten uitvoeren en wel in zodanige vorm en op een zodanig tijdstip dat uitvoering mogelijk is. Hoewel controle als laatste werd vermeld, mag hieruit niet worden afgeleid dat deze minder belangrijk zou zijn. Controle is niet alleen een zaak van „kijken of het wel goed gaat”. Een controle moet zodanig worden uitgevoerd dat het mogelijk is maatregelen te treffen om de uitvoering „bij te sturen”. Dat vereist niet slechts het passief observeren maar het *doelbewust zoeken naar informatie die indicaties bevat om bijsturen mogelijk te maken.*

Het informatiesysteem

De informatie die voor de besluitvorming noodzakelijk is, betreft zowel intern de eigen organisatie als extern de omliggende organisaties en omstandigheden. Voor wat betreft de externe informatie kan onderscheid worden gemaakt tussen de informatie die kan worden verkregen bij eigen, neven- en hogere gevechtssystemen en de informatie die men onder de term *gevechtssinlichtingen* samenvat, zijnde de informatie over vijand, terrein en weer. *Een informatiesysteem zal in staat moeten zijn intern de noodzakelijke informatie af te tappen en bovendien over de mogelijkheden moeten beschikken ook extern de noodzakelijke informatie te vergaren.* In de praktijk blijkt het moeilijk te zijn intern de informatie op tijd, volledig en nauwkeurig aan de leiding te presenteren. Voor welke problemen men zich dan ook ziet gesteld ten aanzien van de externe informatie — in het bijzonder de inlichtingen — laat zich gemakkelijk raden. Heel vaak is de *hoeveelheid verzamelorganen die in de verschillende gevechtssystemen is opgenomen niet in overeenstemming met de omvang van het inlichtingenprobleem.* De leiding kan de gevechtskracht alleen inzetten op basis van beschikbare informatie en dus betekent onvoldoende aandacht voor het informatiesysteem, dat afbreuk wordt gedaan aan de gevechtskracht van het gevechtssysteem. Het niet opnemen in de organisatie van bv. middelen om informatie te verzamelen over de vijand, is hetzelfde als het ontkennen van het bestaansrecht van het gevechtssysteem. Een brigade die niet méér weet van de vijand dan datgene wat haar bataljons op basis van hun *eigen inlichtingeninspanning* kunnen vertellen is in feite geen brigade. Wanneer er op deze manier geen brigades zijn, zijn er evenmin divisies en legerkorpsen, maar is er ten hoogste sprake van gecoördineerde bataljonsgevechten.

Het communicatiesysteem

Het is moeilijk ten aanzien van dit aspect iets te zeggen, wat niet het intrappen van open deuren betekent. Het enige waarvoor extra aandacht moet worden gevraagd is het feit dat er „communicatie” staat en niet „verbindingen”. Een communicatiesysteem moet kunnen voorzien in de behoefte aan overdracht van informatie van verzender(s) naar ontvanger(s). Op welke wijze die communicatie tot stand wordt gebracht (verbindingswegen of kanalen) is in eerste instantie niet belangrijk. De communicatiebehoefte wordt bepaald door de gebruiker. Daarbij spelen o.a. de volgende factoren een rol:

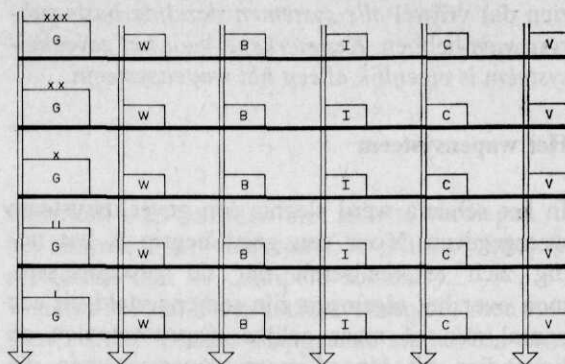
- aantallen verzenders en ontvangers;
- aard, vorm en hoeveelheid van aangeboden informatie;
- voorrang;
- klassificatie.

De behoeftebepaling heeft dus duidelijk een kwalitatief en kwantitatief aspect. Veelal is de gebruiker wel in staat zijn eisen kwalitatief te formuleren, maar niet kwantitatief. *Het gevolg daarvan is dat veelal uit veiligheidsoverwegingen wordt overvraagd, waardoor de investering op communicatiegebied onevenredig groot wordt, hetgeen ondoelmatig is. Natuurlijk zijn zekere veiligheidsmarges noodzakelijk, maar de marges moeten een bijdrage leveren aan één veiligheidsmarge voor het complete gevechtssysteem. Misschien is de neiging aan de communicatie de hoogste eisen te stellen heel menselijk. Buiten het mens-systeem zal men de communicatiebehoefte echter in de daar geldende proporties moeten zien.*

Het verzorgingssysteem

Ook bij dit onderwerp is het moeilijk geen open deuren in te trappen. De aandacht moge worden gevestigd op het feit dat het begrip „systeem” niet inhoudt dat daarin alle uitvoerende organen organiek aanwezig behoren te zijn.

Juist bij verzorging is het vaak zo dat een verzorgingssysteem geen andere taak (functie) heeft dan het coördineren van het benutten van de verzorgingscapaciteit die door een ander systeem ter beschikking wordt gesteld. Hier spreekt duidelijk de onderlinge afhankelijkheid van de verzorgingssystemen van verschillende gevechtssystemen.

Afb. 2

—	horizontale binding	B	bevelvoeringssysteem
≡	verticale binding	I	informatiesysteem
G	gevechtssysteem	C	communicatiesysteem
W	wapensysteem	V	verzorgingssysteem

Samenvatting

De legeropbouw is een probleem van „afstemmen” en „uitbalanceren” van vele factoren. Dat probleem kan alleen goed worden opgelost indien alle factoren in rekening worden gebracht. De legeropbouw vertoont zich aan de meeste mensen slechts in de vorm van aanschaffingen van „spectaculair” materieel: tanks, geschut, vliegtuigen e.d. Iedere aanschaffing is echter het gevolg van een vrijwel onzichtbaar proces waarin:

- de vereiste gevechtskracht van een gevechtssysteem wordt geanalyseerd in de relatie tot de middelen die kunnen (moeten) bijdragen tot die gevechtskracht;
- deze analyse de basis is voor het formuleren van de eisen waaraan de middelen moeten voldoen.

Dit betekent dat bv. een tank niet moet worden vervangen door een tank die een grotere gevechtskracht heeft dan de oude tank, maar dat men een tank koopt welke die hoeveelheid en soort gevechtskracht heeft die nodig is voor de opbouw van de totale gevechtskracht van het gevechtssysteem waarin de tank moet optreden. Zowel óverwaarde als ónderwaarde zijn daarbij onjuist; het eerste is verspilling en het tweede aantasting van de gevechtskracht.

Het voorgaande betekent ook dat filosofieën over deelgebieden als tankbestrijding, artilleriebestrijding, luchtdoelbestrijding, gevechtsveldbewaking enz. van een gevechtsfilosofie moeten worden afgeleid.

Bij de legeropbouw is er sprake van een „keten van gevechtssystemen” en — evenals dat bij

een gewone keten het geval is — ook deze keten is niet sterker dan de zwakste schakel.

Conclusie

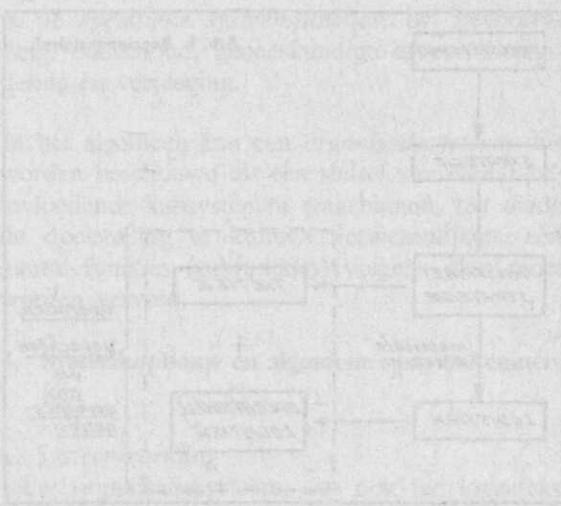
De opbouw van de KL is een probleem dat integraal dient te worden aangepakt door (zie afb. 2):

— in verticale zin de noodzakelijke gevechtskracht per gevechtsechelon te definiëren en op elkaar af te stemmen;

— in horizontale zin per gevechtssysteem de verschillende subsystemen op elkaar af te stemmen ten einde de te leveren gevechtskracht te verkrijgen.

Eerst wanneer dit gehele raster van afhankelijkheden volledig is gedefinieerd kan men tot een evenwichtige opbouw komen.

Omdat ieder hoger echelon bestaat uit een aantal lagere echelons, zal een legeropbouw moeten beginnen bij het laagste echelon, wanneer men tenminste vanaf de eerste opbouwmaatregel over gevechtskracht wil kunnen beschikken. Eigenlijk zou men complete gevechtssystemen moeten aanschaffen. Dat is echter om vele redenen niet mogelijk, waardoor aanschaffingen veelal „materieelvervangingen” zijn. Men zal zich bij een dergelijke vervanging moeten realiseren dat het niet gaat om vervanging van een uitrustingsstuk maar om de aanschaffing van een *passend* stukje gevechtssysteem.

Operationele logistiek (1)

W. J. Loos

Majoor der Artillerie (gsb)

Het organisatiesysteem

1. Inleiding

Vele functionarissen bij het legerkorps en bij TBO houden zich dagelijks bezig met „operationele logistiek”. Ook het HKKL is betrokken bij hetgeen operationele logistiek wordt genoemd. Aan de Hogere Krijgsschool wordt het vak operationele logistiek gedoceerd. Het merkwaardige is echter, dat m.b.t. de inhoud van het begrip operationele logistiek geen duidelijkheid bestaat. De KL-lijst van standaardtermen en begripsomschrijvingen biedt geen uitkomst, want in dit voorschrift komt de uitdrukking in het geheel niet voor.

Het komt mij nuttig voor een poging te wagen het begrip operationele logistiek te definiëren. In aansluiting hierop zal het organisatiesysteem, dat tot doel heeft de operationeel logistieke functie te vervullen, in enkele artikelen aan een beschouwing worden onderworpen. De volgende onderwerpen zullen daarbij aan de orde worden gesteld.

a. Het organisatiesysteem

1. De samenhang van de operationele logistiek met de overige in het kader van de gevechtsvoering van de landstrijdkrachten te vervullen functies.

2. De opbouw en de elementen van het organi-

satiesysteem, dat de onderkende functies moet kunnen vervullen. Hierbij zal tevens aandacht worden besteed aan de grondslagen van het operationeel logistieke systeem, alsmede aan de factoren die mede bepalend zijn voor de uiteindelijke vorm en inhoud van het systeem.

3. Enkele gevolgen van de „factoren van invloed” op de vorm en inhoud van het Nederlandse operationeel-logistieke systeem.

b. Het Nederlandse operationeel logistieke systeem

Na de algemene beschouwing van het organisatiesysteem zullen de volgende aspecten in beschouwing worden genomen:

1. de logistieke middelen en taken;
2. de organisatie van de leiding;
3. G4/S4 en de leidinggevende functie.

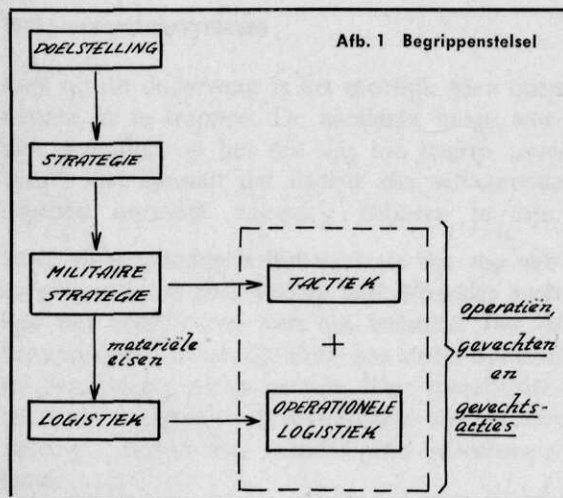
2. Het begrippenstelsel

In het algemeen kan worden gesteld, dat de door de politieke leiding bepaalde doelstellingen o.a. met behulp van militaire machtsmiddelen kunnen worden verwezenlijkt. De wijze waarop deze machtsmiddelen zullen worden gebruikt, wordt vastgelegd in militair-strategische plannen. Uit de militair-strategische plannen vloeien de kwantitatieve en kwalitatieve eisen voort die aan de militaire middelen moeten worden gesteld.

Het is de taak van de *logistiek* optimaal aan deze eisen te voldoen door het beschikbaar stellen en in stand houden van de materiële middelen.

De situationeel bepaalde wijze, waarop de militaire middelen in het kader van operatiën, gevechten en gevechtsacties worden gebruikt wordt *tactiek* genoemd. Het tactisch optreden dient onder meer logistiek te worden gesteund.

Operationele logistiek kan nu worden gedefinieerd als dat deel van de logistiek, waarbij de *directe relatie* met de tactiek op de voorgrond staat, en derhalve betrekking heeft op het voeren van operatiën, gevechten en gevechtsacties (afb. 1).

Deze omschrijving van het begrip operationele logistiek betekent, dat in de Nederlandse verhoudingen de logistiek die binnen het legerkorps wordt bedreven tot de operationele logistiek behoort. Ook de logistieke steun van TBO aan het legerkorps kan tot de operationele logistiek worden gerekend.

Van de logistieke functie die op het HKKL wordt vervuld, kan worden gesteld, dat deze operationeel-logistieke aspecten heeft.

In de verzorgingshandleiding is aangegeven welke verzorgende functies in het algemeen tot de *logistieke functies* worden gerekend. Een aantal van deze algemene logistieke functies zal in het kader van de operationele logistiek niet behoeven te worden vervuld. Bovendien is de daadwerkelijke inhoud van de verschillende te vervullen functies afhankelijk van het betrokken niveau in de organisatie.

Wellicht ten overvloede kan hier nog worden opgemerkt, dat *logistieke operaties*, die door logistieke eenheden worden uitgevoerd, zowel binnen als buiten het kader van de operationele logistiek kunnen plaatsvinden.

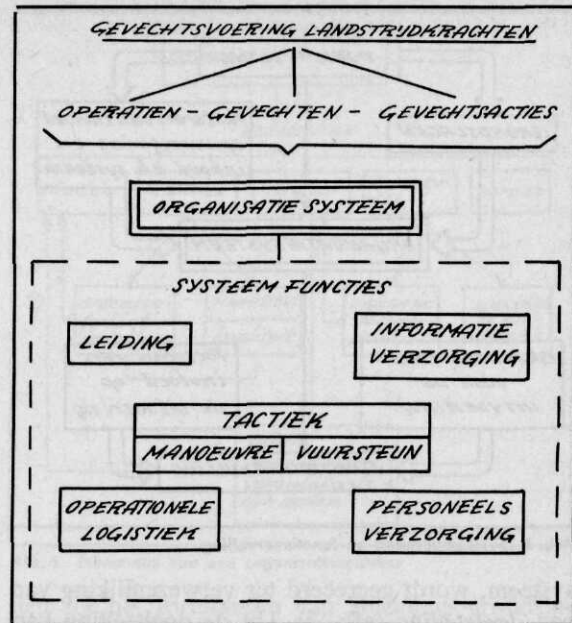
3. Systemen en systeemfuncties

De gevechtsvoering van de landstrijdkrachten vereist een organisatiesysteem. Ten einde de beoogde doelstelling te kunnen verwezenlijken moet binnen dit organisatiesysteem een aantal systeemfuncties worden vervuld. Deze functies, die als de hoofdfuncties van het organisatiesysteem kunnen worden beschouwd zijn (afb. 2):

- a. de leidinggevende functie;
- b. de informatieverzorgende functie;
- c. de tactiek, omvattende de manoeuvre- en de vuursteunfunctie;
- d. de operationeel logistieke functie;
- e. de personeelsfunctie.

Specifiek voor het militaire organisatiesysteem is de manoeuvre en vuursteun omvattende functie tactiek. De overige functies zijn *algemeen* van aard en kunnen ook in niet-militaire organisatiesystemen worden onderkend.

De vervulling van elk van de genoemde systeemfuncties kan niet geïsoleerd worden geschouwd. Op alle niveaus van verbonden wapenen zullen deze functies elkaar wederzijds beïnvloeden. Dit betekent, dat de vervulling van alle betrokken functies onderling continu optimaal moet worden afgestemd door integratie en/of coördinatie. Zo kan de tactische functie niet worden vervuld zonder een adequate leiding, een continue in-

Afb. 2 Systeemfuncties

formatieverzorging en een optimaal aangepaste vervulling van de logistieke en de personeelsfunctie. De onderlinge afhankelijkheid blijkt uit het feit, dat hoewel bv. de logistieke functie een steunende is, de tactische mogelijkheden mede worden bepaald door de wijze waarop de logistieke functie kan worden vervuld.

Voor de vervulling van de hoofdfuncties kunnen binnen het grotere geheel *subsystemen* worden onderkend. Zo behoeft de vervulling van de logistieke functie een *logistiek subsysteem*. Binnen dit subsysteem moet een aantal *subfuncties* worden vervuld. Deze subfuncties kunnen weer worden verdeeld in:

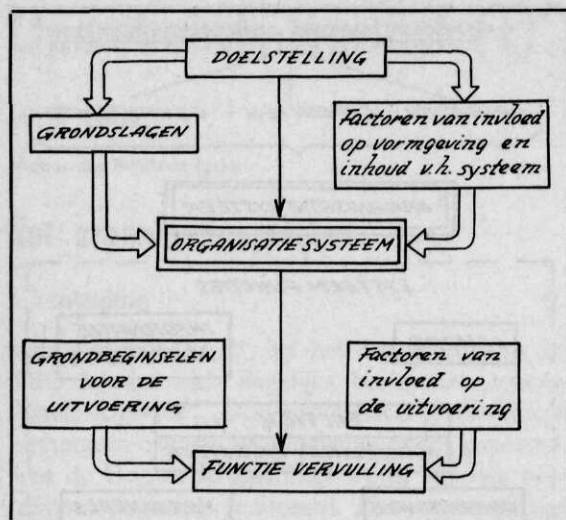
- a. de *algemene systeemfuncties*, zoals de leidinggevende, de informatieverzorgende en de personeelsfunctie;
- b. de *specifieke systeemfuncties*, bv. bevoorradig, onderhoud, geneeskundige afvoer, behandeling en verpleging.

In het algemeen kan een *organisatiesysteem* dus worden beschouwd als een stelsel van elkaar beïnvloedende subsystemen waarbinnen, ten einde de doelstelling te kunnen verwezenlijken, een aantal functies (subfuncties) volgens plan moet worden vervuld.

4. Systeemopbouw en algemene systeemkenmerken

a. Systeemvorming

Ieder organisatiesysteem, dus ook het logistieke

Afb. 3 Systemvorming en functievervulling

systeem, wordt gecreëerd ter verwezenlijking van een *doelstelling* (afb. 3). Uit de doelstelling kan een aantal eisen worden afgeleid, waaraan het systeem moet voldoen. Deze eisen leiden tot de formulering van de *grondslagen* van het systeem. Behalve deze algemene grondslagen zijn er interne en externe *factoren van invloed* die mede bepalend zijn voor de vormgeving en inhoud van het systeem (zie de punten 5 en 6).

b. Functievervulling

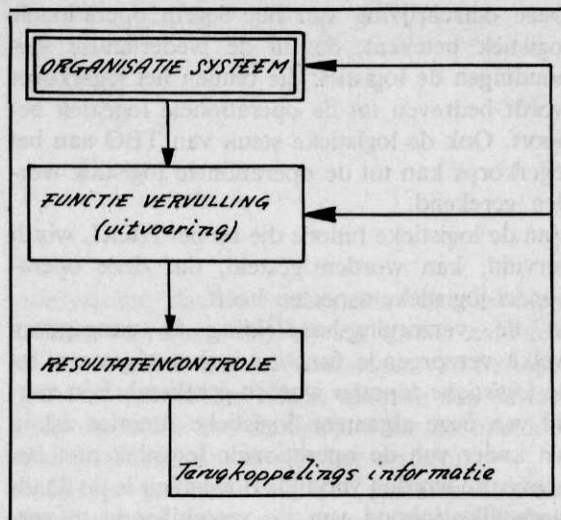
De wijze waarop binnen het operationeel logistieke organisatiesysteem de verschillende functies moeten worden vervuld, dient te zijn gebaseerd op een aantal *grondbeginselen*. In de verzorgingshandleiding worden de volgende grondbeginselen vermeld: samenhang met de tactiek, beweeglijkheid en soepelheid, eenvoud, vooruitzien, continuïteit, veiligheid en economisch handelen. Bovendien wordt de wijze van functievervulling, de uitvoering, mede bepaald door een aantal interne en externe factoren van invloed (*factoren van invloed op de uitvoering*). Deze factoren zijn:

1. het eigen optreden en de daaruit voortvloeiende tijd-ruimtefactoren;
2. de beschikbare logistieke middelen;
3. het weer en het terrein;
4. het vijandelijk optreden.

De invloed van elk van deze factoren is afhankelijk van de situatie, waarin de logistieke functie moet worden vervuld.

c. Terugkoppeling en bijsturing

Door onvoorziene omstandigheden is het mogelijk, dat de werking van het systeem niet de

Afb. 4 Terugkoppeling en bijsturing

gewenste resultaten oplevert. Het is dan noodzakelijk de functievervulling zodanig bij te sturen, dat toch het gewenste doel wordt bereikt. De voor deze bijsturing nodige informatie kan worden verkregen door een continue waarneming van de resultaten: *resultatencontrole* (afb. 4). Deze informatie, *terugkoppelingsinformatie* genoemd, kan behalve de bijsturing van de functievervulling ook tot gevolg hebben, dat het systeem of delen daarvan moeten worden gewijzigd. Hierbij moet echter wel worden opgemerkt, dat de oorzaken van onjuiste of onvoldoende resultaten eerst dienen te worden gezocht in de functievervulling zelf. Pas indien een optimale functievervulling met het gegeven systeem niet tot de gewenste resultaten leidt, dient het systeem (of delen daarvan) aan een onderzoek te worden onderworpen. De vraag doet zich dan voor wat van een systeem dan wel voor een nader onderzoek in aanmerking komt. Om deze vraag te kunnen beantwoorden is het noodzakelijk te weten uit welke elementen een organisatiesysteem is opgebouwd.

d. Elementen van een organisatiesysteem

De elementen, waaruit een organisatiesysteem is opgebouwd zijn: structuur, middelen, organisatie van de leiding, procedures en normen (afb. 5).

1. DE STRUCTUUR

De structuur geeft in het algemeen de wijze aan waarop een samengesteld geheel (bv. een organisatiesysteem) is opgebouwd. De structuurkenmerken van het logistieke systeem zijn bv. de wijze waarop de logistieke keten is opgebouwd en de wijze waarop de middelen op de verschil-

lende niveaus zijn gegroepeerd (bv. een functionele groepering van de logistieke middelen).

2. DE MIDDELEN

Bij de beschouwing van de middelen (personeel

4 en materieel) kunnen twee aspecten worden onderkend:

a. de *organisatorische indeling*, d.w.z. de plaatsing van de middelen in de structuur (mate van en/of de mogelijkheid tot centralisatie en decentralisatie);

b. *kwantiteit* (hoeveelheden) en *kwaliteit* (aard en bedrijfszekerheid). Deze beide deelaspecten moeten tevens worden beschouwd in relatie tot de organisatorische indeling.

3. DE ORGANISATIE VAN DE LEIDING

De vervulling van de leidinggevende functie is mede afhankelijk van de wijze waarop de leiding is georganiseerd. De organisatie van de leiding manifesteert zich in *taken*, *bevoegdheden* en *verantwoordelijkheden*.

4. PROCEDURES

Procedures kunnen worden omschreven als algemeen geldende regels en werkwijzen. Zij worden gehanteerd om de verschillende processen, die tot de vervulling van de algemene en specifieke functies moeten leiden, doelmatig te kunnen beheersen. De procedures kunnen worden verdeeld in twee categorieën:

a. *algemene stafprocedures* t.b.v. de vervulling van de leidinggevende functie (bv. de wijze van besluitvorming);

b. *specifieke procedures* betreffende een bepaalde functie (bv. logistieke procedures, personeelsprocedures, verbindingsprocedures).

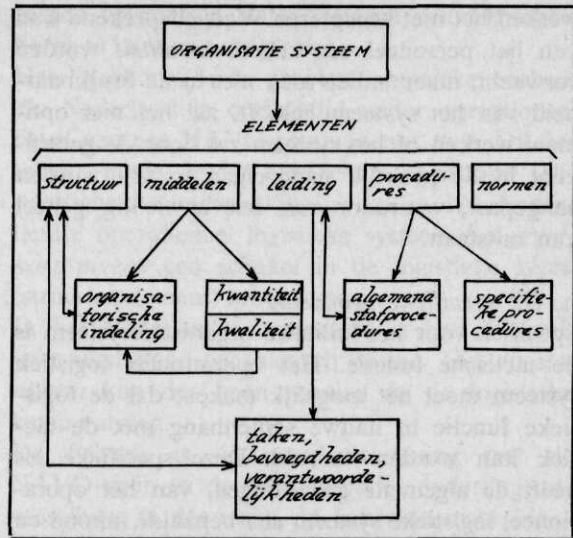
5. NORMEN

In het algemeen kan een norm worden gezien als een basis van vergelijking, een middel tot ordening en als een vorm van informatie. Normen worden behanteerd als maatstaven, waaraan de uitvoeringsresultaten van de functievervulling moeten voldoen. De toetsing van de terugkoppelingsinformatie aan de normen kan dan leiden tot correctiemaatregelen (bijsturing).

5. Grondslagen van een operationeel logistiek systeem

a. Algemene grondslagen

Aan ieder doeltreffend systeem kan een aantal algemene eisen worden gesteld. Deze eisen lei-

Afb. 5 Elementen van een organisatiesysteem

den tot het formuleren van algemene grondslagen die de basis van het systeem moeten vormen. Als algemene grondslagen kunnen de volgende worden onderkend.

1. EENVOUD

Een eenvoudig systeem kan door het personeel beter worden begrepen en zal daarom sneller en efficiënter kunnen werken. Ook zal een eenvoudig systeem betrouwbaarder (bedrijfszekerder) zijn dan een meer gecompliceerd systeem.

2. SOEPELHEID

Het systeem moet zodanig soepel zijn, dat veranderingen, bv. als gevolg van wisselende factoren van invloed, gemakkelijk en tijdig kunnen worden opgevangen.

3. BETROUWBAARHEID

Voor ieder systeem is een zekere mate van betrouwbaarheid (*bedrijfszekerheid*) vereist. Per systeem (substelsysteem enz.) moet de minimaal vereiste graad van betrouwbaarheid worden vastgesteld.

4. ECONOMISCHE GRONDSLAG

De eis, dat het systeem een economische grondslag dient te hebben betekent, dat het gestelde doel met een minimum aan middelen dient te worden bereikt.

5. AANVAARDBAARHEID

Ieder systeem, ook al voldoet het theoretisch aan de in voorgaande punten gestelde eisen, zal onbruikbaar zijn als de mensen die ermee moeten

werken het niet accepteren. Vanzelfsprekend kan van het personeel een zekere *loyaliteit* worden verwacht, maar indien men niet in de bruikbaarheid van het systeem gelooft, zal het niet optimaal werken of het systeem zal door de gebruikers in de praktijk naar eigen inzicht worden aangepast, waardoor een onevenwichtig geheel kan ontstaan.

b. *De specifieke grondslag*

Specifiek voor het militaire organisatiesysteem is de tactische functie. Het operationeel logistiek systeem moet het mogelijk maken, dat de logistieke functie in nauwe samenhang met de tactiek kan worden vervuld. Deze specifieke eis geeft de algemene grondslagen, van het operationeel logistieke systeem een bepaalde inhoud en betekenis.

De hierboven geformuleerde grondslagen zullen hun weerslag moeten vinden in elk der onderkende elementen van het ontwikkelde organisatiesysteem (structuur, middelen, organisatie van de leiding, procedures en normen).

6. **Factoren van invloed op de omgeving en inhoud van operationeel logistieke systemen**

De wijze waarop en de mate waarin de grondslagen hun weerslag vinden in de elementen van het operationeel logistieke systeem zijn afhankelijk van een aantal uiteenlopende factoren van invloed, en wel de volgende.

a. *De grondbeginselen en kenmerken van het gevecht.*

Deze grondbeginselen en kenmerken worden vermeld in de gevechtshandleiding. Door bij de ontwikkeling van het operationeel logistieke organisatiesysteem rekening te houden met de eisen die het moderne gevecht stelt, kan een optimale afstemming tussen tactiek en logistiek worden verkregen.

b. *De wijze waarop de politieke leiding de doelstelling (bv. nationale veiligheid) wenst te verwezenlijken*

Indien dit geschiedt in het kader van een bondgenootschap, zal de functie van het nationale militaire organisatiesysteem voortvloeien uit de bondgenootschappelijke strategie. Uit de nationale deeltaak (o.a. naar tijd en plaats) volgen bepaalde consequenties voor de opbouw en inhoud van het systeem. Ook kunnen door de

bondgenootschappelijke organisatie eisen worden gesteld t.a.v. de middelen (aard en omvang), de te volgen procedures enz.

c. *Financiële middelen*

De beschikbare financiële middelen zijn mede bepalen voor bv. de aard (mechanisatie, motorisering, luchttransport, automatisering van de informatieverzorging enz.) en de omvang (o.a. van voorraden) van de middelen.

d. *Techniek*

De stand van de techniek, alsmede de technische evolutie hebben in samenhang met de beschikbare financiële middelen eveneens een duidelijke invloed op de elementen van het logistieke organisatiesysteem.

e. *Historische ontwikkeling*

Als gevolg van veranderende factoren van invloed zijn reorganisaties noodzakelijk. In vele gevallen kunnen reorganisaties slechts een deel van het systeem betreffen, waardoor onevenwichtigheden kunnen optreden (bv. in de structuur of de organisatie van de leiding). Deze onevenwichtigheden zijn evenwel niet steeds te vermijden, omdat een frequente totale aanpassing de vereiste continue paraatheid in gevaar kan brengen. Ook zullen beperkte financiële middelen het vaak niet mogelijk maken alle consequenties van veranderende factoren van invloed volledig en evenwichtig in het systeem te verwerken.

f. *De logistieke functies*

Van invloed op het operationeel logistieke systeem is tenslotte welke functies tot de specifiek logistieke functies worden gerekend. Zo wordt bv., in tegenstelling tot de Nederlandse opvatting, de functie „geneeskundige afvoer, behandeling en verpleging” in het Amerikaanse systeem als personeelsfunctie beschouwd.

7. **Enkele gevolgen van de factoren van invloed**

Een van de belangrijkste factoren van invloed op het Nederlandse organisatiesysteem is het feit, dat de politieke leiding de verwezenlijking van de nationale doelstelling heeft gezocht in het lidmaatschap van de Noord Atlantische Verdragsorganisatie (NAVO). Voor de Nederlandse NAVO-bijdrage betekent dit v.w.b. de landstrijdkrachten:

a. optreden in bondgenootschappelijk verband onder een multinationaal bevelsniveau, waarbij

echter de verzorging een nationale verantwoordelijkheid blijft;

b. optreden buiten het Nederlandse territorium in een bepaald operatiegebied;

c. de vervulling van de nationale taak in het internationale verband geschiedt met een legerkorps, bestaande uit een aantal brigades, tactische divisiestaven en overige legerkorpsstroepen.

Deze drie punten vormen bij de opbouw van het operationeel logistieke systeem een gegeven. De logistieke ondersteuning van het legerkorps is dus geen taak van het hogere operationele bevelsniveau, maar is in feite „uitbesteed” aan de respectieve lidstaten. In de Nederlandse verhoudingen betekent dit, dat met de daadwerkelijke vervulling van dit deel van de operationeel logistieke functie TBO is belast. TBO is dus tevens commandant van het „*nationale verzorgingscommando*”.

Het feit, dat de nationale taak in een bepaald operatiegebied moet worden vervuld en dat in het kader van deze taak met een bepaalde potentiële tegenstander rekening moet worden gehouden is vanzelfsprekend van invloed op de materiële inhoud en de wijze van optreden van het legerkorps. Het operationeel-logistieke systeem zal hierop v.w.b. inhoud en opbouw zijn afgestemd. De ligging van het operatiegebied t.a.v. het gebied van waaruit TBO zijn functie vervult, heeft het bestaan van lange aanvoerlijnen tot gevolg. Ten einde het legerkorps zo veel mogelijk te ontlasten van taken, die niet rechtstreeks verband houden met de uit te voeren operatiën, heeft TBO bv. een *directe bevoorradingsstaak* t.a.v. het legerkorps. Ook bestaat voor het TBO de *haalplicht*, bv. van gewonden en te herstellen en/of af te voeren materieel. De lange aanvoerlijnen zijn bovendien van invloed op de interne structuur van TBO, hetgeen o.a. blijkt uit de noodzaak een „tussenstation” te creëren in het gebied tussen zijn gezagsgebied en het legerkorpsoperatiegebied en dat kan dienen:

- a. als pleisterplaats voor transporteenheden;
- b. om „ijzeren” voorraden op te slaan;
- c. om de bevoorradingspakketten uit het TBO-

gebied volgens de laatste wensen van het legerkorps te kunnen corrigeren.

Het legerkorps is de grootste organieke eenheid die Nederland in oorlogstijd onder operationeel bevel van een NAVO-commandant stelt. Dit betekent, mede omdat een zekere logistieke zelfstandigheid noodzakelijk is, dat in het Nederlandse operationeel logistieke systeem *het legerkorpsniveau* een schakel in de logistieke keten (structurelement) moet vormen.

In het Nederlandse legerkorps is het divisieniveau uitsluitend een tactisch niveau. Het *divisieniveau* kan dus geen schakel in de logistieke keten vormen.

De *brigade* is, in overeenstemming met de NAVO-eisen en de wens brigades onderling uitwisselbaar te doen zijn, in beperkte mate logistiek zelfstandig en vormt als gevolg daarvan een schakel in de logistieke keten.

De concrete gevolgen van enkele andere factoren van invloed, zoals de financiële middelen en de historische ontwikkeling zullen bij de analyse van de middelen en taken en de organisatie van de leiding tot uitdrukking komen.

8. Enkele conclusies

a. De *operationeel-logistieke functie* is één van de hoofdfuncties van het organisatiesysteem, dat de gevechtsvoering van de landstrijdkrachten binnen het kader van een strategie of een operationele strategie moet verwezenlijken.

b. De *vorm en de inhoud* van het operationeel logistieke systeem worden behalve door de uit de doelstelling voortvloeiende eisen mede bepaald door een aantal interne en externe factoren van invloed.

c. De *vervulling* van de operationeel logistieke functie moet zijn gebaseerd op de grondbeginselen van de uitvoering en wordt mede bepaald door de factoren van invloed op de uitvoering.

d. De functievervulling vereist m.b.v. terugkoppelingsinformatie een continue *bijsturing* van de uitvoering. Deze terugkoppeling van informatie kan ook aanleiding zijn tot het aanbrengen van wijzigingen in de materiële inhoud van één of meer elementen van het systeem.

Dutch defence minister says others will copy NATO cuts

By JOHN DOIG
Star staff writer

OTTAWA — The slashing of Canadian forces in the North Atlantic Treaty Organization will start a general weakening of the European military alliance this year, Defence Minister Willem den Toom of Holland predicted yesterday.

He said a “chain reaction” of troop withdrawals by other countries will inevitably follow Canada’s recent decision to cut its NATO force in half.

Den Toom, speaking at a press conference following a meeting with Defence Minister Leo Cadieux and External Affairs Minister Mitchell Sharp, said the need for a strong western military alliance in Europe is as great as it has ever been.

But he feared small countries faced with tight defence budgets — such as Belgium, Norway and Denmark — would follow Canada’s lead and reduce their NATO commitments.

Signs of the “chain reaction,” den Toom predicted, will emerge

at the next meeting of NATO allies in Brussels in December.

Canada announced last month that its 10,000-man NATO force would be cut to 5,000 by the fall of 1970. Also in 1972, the Canadian forces in Europe will drop their nuclear role.

The government’s move is aimed at reducing the country’s annual spending on NATO, now \$140 million, to \$70 million, out of a total defence budget frozen at \$1.8 billion for three years.

Den Toom said Holland’s defence budget is now also frozen at about \$1 billion — nearly all of which goes into the country’s NATO effort.

He said he discussed the possible implications of Canada’s new NATO policy with Cadieux and Sharp and appealed for co-operation in “filling the gap” left by Canada.

The two Canadian ministers responded favorably to his suggestion that the NATO allies should seek to standardize and share their military hardware to hold down equipment costs, he said.

Den Toom is in Canada to take delivery of the first of several CF-5 fighter support aircraft being built by Canadair Ltd. of Montreal for the Netherlands Air Force.

Holland is paying \$150 million for the aircraft.

Den Toom said all NATO countries, especially the smaller ones, are experiencing pressure on their defence budgets as the price of war material rises.

But Holland would have to assume further burdens in western defence if these countries followed Canada’s NATO example, he said.

Den Toom said it would be “impossible” for the Dutch to consider a reduced commitment to NATO — “because we are sitting in the central (NATO) region, which is most important to the western world”.

Referring to Canada’s decision to drop its nuclear role in the alliance, he said there is no significant indication of lessening tensions in Europe, which would justify unilateral nuclear disarmament by NATO.

Meningen van anderen

De slag om Stalingrad

Naar aanleiding van bovengenoemd artikel van Majoor Klu F. J. de Jong (*Mil. Spect.* 138(1969)(8)364) heb ik de vermelde gegevens vergeleken met de gegevens van gene zijde (zie bronvermelding aan het slot). Hierbij heb ik de volgende verschillen moeten constateren, die wel een andere of aanvullende visie geven op de gestelde problemen en gebeurtenissen. De cijfers en feiten van Asher Lee, Kilmarx, Garthoff, Liddle Hart en Michel Garder, aannemende dat deze werken door de schrijver werden benut, zijn merendeels terug te voeren op Duitse bronnen.

Blz. 367, rechter kolom „tegen de Russen ca. 300”. [1], blz. 107: tijdens de 27 dagen van intensieve gevechten op de naderingswegen naar Stalingrad (20 augustus tot 15 september) voerden het 8 en 16 Luchtleger en de ADD 16.000 vluchten uit. Dit is dus ongeveer 600 per dag, het dubbele.

Blz. 367, rechter kolom, laatste alinea. [2] (standaardwerk over Stalingrad) en [1], blz. 140 geven als persoonlijke order van Stalin alleen de order van 24 augustus te 04.30 uur. Andere orders werden door de vertegenwoordiger van het Stavka gegeven.

Blz. 368, rechter kolom, eerste alinea „geen invloed op de operaties”. [1] geeft 1000 sorties van het 8 en 16 Luchtleger. De invloed kan men toch niet ontkennen.

Blz. 370, linker kolom, eerste alinea. Behalve de genoemde reden moet toch de raid van het 14 Tazin Tankkorps worden vermeld, waarbij, op 24 december 1942, 350 Duitse vliegtuigen werden buitgemaakt of vernietigd.

Blz. 371, middelste alinea, „niet beslissend t.a.v. het Russische tegenoffensief.” Hier volgen enkele sortiegegevens, die misschien een ander licht werpen op de invloed:

— periode 16 - 31 december 1942 tijdens de operaties van het Zuidwestfront tegen de Armee Gruppe Don, bij de inzet van het 2 en 17 Luchtleger: 4177 sorties waarvan 80% voor directe steun. In de eerste vijf dagen 2067 sorties, waarvan 407 's nachts [11], blz. 144);

— begin januari 1942 tijdens de tegenaanval van het Donfront, bij de inzet van het 16 Luchtleger 676 sorties per etmaal;

— tijdens het voltooiën van de vernietiging, bij de inzet van het 16 Luchtleger en de ADD totaal 10.000 sorties;

— in de periode 19 december 1942 - 2 februari 1943 tijdens de totale inspanning voor de tegenaanval en de vernietiging bij de inzet van het 2, 8, 16 en 17 Luchtleger een totaal van 35.929 sorties;

— in de periode 19 december 1942 - 2 februari 1943 aan munitieverbruik 141.000 bommen, 2720 brandbommen en 30.000 raketten.

Blz. 370, rechter kolom, „verlies van 488 vliegtuigen”. [1], blz. 147: tijdens de bevoorrading gingen 1200 Duitse vliegtuigen en bommenwerpers verloren.

Vervolgens moge ik wijzen op een andere Stalingrad-luchtbrug, die tegelijkertijd in bedrijf was, nl. de Sovjet-

luchtbrug naar de Wolgastad en omgeving. Deze werd uitgevoerd door de burgerluchtvaart met de inzet van 46.000 sorties, waarbij 31.000 man en 2587 t goederen werden vervoerd. Hierbij werden o.m. gedeelten van de luchtlandingskorpsen, die in de omgeving van Moskou waren verzameld in afwachting van het Duitse offensief aldaar, overgebracht naar het front bij Stalingrad.

Tenslotte moge ik stellen, dat het verlies van Stalingrad niet het keerpunt in de Duits-Russische oorlog is geweest, doch het begin van een fundamentele verandering in het getij van de Duits-Russische oorlog, waarin behalve de Sovjet-overwinning — het vernietigen van het 6e Leger en het bezetten van de Kaukasus en het Taman-schiereiland (oktober 1943) — en de Sovjet-nederlaag bij de Slag om Charkov, de beslissing pas viel bij de (foutieve) Duitse aanval op Kursk. De von Manstein oplossing zou immers een totaal ander beeld van de Operatie „Zitadelle” hebben opgeleverd, waardoor het beslissingsmoment zeer zeker zou zijn uitgesteld. Pas na de slag bij Kursk was de Duitse offensieve strategie ten einde ([4], blz. 234).

J. A. BOR, Majoor der Infanterie (gsb)

Literatuur

1. Sovjet Luchtstrijdkrachten in de Grote Vaderlandse Oorlog. *Voenizdat*, Moskou (1968).
2. B. M. Samsonov — De Slag om Stalingrad. *Izdat Nauka*, Moskou (1968).
3. Korte Kroniek van de USSR in de Grote Vaderlandse Oorlog. *Voenizdat*, Moskou (1964).
4. I. I. Markin — De Slag om Kursk. *Voenizdat*, Moskou (1960).

Antwoord op meningen van anderen

De slag om Stalingrad

Met belangstelling heb ik kennis genomen van het commentaar van Majoor J. A. Bor. Hij heeft inderdaad gelijk wanneer hij vermoedt dat ik voor het schrijven van mijn artikel werken heb benut die merendeels zijn terug te voeren op Duitse bronnen. Mijn artikel was een beknopte weergave van een krijgsgeschiedkundige studie die ik in opdracht van de Luchtmacht Stafschool heb geschreven. Tijdens het bestuderen van de overvloed aan bronnen — waarvoor ik overigens slechts een korte tijd beschikbaar had — stuitte ik op Russische gegevens die volkomen in tegenspraak waren met feiten uit geallieerde bronnen. Hierbij zij opgemerkt dat de in laatstgenoemde werken vermelde gegevens over het algemeen identiek waren; daarentegen moest ik constateren dat de Sovjet-bronnen elkaar nog al eens tegenspreken. In mijn oorspronkelijke studie had ik derhalve vermeld dat ik zou afzien van het gebruik van in Russische bronnen vermelde gegevens.

Hoe interessant de kanttekeningen van Majoor Bor ook

zijn, het is naar mijn mening jammer dat hij bij het noemen van aantallen gevlogen Russische sorties niet het sortie-aantal vermeldt dat volgens de Sovjet-bronnen door de Luftwaffe zou zijn gevlogen. Zo stelde ik bv. in mijn artikel dat Generaal von Richthofen voor de bevoorrading van het 6e Leger ca. 400 transportvliegtuigen of omgebouwde bommenwerpers beschikbaar had en slechts 370 jagers. Wanneer Majoor Bor nu stelt dat volgens de Russische bronnen tijdens de bevoorrading van Stalingrad 1200 Duitse vliegtuigen verloren gingen, lijkt mij dit op zijn minst ongelooftwaardig.

Over het verlies van Stalingrad als *het* keerpunt in de

Duits-Russische oorlog valt te redetwisten. Majoor Bor spreekt zich zelf naar mijn mening echter tegen wanneer hij stelt dat het verlies van Stalingrad slechts het begin van een fundamentele verandering in het getij van de Duits-Russische oorlog was, want volgens Van Dale, Woordenboek der Nederlandse taal, is een keerpunt het ogenblik waarop een plotselinge wending in de ontwikkeling van een reeks gebeurtenissen plaatsgrijpt: een keerpunt in de geschiedenis. Het verlies van Stalingrad was m.i. zo'n wending in de ontwikkeling van de gebeurtenissen.

F. J. DE JONG, Majoor van de Koninklijke Luchtmacht

Uit de vakpers

Reserveofficieren

Ongeveer 60% van de oorlogsterkte van het Franse leger bestaat uit mobilisabel personeel. Hoewel dit percentage aanzienlijk geringer is dan in vroeger tijden, illustreert het toch wel de betekenis van de reservecomponent en die van de reserveofficieren in het bijzonder. Toch is thans het bestand nog aanzienlijk groter dan de behoefte. De recente reorganisaties hebben dit in de hand gewerkt. Het zou onmogelijk en ondoelmatig zijn te trachten alle reserveofficieren te houden op het peil, dat de moderne oorlog vereist. De financiële beperkingen dwingen ertoe alleen aandacht te besteden aan de reserveofficieren met een mobilisatiebestemming. Het beleid is dan ook erop gericht:

- het bestand af te stemmen op de behoefte;
- binnen het kader van de financiële beperkingen de reserveofficieren zo goed mogelijk inzetbaar te houden;
- een bevorderingssysteem in te voeren dat een verjonging en een kwaliteitsverbetering bewerkstelligt.

Om een sterktevermindering te bereiken zullen in het vervolg reserve-officieren na 17 dienstjaren van hun verplichtingen worden ontslagen; zulks nog voordat zij de wettelijk gestelde leeftijdsgrens (ca. 55 jaar) hebben bereikt. Het handhaven van een reserveofficier zal worden bepaald door het hebben van een mobilisatiebestemming, zijn beoordeling, lichamelijke geschiktheid en de nauwgezetheid waarmee hij als reserve-officier aan cursussen heeft deelgenomen. Hiermee zal reeds op 1 januari 1970 zijn bereikt dat het te administreren bestand van 126.000 zal zijn teruggebracht tot 85.000. Dit laatste cijfer is echter nog groter dan de behoefte (reserves en verloop inbegrepen). Het afstemmen van bestand op behoefte zal nog vele jaren vergen.

De minister van defensie stelt als eis dat de reserve-officieren „volledig op de hoogte moeten zijn van het tactisch gebruik en het onderhoud van het materieel van hun eenheid, van de territoriale organisatie, de civiel-militaire betrekkingen, de dreiging van en de bescherming tegen de kernwapens en verkenningsdienst”. De scholing zal eensdeels individueel d.m.v. cursussen, anderdeels collectief door herhalingsoefeningen in groter

Deze rubriek bevat uittreksels uit recente buitenlandse publikaties. De verantwoordelijkheid van de redactie beperkt zich tot een juiste weergave van de inhoud van de artikelen.

verband geschieden. Cursusresultaten en praktische veranderingen zullen bepalen of een reserveofficier wordt bevorderd en als zodanig wordt gehandhaafd.

Voorts zal een leeftijdsgrens voor elke rang worden ingesteld, alsmede een maximale diensttijd per rang ten einde de eveneens noodzakelijke verjonging te kunnen bereiken.

Eigenlijk kan de behoefte aan luitenant-kolonels en kolonels geheel worden gedekt door oud-beroepsofficieren. Voor reserveofficieren wordt de mogelijkheid tot bevordering tot deze rangen echter opengelaten om de meest verdienstelijken een doel, een aansporing en een beloning te kunnen geven.

„L'administration des Officiers de Réserve”, door de redactie van „l'Armée”, april 1969

J. J. M. ANTONIETTI, Lt.-Kol. GS

De infanterieschool

De Franse infanterieschool stelt zich niet alleen tot taak de jonge officieren en onderofficieren voor te bereiden op hun taken van heden, doch ze tevens te vormen voor hun taak bij de infanterie van de toekomst. De moderne mens heeft een groot aanpassingsvermogen. De school tracht dan ook niet haar leerlingen vertrouwd te maken met het materieel van de toekomst, maar hen begrip bij te brengen voor de wezenlijke functie van de infanterie. Ook in de toekomst wordt de infanterie gezien als het wapen dat onder alle weersomstandigheden optreedt, dat alle terreinvormen moet kunnen doorschrijden en dat in het handgemeen een opdracht uitvoert wanneer het materieel heeft versaald. De infanterieschool onderkende dat de typische „stijl” van de infanterie wordt bepaald door een zin voor stiptheid, besluitvaardigheid en aanpassingsvermogen.

De opleiding aan de infanterieschool beoogt rond het tirailleurpeloton de leerlingen vertrouwd te maken met commando-optreden, het bedienen en het gebruik van de antitank- en krombaanwapens. Zij behandelt de mogelijkheden die de motorisering verschaft; vandaag nog met voertuigen, in de toekomst met luchtbewegelijke middelen. De aard van het infanteriegevecht ver-

eist initiatief en een snel inzicht, kracht, uithoudingsvermogen en een hoog moreel. Er wordt rekening gehouden met de snelle ontwikkeling en snel toenemende invloed van de techniek. De school gaat ervan uit dat de tactiek dient te zijn gebaseerd op de waarde van het personeel en de beheersing van de techniek.

Elk jaar volgen 3000 cursisten een opleiding. Zij zijn afkomstig van alle soorten infanterie: alpenjagers, mariniers, commando's, parachutisten, gemotoriseerde en gemechaniseerde eenheden.

Pas benoemde tweede luitenants volgen een cursus van september tot juli. Het programma beoogt hun algemene vorming als officier af te ronden, hen in staat te stellen een tirailleurpeloton aan te voeren en hun lichamelijke vaardigheid op zo hoog mogelijk peil te brengen. Lezingen op het gebied van de sociale en economische wetenschappen worden gegeven door leden van de faculteit van de nabijgelegen universiteit van Montpellier. Meer dan twee derden van de beschikbare tijd worden gebruikt voor de opleiding tot pelotonscommandant. Drie richtingen worden onderscheiden: gemechaniseerde of gemotoriseerde infanterie en commando's. De cursist heeft een „hoofdvak”, doch de opleiding is zodanig dat hij, met de cursus als achtergrond, naderhand snel kan overgaan naar een andere vorm van de infanterie. Ook wordt voldoende achtergrond gegeven omtrent de niveaus boven dat van het peloton. De lichamelijke opvoeding tracht de zin voor inspanning, gevaar en teamgeest te ontwikkelen. Aan technische kennis wordt, met het oog op het te verrichten onderhoud aan materieel, veel aandacht besteed.

Pas benoemde sergeants volgen een overeenkomstige opleiding, zij het op een ander niveau. Zij worden opgeleid tot volwaardig tirailleurgroepscommandant, met een oriëntatie op de ondersteunde infanteriewapens.

Voor kapiteins en majoors vindt een verdere vorming plaats, die 5 maanden duurt. Reserve-luitenants en kapiteins moeten met goed gevolg aan een drieweekse cursus hebben deelgenomen, willen zij kunnen worden bevorderd.

De onderofficieren ondergaan eveneens een verdere vorming. Deze duurt slechts 4 weken, doch is zeer intensief. Kennis wordt opgefrist en verder wordt veel nadruk gelegd op het militaire spraakgebruik, een eenvoudige beoordeling van de toestand, troepenaanvoering en duidelijke bevelsuitgifte. Voor vrijwillig dienende soldaten bestaat de mogelijkheid om, d.m.v. een cursus van een jaar, de rang van sergeant te bereiken. Jaarlijks volgt een kwart van de aspirant-reserveofficieren, die voor gemechaniseerde eenheden zijn bestemd, nog een aanvullende opleiding van 4 maanden. Voor de studie van technische en tactische ontwikkelingen beschikt de school nog over een studie- en beproevingscentrum, dat ook d.m.v. „Les cahiers de l'Infanterie” periodiek informatie verschaft. De school beschikt over een staf en verzorgingselement en de ligging in het Département Hérault maakt het mogelijk het gehele jaar te oefenen. Voor oefeningen in groter verband kan de school een beroep doen op het 81e RI en gebruik maken van de grote oefenterreinen in Frankrijk en West-Duitsland.

In haar school heeft de infanterie de mogelijkheid de eenheid van opvatting en vaardigheid op haar gebied in het leger uit te dragen en te handhaven.

„L'école d'Application de l'Infanterie”, door de redactie van „l'Armée”, april 1969

J. J. M. ANTONIETTI, Lt.-Kol. GS

Keurkorpsen

In de loop der historie hebben de legers steeds behoefte gehad aan keurkorpsen. In de 17e eeuw reeds werden de Franse grenadiers als zodanig aangemerkt. De Keizerlijke Garde van Napoleon was er een voorbeeld van en nog kort geleden werden de parachutisten in Indo-China en Algerije als elite-eenheden beschouwd. Ook in andere legers kwamen ze voor: de Duitse Waffen-SS, de Britse Commando's en de Amerikaanse Rangers zijn genoegzaam bekend.

Keurkorpsen hebben altijd hun voor- en tegenstanders gehad. Hun bestaansrecht gaf dikwijls aanleiding tot heftige meningsverschillen en polemieken.

De voorstanders bepleiten de noodzaak over een speerpunt te beschikken, die een moeilijke actie kan inleiden. Voorbeelden zijn o.a. de Duitse Stormpioniers die het Belgische fort Eben-Emaël uitschakelden (1940) en de Rangers en Commando's die de invasie van juni 1944 inleidden. Een andere rol die de voorstanders onderkennen is die van reserve of „brandweer”. Het optreden van de „SS Leibstandarte Adolf Hitler” is hiervoor illustratief. Een keurkorps wordt beschouwd als van beslissende betekenis in het gevecht, waar een kleine, goed geoefende, vastberaden en stoutmoedig geleide troep meer resultaten boekt dan een logge massa. Ook werkt een elite-eenheid als „zuurdesem” doordat zij tot navolging prikkelt.

De tegenstanders voeren echter óók zwaarwegende argumenten aan. De afgunst zou de samenwerking met andere eenheden bemoeilijken. Te veel keurtroepen zouden leiden tot het „afromen” van de overige eenheden en deze daardoor verzwakken. Ook kan de neiging ontstaan voor alle moeilijke acties een beroep te doen op keurtroepen, zodat op den duur de normale eenheden lui worden en hun zelfvertrouwen verliezen. Keurtroepen zijn gevoelig voor interne strijd. Ook hebben zij zich wel in de politiek gestort, wanneer zij niet goed in de hand werden gehouden. Door hun betere enkadrering, bezoldiging en uitrusting zijn elite-eenheden ook kostbare eenheden.

Om te kunnen kiezen vóór of tegen het bestaan van keurtroepen, dient een criterium te worden vastgesteld. De grote waarde van een keurkorps vergroot de kans van slagen van een commandant. Ongetwijfeld zullen zich ook in de toekomst strategische of tactische doelen voordoen waarvan het vermeesteren of uitschakelen van wezenlijk belang is voor de oorlogvoering of voor een campagne. (Vlg.: de ontvoering van Mussolini, de landengte van Corinthe, de slag om Engeland). Keurtroepen kunnen worden ingezet om in onduidelijke situaties klaarheid te brengen, of ook om zich tegen allerlei onzekerheden veilig te stellen. Deze laatste overweging ligt ten grondslag aan garde-, lijfwachteenheden en reserves.

Juist bij een defensief optreden dient men keurtroepen te hebben om de krijgskans te beïnvloeden. Meer dan ooit zal het onverwachte de regel zijn, waarbij men elite-eenheden niet zal kunnen ontberen.

Bij het oprichten van keurtroepen dient te worden vermeden dat, i.p.v. zin tot navolging, afgunst wordt gekweekt. Om te voorkomen dat andere eenheden worden „afgeroomd” dient een keurkorps geen gesloten eenheid te zijn, in die zin dat het personeel regelmatig moet worden vervangen. Een doorstroming van personeel ver-

zekert de keurkorpsen van „nieuw bloed” en laat andere eenheden profiteren van de ervaringen van het hoogwaardig personeel dat bij elite-eenheden heeft gediend. De diensttijd bij een keurkorps dient enerzijds zo lang te zijn dat de opleiding en vaardigheid een groot rendement opleveren, anderzijds niet zo lang dat zij tot verstarring van denken en doen leidt.

De aan keurtroepen te verlenen voorrechten dienen te worden bepaald door bewezen diensten, want niets werkt het bederf zo zeer in de hand als een gunst die ten onrechte werd verleend.

Dat wij in de afzienbare toekomst keurtroepen zullen moeten hebben is buiten kijf. Ook staat vast dat zij in aantal beperkt zullen zijn. Wij zullen het potentieel aan waardevolle krachten optimaal dienen te benutten.

„De la création d'unités d'élite”, door C. Doussau, in „l'Armée”, april 1969 J. J. M. ANTONIETTI, Lt.-Kol. GS

Tactische automatische informatieverwerkingsystemen

Schr. — commandant van het „US Army Computer Systems Command (USACSC)” — stelt in zijn inleiding dat:

— commandanten hun beslissingen o.m. baseren op gegevens betreffende eigen troepen, vijand, terrein en weer;

— hoe nauwkeurig de gegevens zijn, des te beter de commandant een juist besluit kan nemen.

Informatieverwerking („data processing”) heeft tot doel feiten en cijfermateriaal volgens een tevoren vastgesteld plan te bewerken tot meer bruikbare gegevens. De wijze waarop dit geschiedt, kan variëren van een eenvoudig (mentaal) tot een zeer complex proces (m.b.v. computers). Steeds echter zijn daarbij drie fasen te onderscheiden:

- a. de invoer van gegevens („input”);
- b. de verwerking („processing”);
- c. de uitvoer („output”), nl. het produceren van de resultaten in een bruikbare vorm.

Het geheel van mensen en machines dat hiervoor zorgt wordt een informatieverwerkend systeem „data processing system”) genoemd.

Hoe deze systemen ook zijn of worden, de menselijke inbreng zal bij de oorlogvoering onontbeerlijk blijven. De machine zal het verstand en het fysieke vermogen van de mens nimmer kunnen vervangen. Besluiten zullen steeds door mensen moeten worden genomen; de menselijke wil en het moreel zijn niet in een computerprogramma te vatten.

2. ADSAF

Het Computer Systems Command is bezig met het ontwikkelen en invoeren van automatische informatieverwerkende systemen t.b.v. het leger te velde („Automatic Data Systems within the Army in the Field (ADSAF)”. Dit ADSAF-project omvat drie basissystemen:

- het „Tactical Fire Direction System (TACFIRE)” t.b.v. de ondersteunende artillerievuren;
- het „Tactical Operations System (TOS)” t.b.v. inlichtingenactiviteiten en het leiding geven aan de manoeuvre-eenheden;
- het „Combat Service Support System (CSSS of CS3)” t.b.v. de verzorgingssteun.

Hoewel informatieverwerking op het gevechtveld zeer veel overeenkomst vertoont met die in het bedrijfsleven en in de wetenschap, doen zich bij de ontwikkeling van bovenstaande systemen toch twee extra problemen voor. De normaal in gebruik zijnde apparatuur wordt opgesteld op een vlakke vloer, in een ruimte waar een constante temperatuur en vochtigheidsgraad heerst en er kan gebruik worden gemaakt van uitstekende verbindingen. Te velde moet de apparatuur veelzijdig kunnen worden verplaatst en worden blootgesteld aan grote temperatuurwisselingen, vocht, zand, stof e.d. Verder is de kwaliteit van de verbindingen te velde zelden ideaal. Daarom zijn dan ook bijzondere voorzieningen nodig, die de uitrusting technisch ingewikkelder maken dan de normaal in de handel verkrijgbare apparatuur. Een tweede probleem is de eis dat dit meer ingewikkelde materieel moet kunnen worden bediend door militairen, wier kennis en kundigheid altijd minder zullen zijn dan die van ervaren (burger-)computerspecialisten.

3. TACFIRE

Met dit systeem, waarmee reeds 8 jaar is geëxperimenteerd, is men het verst. Men hoopt er na 1971 mee gereed te zijn en verwacht, dat opgedane ervaringen het ontwikkelen van de beide andere systemen aanzienlijk zullen vergemakkelijken. TACFIRE is een volledig geïntegreerd systeem van computers, die worden geplaatst bij de afdelingen artillerie en de artilleriestaven en waarmee het mogelijk zal zijn opdrachten, doelinlichtingen, meteo- en tmdgegevens in te voeren, op te slaan, terug te vinden, te verwerken, te reproduceren en te verspreiden. De voorwaartse waarnemer beschikt over apparatuur („message entry device”), die hem in staat stelt een vuuraanvraag op te stellen in digitale vorm voor verzending per telefoon of radio naar een computer in het afdelingsvrc. Deze computer analyseert het doel, berekent de ballistische gegevens en produceert een aanbevolen vuurbevel. De lokatie van het doel verschijnt op een overzichtskaart en het aanbevolen vuurbevel op een controlebord. Indien de vuurregelingsofficier het doel goedkeurt, wordt het vuurbevel — in digitale vorm — verzonden naar de vuurmondbatterijen, alwaar apparatuur aanwezig is, waarop dit vuurbevel verschijnt („battery display units”). Op elk niveau worden de binnenkomende en uitgaande berichten automatisch — in normaal schrift — geregistreerd, zodat het mogelijk is op procedures zonder computer over te gaan indien dit noodzakelijk is. Alle vuuropdrachten worden automatisch doorgegeven aan de computer in het hogere vrc, alwaar gegevens worden geregistreerd t.b.v. inlichtingen, doelenlijst en vuurplanning.

4. TOS

Dit geautomatiseerde systeem is bestemd voor divisies en grotere eenheden en zal naar verwachting rond 1975 operationeel zijn. Met deze automatisering beoogt men een efficiëntere bevelvoering, een grotere snelheid en nauwkeurigheid bij de verwerking van inlichtingen, operationele en vuursteuncoördinatiegegevens, een kortere reactietijd en een efficiëntere inzet van de strijdkrachten te verkrijgen. Bij het Amerikaanse leger in Europa worden sedert enkele jaren uitgebreide proeven genomen en programma's ontwikkeld en getest, waarbij men voorshands nog gebruik maakt van appa-

ratuur, die normaal in de handel verkrijgbaar is. Men heeft een experimenteel systeem opgezet, dat 5 aspecten omvat:

- toestand vijand;
- vijandelijke slagorde;
- uitwerking vijandelijke kernwapeninzet;
- toestand eigen troepen;
- eigen nucleaire vuursteun.

Nadat dit experimentele systeem is beproefd en men aan de hand van de opgedane ervaringen de definitieve conceptie voor een TOS heeft ontwikkeld, zullen daarin ook andere aspecten worden opgenomen, bv. tactische luchtverkenningen, vliegtuigen, kritieke tekortkomingen aan materieel, wegnen en hindernissen. Ook in de VS is men intensief bezig e.e.a. te bestuderen („TOS-75 Study”). Een TOS bestaat uit een computercentrum en 4 elders opgestelde kleine computers („Remote Station Data Terminals of RSDT's”). Het computercentrum — ondergebracht in 4 grote vrachtauto's met vaste opbouw — kan overal worden opgesteld waar het toegang heeft tot het verbindingstelsel. De RSDT's — die verbonden zijn met het computercentrum — verwerken gegevens voor hun rayon, maken berichten verzendklaar, vermenigvuldigen ontvangen berichten, coderen en decoderen en voorzien het computercentrum van gegevens. De aldus door het computercentrum verkregen gegevens staan ten dienste van elke gebruiker van het systeem. Elke RSDT heeft 8 in- en uitvoermogelijkheden.

5. CS3

Het derde basissysteem van ADSAF is CS3, dat wordt ontworpen ten einde (zowel in oorlogstijd als in vreedstijd):

- de verzorgingssteun te verbeteren met een geringere hoeveelheid administratief werk;
- de beschikbare middelen maximaal te benutten met kleinere voorraden en geringere personeelsbehoeften;
- sneller te kunnen voldoen aan de behoeften aan gegevens van hogere commandanten.

Logistieke en personele gegevens worden doorgegeven aan en verwerkt in gecentraliseerde computers. D.m.v. op afstand opgestelde stations zijn commandanten en hun stafverbindingen verbonden met deze centra en zij hebben onmiddellijk toegang tot de aldaar opgeslagen gegevens. Er zullen o.a. programma's zijn voor rapportages m.b.t. de inzetbaarheid van eenheden (toestand materieel), bevoorrading (alle klassen) en onderhoud, transport, verliezen, gewondenafvoer enz. Momenteel worden proefnemingen gedaan bij een legerkorps, bestaande uit 2 divisies, waarbij de computercentra — ondergebracht in 4 speciaal ontworpen vrachtauto's — zich bevinden op legerkorps- en divisieniveau.

6. Vooruitzichten

De in ontwikkeling zijnde systemen — TACFIRE, TOS en CS3 — zijn bestemd om in de periode 1970-1975 te worden ingevoerd. De voortgang in de technologische ontwikkelingen op het gebied van de automatische informatieverwerking is van dien aard, dat redelijkerwijs kan worden verwacht, dat omstreeks 1978 computers betrouwbaar en eenvoudig te bedienen zullen zijn. Tegen 1985 kan dan ook worden verwacht dat de drie genoemde basissystemen zodanig zijn ge-evalueerd, dat:

— TACFIRE de afdelings- en da-commandoposten overbodig maakt, doordat de vuurmondbatterijen rechtstreeks vanuit een hoger vrc kunnen worden geleid;

— TOS het mogelijk maakt de invoer van gegevens uit alle bronnen — menselijke en materiële — zodanig te integreren, dat de situatie op het gevechtveld vrijwel op hetzelfde moment op een overzicht wordt weergegeven; het zal dan mogelijk zijn de manoeuvre en de vuursteun zodanig te coördineren dat er een geïntegreerd tactisch gevechtsleidingssysteem ontstaat, waarvan TOS en TACFIRE subsystemen zijn;

— CS3 het mogelijk maakt, dat vele goederen zonder tussenliggende schakels van de fabrieken naar de gebruikers gaan.

Bij de invoering van automatische informatieverwerking mikt het Amerikaanse leger niet op de meest extreme voordelen van deze evolutie in de wetenschap. Momenteel ligt het accent op de ontwikkeling van de juiste systemen en machines voor de te verrichten werkzaamheden. Het belangrijkste daarbij is dat de systemen en machines onder leiding van de juiste persoon worden gesteld. Het doel is „Not a club for the administrator, but rather a tool for the commander”. „Tactical ADP systems”, door Brig.-Gen. W. R. Reed, in „Military Review”, juni 1969

H. W. MÖLLER, Lt.-Kol. GS

Deserteurs in Zweden

Vaak doet men het voorkomen alsof de Amerikaanse militairen die deserteren, dit doen uit een op humanitaire overwegingen gegrond protest tegen de oorlog in Vietnam. Een door het Amerikaanse leger terzake gehouden onderzoek heeft echter aangetoond dat de oorlog in Vietnam slechts een ondergeschikte rol speelt en dat bij het merendeel van de desertegevallenen de oorzaak moet worden gezocht in de individuele karaktereigenschappen van betrokkenen.

Van 116 van de 160 (= 72%) Amerikaanse deserteurs, die worden verondersteld in Zweden te verblijven, heeft men de personalia aan een gedetailleerde studie onderworpen. De overige 44 heeft men bij deze studie buiten beschouwing gelaten, uitsluitend omdat over hen onvoldoende gegevens beschikbaar waren om tot verantwoorde conclusies te komen. Er is echter geen enkele reden om te veronderstellen, dat het algemene beeld van de deserteur, dat uit deze studie is verkregen, anders zou zijn uitgevallen, indien bedoelde 44 personen wel in het onderzoek zouden zijn betrokken.

De meest opmerkelijke feiten, die het onderzoek (van de 116) heeft opgeleverd, zijn de volgende.

Militaire status

- vrijwillig dienenden: 91.
- dienstplichtigen: 23.
- reserveplichtigen: 2.

Vergrijpen (zowel in als buiten dienst gepleegd)

- onwettige afwezigheid: 38 personen hebben zich bij herhaling hieraan schuldig gemaakt.
- misbruik van verdovende middelen: 9 gevallen.
- diefstal: 8 gevallen.
- niet betalen van schulden: 6 gevallen.

Voormalig burgerberoep

- 59 geen.
- 23 onbekend (als zodanig door de betrokkenen ingevuld).
- 19 werklieden.
- 12 administratieve werkkrachten.
- 1 ski-instructeur.
- 1 entertainer.
- 1 rechtsgeleerde.

Genoten schoolopleiding

- 21 hebben hoger onderwijs („college”) gevolgd, waarvan slechts drie afstudeerden.
- De meesten hebben enkele jaren middelbaar onderwijs („high school”) genoten, doch deze studie niet beëindigd.

Burgelijke staat

- ongehuwd: 71.
- gehuwd: 16.
- gescheiden: 1.
- niet ingevuld: 28.

Motivatie

Bij de studie zijn eveneens in beschouwing genomen de verklaringen, die door deserteurs in het openbaar zijn afgelegd ter verduidelijking van hun protest tegen het conflict in Vietnam. Slechts een derde van de 116 kan rederlijkerwijs worden gerekend te behoren tot de categorie „protesterende” in de betekenis die daaraan in het algemeen wordt toegekend.

De vorenstaande en andere feiten hebben geleid tot het volgende beeld van de *gemiddelde deserteur in Zweden*.

De militair, die als deserteur in Zweden is terechtgekomen, begint zijn reis daarheen in feite reeds op de middelbare school, die hij niet beëindigt, doch verlaat in één van de laatste jaren. Hij heeft geen burgerbekwaamheden, geen werk dat continu genoeg is om een beroep te kunnen worden genoemd en is ongetrouwd. Hij komt uit een dichtbevolkte streek, neemt vrijwillig dienst in het leger of tekent bij als hij voor dienstplicht onder de wapenen is.

Als vrijwillig dienende in het leger ontstaan voor de toekomstige deserteur aanpassingsproblemen. Hij kan of wil zich niet aan het militaire gezag onderwerpen en komt in conflict met de reglementen. Voorts kan hij worden gehinderd door schulden of betrokken zijn bij diefstallen of verdovende middelen.

Welke moeilijkheden er echter ook zijn, hij tracht deze op te lossen door weg te lopen. Veelal begint dit met het (bij herhaling) onwettig afwezig zijn.

Over het conflict in Vietnam spreekt hij zich meestal niet in het openbaar uit.

Gebleken is, dat de meeste deserteurs hun 23e verjaardag in Zweden vieren.

Zo ontstaat het beeld van een nogal verward persoon, die moeilijkheden — waar hij die ook tegenkomt — gewoonlijk tracht te ontlopen. Het is dan ook duidelijk, dat men in dit verband te maken heeft met individuen met weinig of geen aanpassingsvermogen, die — zowel in als buiten dienst — steeds weer problemen veroorzaken, wat ook de directe aanleiding ertoe mag zijn. Deze mensen zijn er altijd geweest en zullen er ook altijd blijven. Het ligt voor de hand, dat

zij nu worden gebruikt in de anti-Vietnampropaganda. Zweden, of welk ander land, blijkt voor dit soort mensen evenmin een oplossing te zijn voor hun problemen. Het onvermogen om verantwoordelijkheden te dragen of zich te schikken, zal hun ook daar blijven achtervolgen. Inmiddels hebben 58 (van de 160) deserteurs, die in Zweden verbleven, dat land reeds weer verlaten en zijn mogelijk naar een ander land gegaan of misschien wel naar hun eigen land. Sommigen zijn weer bij hun eenheden teruggekeerd.

Er zullen nog meer deserteurs Zweden verlaten, omdat in een vreemd land onvermijdelijk nieuwe problemen zullen rijzen. Betrokkenen zullen opnieuw trachten hun problemen te ontvluchten, óf uiteindelijk hun verantwoordelijkheden aanvaarden en terugkeren.

„AWOL (Absent Without Leave) in Sweden”, door Lt.-Col. R. J. Berens, in „Army Digest”, juni 1969

H. W. MÖLLER, Lt.-Kol GS

Mogelijkheden en beperkingen van het Britse „Army Strategic Command”

In het begin van 1968 werd de Britse defensiepolitiek ingrijpend herzien. Het gros van de strijdkrachten zou worden geconcentreerd op de Britse eilanden.

Als gevolg hiervan heeft de Britse regering:

a. plannen opgesteld voor het terugtrekken vóór eind 1971 van eenheden uit de Perzische Golf en Zuidoost-Azië;

b. in principe besloten de NAVO-bijdrage te versterken;

c. besloten organisatie en de uitrusting van de strijdkrachten tot 1972-73 te herzien.

Een van de maatregelen in het kader van de herziening van de organisatie vormde de opheffing van de zg. „Home Commands” (vergelijkbaar met onze TB's). In plaats van deze „commands” werd o.m. „HQ Army Strategic Command” opgericht. Dit nieuwe hoofdkwartier voert het bevel over alle landstrijdkrachten in Engeland m.u.v. de 6e Infbrig (behoort tot BAOR), enkele zg. „public duties”-bataljons en de eenheden onder bevel van „command HQ Scotland”.

Het „Army Strategic Command” heeft de volgende grote eenheden onder bevel:

— de 3e Infdiv (4 infanteriebrigades, waarvan een brigade parachutisten à 2 bataljons, divisietroepen en een infanteriebataljon, toegewezen aan Allied Command Europe Mobile Force (AMF);

— de 5e Infdiv, vrijwel geheel mobilisabel;

— een aantal „Command”-eenheden, zoals een geniebrigade, een verbindingsgroep enz.

„Army Strategic Command” maakt deel uit van de Britse strategische reserve; deze reserve bestaat verder uit eenheden van de Royal Navy en de RAF.

De bevelhebbers van de drie krijgsmachtdelen van de strategische reserve vormen samen het „Commanders-in-Chief Committee (West of Suez)” (CICC(West)). Een van de drie bevelhebbers treedt op als voorzitter van het „committee” voor de periode van een jaar. CICC(West) heeft uitsluitend een plannende taak. Onder CICC(West) is een (min of meer ad-hoc) werkomité georganiseerd, bestaande uit:

— C-3 Infdiv;

— FOCAS (Flag Officer Carriers and Amphibious Ships);

— C-38 Group RAF; deze groep beschikt overwegend over lichte vliegtuigen en helis.

Het „comité” coördineert de opleidingen, bereidt eventuele inzet voor en kan alsdan een „Joint Force HQ” formeren.

Hoewel aanvankelijk nog sterk werd gedacht aan een inzet van (delen van) „Army Strategic Command” in een „empire-rol” ligt thans de nadruk veel meer op een versterking van de Engelse NAVO-bijdrage en wel:

a. ten behoeve van AMF;

b. ten behoeve van NORTHAG (i.c. 1(UK)LK).

Ad a

Overleg terzake met SACEUR is nog gaande. Ernstige bezwaren, verbonden aan een inzet op de noordflank van ACE, vormen het ontbreken van arctische kleding en uitrusting voor 3 Infdiv. De divisie is wel geschikt voor een inzet op de zuidflank.

Ad b

De uitrusting van 3 Infdiv is niet geschikt voor het beweeglijke gevecht in Noordwest-Europa i.v.m. het zeer beperkte aantal tanks en de te weinig organieke pantserbestrijdingsmiddelen waarover de divisie beschikt. Voorts ontbreken gevechtsvoertuigen voor de infanterie geheel. Wel zou de divisie operaties in bebost en geaccidenteerd terrein kunnen voeren, evenals een statische verdediging, of achtergebieden kunnen beveiligen.

In elk geval zal de opleiding van de eenheden meer worden gericht op een optreden in West-Europa dan in 1968/69 het geval was (in genoemde periode werden oefeningen gehouden in Maleisië, Canada, Ghana, Jamaica, de VS enz.).

Een beperkende factor voor de inzet van „Army Strategic Command” vormt voorshands nog de logistieke ondersteuning (schr. stelt: „at the moment we can see them (logistic problems) through a glass darkly”). Indien echter in de toekomst de taken voor „Army Strategic Command” vaster worden omlijnd zal ook de logistieke ondersteuning beter kunnen worden aangepast.

„Army Strategic Command — its role and capability”, door Lt.-Gen. J. Mogg, in „The Royal United Service Institution Journal”, juni 1969

H. G. PRINS, Lt.-Kol. GS

Transatlantische vervreemding

Schr., zelf Canadees, analyseert de motieven die hebben geleid tot het besluit van de Canadese regering een aanzienlijk deel van de Canadese troepen uit Europa terug te trekken.

Hij wijst op de inconsequentie van de verwijten, die de Britse minister van defensie Healy de Canadezen voor de voeten werpt. Als Groot-Brittannië meent troepen te kunnen terugtrekken uit het Verre Oosten, maar niet uit Europa, omdat daarvan de nationale veiligheid afhankelijk is, dan kan men de Canadezen niet verwijten strijdkrachten terug te nemen uit Europa, dat immers geen rechtstreekse garantie biedt voor de nationale veiligheid van Canada. Evenmin klinkt het Britse verwijt oprecht als men rekening houdt met de Britse strategische visie, die pleit voor een vroegtijdig gebruik

van kernwapens in een conflict, om aldus te maskeren, dat men niet bereid is meer mensen en geld ter beschikking van de NAVO te stellen. De Canadese beslissing ondersteunt slechts de Britse strategie.

De diepere oorzaak ligt echter, aldus schr., in een toenemende vervreemding van Europa. Waarom zou Canada meewerken aan de verdediging van Europa, waar honderden miljoenen geschikte mensen best voor de eigen verdediging kunnen zorgdragen?

Een gevaarlijk aspect van de Canadese maatregel is het voorbeeld, dat de Amerikanen eraan zouden kunnen nemen. Ook daar begint zich een gevoel van vervreemding te manifesteren, wellicht ook als gevolg van het wegvallen van Groot-Brittannië als wereldmacht.

Indien men de Verenigde Staten en Canada wil behouden voor de NAVO, zal men nieuwe en betere antwoorden moeten vinden op de vraag waarom de veiligheid van Europa voor deze landen van belang is.

„Transatlantic Alienation”, door L. Beaton, in „The Times”, 5 juni 1969 (overgen. in „Survival”, augustus 1969)

A. W. T. GUISBERS, Lt.-Kol. Inf. (gsb)

Toekomstige infanteriewapens

Om een onderzoek in te stellen naar de infanteriewapens van de toekomst, dient eerst een studie te worden gemaakt van de organisaties waarvoor ze zijn bestemd. Bovendien moeten, in deze tijd van systeemanalyses, de componenten man/wapen/munitie, die de basis vormen voor elk wapensysteem, worden gezien in samenhang met de fundamentele organisatie waarin zij zullen worden gebruikt, nl. het infanteriebataljon.

Het is duidelijk dat de door de infanterie gebruikte wapensystemen één van de belangrijkste subelementen vormen van het gevechtssysteem (combat system) van het infanteriebataljon. Andere subelementen die hierbij tevens in beschouwing moeten worden genomen zijn bevelvoering, verbindingen, inlichtingen, manoeuvre, bewaking, doelopsporing, nachtzien en verzorging. Zij zijn alle van essentieel belang om de bataljons van morgen uit te rusten met wapens van overmorgen.

Men moet zich echter geen fantastische voorstellingen van de toekomst maken. De infanterist, die met raket-aandrijving door de lucht vliegt en dood en verderf zaait met een 3000 m dragend atoompistool is een onmogelijkheid.

Momenteel werkt het AMC (Army Materiel Command) aan de ontwikkeling van een serie wapensystemen voor de periode 1975-1980, die passen in de conceptie van het bataljon als wapensysteem. Geïntegreerde onderzoek-, ontwikkelings- en fabricageprogramma's zijn gestart om in 1980 acht nieuwe wapen/munitie-systemen op te leveren, nl.:

1. het toekomstige geweer;
2. hulsloze wapen-/munitie-systemen;
3. een lichtgewicht individueel wapen;
4. verbeterde granaatwerpers;
5. een lichtgewichtmitrailleur;
6. een „general-purpose” voertuigmitrailleur;
7. een compagnies-/bataljonswapen voor indirect vuur;
8. antitankwapens.

Van ieder programma moet de ontwikkeling plaatsvinden van zowel de vereiste vuurleidingsapparatuur als de onderhoudscontrole-, opleidings- en transportuitrusting van elk van deze wapen/munitie-systemen. In de

genoemde programma's is bovendien de ontwikkeling van de te verschieten munitie opgenomen.

Het toekomstige geweer

Momenteel worden drie ontwerpen voor het toekomstige geweer in beschouwing genomen.

a. Het „single-flechette“-wapen. Dit wapen vuurt drie pijltjes (flechettes) in serie af d.m.v. gereguleerde vuurstoten van drie patronen, ten einde een optimale spreiding op het doel te verkrijgen. Het wapen heeft een gladde loop. De produktiekosten van de munitie vormen een groot probleem omdat bij wapens, die bij elke druk op de trekker drie patronen afvuren, de kosten per patroon uitermate belangrijk zijn.

b. Het tweede ontwerp is een in serie vurend conventioneel kogelsysteem. Dit vuurwapen verschiet drie conventionele kogels in gereguleerde vuurstoten, ten einde ook hierbij weer een optimale spreiding op het doel te verkrijgen. De uitvoering van het wapen is te vergelijken met het „single-flechette“-geweer, maar dan met een getrokken loop.

c. Het derde ontwerp is een „multi-flechette“-systeem. Dit wapen vuurt gelijktijdig verscheidene pijltjes af als de trekker wordt overgehaald. Hierdoor vervalt de noodzaak van een reguleermechanisme voor de vuurstoot en van een hoge vuursnelheid om toch een optimale spreiding op het doel te verkrijgen.

Hulsloze wapen/munitiesysteem

Men verwacht in het midden van de jaren '70 een hulsloos wapen/munitiesysteem te hebben ontwikkeld. Een aanzienlijk voordeel is de gewichtsbesparing. Er moeten evenwel nog vele technische problemen worden opgelost. Hulsloze munitie kan enige verandering brengen in wapen- en patroonontwerpen. Zo kan de plaats van het slaghoedje worden veranderd en de patronen behoeven niet rond te zijn. De kogels behoeven niet voor de aandrijfvlading uit te steken, maar kunnen zich in de aandrijfvlading bevinden en de schalmen voor mitrailleurs behoeven niet meer van metaal te zijn.

Lichtgewicht individueel wapen

Ter vervanging van het pistool denkt men aan een pistoolmitrailleur.

Granaatwerpers

Verscheidene granaatwerpers voor het verschieten van 40 mm granaten zijn in ontwikkeling. Zo is een granaatwerper ontwikkeld die op het geweer kan worden ge-

monteerd. Dit is een luchtgekoelde, enkelschots, met de hand te bedienen achterlader. Verder is een groepsbediende granaatwerper op drievoet- of voertuigaffuit in ontwikkeling. Het is een lichtgewicht, automatisch of semi-automatisch wapen met een magazijn voor 12 granaten. In de verdere toekomst voorziet men een granaatwerper met een weggooiloop, gemonteerd op het geweer, in een enkel- of drieschotsversie.

Mitrailleurs

Verscheidene systeemtypen zijn in ontwikkeling, waaronder flechettes- en klein-kalibersystemen. De huidige tankmitrailleur zal in de toekomst worden vervangen. Er is een mogelijkheid dat omstreeks 1980 of later een „all purpose“-mitrailleur zal zijn ontwikkeld, zowel voor gebruik op voertuigen als op de grond.

Compagnies-/bataljonswapens voor indirect vuur

Tot 1980 zullen de mortieren fundamenteel gelijk zijn aan de huidige of verbeterde versies daarvan, nl. de 81 mm en de 4,2 inch. Voor de periode ná 1980 wil men nieuwe cie- en bat-wapensystemen ontwikkelen. De toekomst zal uitmaken of voor deze systemen munitie van verschillend of van gelijk kaliber zal worden gebruikt. Tevens zal de doeltreffendheid worden bepaald van een systeem dat gebruik maakt van een voortdrijvende lading met geringe stuwkracht, kleine grondplaat en korte loop voor de mortier op compagniesniveau. Op bataljonsniveau wordt gedacht aan een langere loop, een hulpgrondplaat als aanvulling op de grondplaat van de compagniesmortier en grotere stuwkracht van de voortdrijvende lading. Tevens zal raketvoortstuwing voor vergrote dracht worden geëvolueerd. Indien wordt volstaan met één kaliber voor beide systemen denkt men aan 60-65 mm of 80-85 mm. Indien echter aan verschillend kaliber de voorkeur wordt gegeven op bataljonsniveau 80-85 mm en op compagniesniveau 60-65 mm.

Antitankwapens

Men denkt aan een beter licht antitankwapen ter vervanging van de huidige M72 LAW. In de naaste toekomst zal het bataljon de beschikking krijgen over de Dragon (middelbaar antitankwapen) en de TOW (zwaar antitankwapen). Afvuursystemen waarvan men in de verdere toekomst veel verwacht, zijn „in-tube burning rockets“, geleide raketten en terugstootloze vuurmonden.

„Future infantry arms“, door Col. J. S. Wood Jr., in „Ordnance“, juli/augustus 1969

H. J. VAN DER KAM, Lt.-Kol.Inf.

Schuurmans

OUDEJAARSVOND VUURWERK

Kleurrijke ballen met vreugdeknallen - Lichtkogels 2,50, 3,75, 5,60 - **Draaizonnen** 2,25, 3,50, 5,25 - **Vuurpijlen** 3,30, 3,75, 4,95, alle p. 10 st. **Raketten** 5,95, 7,50, 9,95, 12,25, 13,50, 15,95, 17,25, alle p. 5 st.

Chinees VUURWERK. Pakket 900 schoten 18,95, 40 vuurp. 24,95, mitr.vuur 5500 sch. 27,25, 1300 zw. sch. 36,50.

BEL om te bestellen: (05100) 2 51 00 of schrijf „ASTOR“, Schrans 101, Leeuwarden. Verk. boven 18 jr.

Dag en nacht
geopend

TEL. (03433) 341

AUTOWEG E 36
ARNHEM-UTRECHT

**MOTEL
MAARSBERGEN**